

**Documentatienota :
Financiële prikkels tot werkhervatting
voor werklozen en leefloontrekkers in België:
heden en verleden**

**Aanspreekpunt:
Hendrik Nevejan
hendrik.nevejan@ccecrb.fgov.be**

Inhoud

1	Inleiding	3
1.1	Langdurige werkloosheid in België.....	4
1.2	'Werk lonend maken' als één van de exit-strategieën	7
2	Het meten van de financiële gevolgen van werkhervatting	10
3	Internationale vergelijking - anno 2007	20
4	België in detail - van 10 jaar geleden tot nu	31
4.1	De financiële prikkels tot werkhervatting – Anno 2008.....	31
4.2	De financiële prikkels tot werkhervatting – Ontwikkelingen sinds 1999.....	41
5	Besluit	50
6	Bibliografie	51
7	Bijlagen	54

1 Inleiding

Langdurige werkloosheid is een 'oud zeer' van de Belgische arbeidsmarkt en vormde in de voorbije decennia aldus vaak het voorwerp van de beleidsaanbevelingen die internationale instellingen, zoals de OESO, het IMF en de Europese Raad¹, deden aan de opeenvolgende Belgische regeringen, en waarop de beleidsinitiatieven niet konden uitblijven.

Langdurige werkloosheid staat in schril contrast met de klassieke beleidsdoelstelling van 'volledige werkgelegenheid' (in het Engels: '*Full employment*') en ontleent hieraan zijn 'problematisch' karakter. Deze doelstelling is gegrond zowel om fundamentele redenen van sociale cohesie en individuele zelfwaardering als om redenen van economische houdbaarheid. Als lonend werk de beste garantie is tegen armoede dan is langdurige werkloosheid des te problematischer aangezien de loon- en jobvoorzichten kunnen verslechteren naarmate de werkloosheidsduur langer wordt (zie bijvoorbeeld Gangji, 2008 en D'addio *et al.*, 2002). Bovendien versterkt een langere werkloosheidsduur het negatief en persistent effect dat een werkloosheidservaring al heeft op het welzijn en het zelfbeeld van de werkloze (voor een literatuuroverzicht zie Herman (*red.*), 2008). Tenslotte wint de doelstelling 'volledige werkgelegenheid' zelfs aan belang in het licht van de vergrijzing en de budgettaire uitdaging die het met zich meebrengt i.k.v. de houdbaarheid van de openbare financiën.

Wie de problematiek van langdurige werkloosheid aanhaalt verwijst vaak, maar niet uitsluitend, naar het vraagstuk van de (financiële) werkloosheidsval waarbij voor de werkloze de financiële prikkels om werk te zoeken en te aanvaarden onvoldoende of onbestaand zouden zijn. Hoe lonend is werken voor (langdurige) werklozen in België? Dit is de vraagstelling van deze nota. Alvorens op deze vraag in te gaan, trachten we hier bondig het debat over de werkloosheidsval te situeren door *ten eerste* de 'facts & figures' over langdurige werkloosheid in België te geven en *ten tweede* het beleidskader te schetsen waarin deze vraag zich inschrijft.

¹ Zie bijv. de recente aanbevelingen aan België van de OESO (2008, blz. 32), het IMF (2008, blz. 22) en de Europese Commissie (2009, blz. 8).

1.1 Langdurige werkloosheid in België

Uit globale cijfers² die België voor langdurige werkloosheid laat optekenen kunnen we het volgende besluiten. België behoort tot het kranse van EU15-lidstaten waar langdurige werkloosheid het sterkst oploopt (zie Grafiek 1-1, links): in 2008 was 2,2% van de actieve bevolking of 31,4% van de werklozen langer dan twee jaar werkloos, tegenover resp. 1,5% en 21,1% in de EU15³. Van de referentielanden scoort Duitsland, als enig EU15-lidstaat, met 2,8% van de actieve bevolking langer dan twee jaar werkloos slechter dan België, terwijl Frankrijk en Nederland resp. een gemiddeld en beneden gemiddeld percentage laten optekenen van 1,5% en 0,6%. De Belgische cijfers verhullen bovendien belangrijke regionale verschillen, bijvoorbeeld met een werkloosheidsduur langer dan twee jaar (in procent van de actieve bevolking) zijn: 0,9% in het Vlaams Gewest, 3,5% in het Waals Gewest en 6,2% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Verder stellen we vast dat het aandeel van langdurige werklozen sinds de eeuwwisseling structureel aan het dalen is en dat deze daling sterker is dan in de EU15 in zijn geheel (zie Grafiek 1-1, rechts).

Volledigheidshalve merken we op dat een internationale vergelijking van dergelijke enquêtécijfers mogelijks vertekend is door verschillen in de vigerende werkloosheidsregeling (zie bijv. de studie van Card *et al.*, 2007). In (lid-)staten waar de uitkeringen minder of helemaal niet beperkt zijn in de tijd, zoals in België, zouden de ondervraagde langdurig werklozen meer geneigd zijn om te antwoorden dat hij/zij werk zoekt, aangezien dit één van de voorwaarden is om een werkloosheidsuitkering toegekend te krijgen. Dit in tegenstelling tot (lid-)staten waar de uitkeringsperiode kort is en langdurig werklozen dus géén werkloosheidsuitkering meer krijgen of terugvallen op een bijstandsuitkering, waardoor langdurig werklozen er dus minder in de cijfers zouden voorkomen. Toch blijven er in België niet verwaarloosbare verschillen bestaan tussen enquête- en administratieve cijfers, zo bedraagt voor 54,6% van de administratief 'niet-werkende werkzoekenden' in 2008 de inactiviteitsduur meer dan één jaar terwijl o.b.v. de enquête naar de arbeidskrachten dit percentage terugvalt op 47,1%. Verschillen in de definitie van werkloosheidsduur zullen hier wel niet vreemd aan zijn⁴.

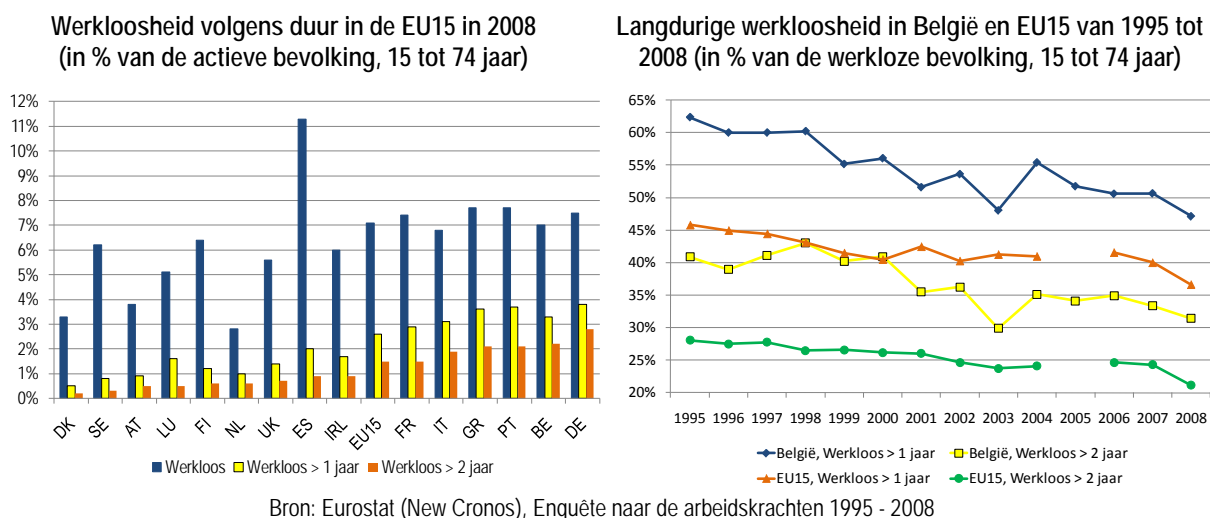
Met de huidige historisch diepgaande financiële en economische crisis rijst daarnaast de vraag of de toename in de werkloosheid zich niet opnieuw zal vertalen in structurele werkloosheid. Herhaalt het verleden zich in de toekomst? De cijfers die momenteel voorhanden zijn, laten vooralsnog niet toe hierop te antwoorden. Echter, in haar economische vooruitzichten voor 2009 – 2014 verwacht het Federaal Planbureau alvast niet dat de economische heropleving zal resulteren in een aanzienlijke daling van de werkloosheid, wel integendeel, het risico op een aanhoudende hoge werkloosheid blijft reëel, gezien dit fenomeen werd vastgesteld tijdens vorige zware recessies.

² Deze cijfers zijn verstrekt door Eurostat (New Cronos) op basis van de zgn. 'Enquête naar de arbeidskrachten' en opgesteld volgens de criteria van het Internationaal Arbeidsbureau (IAB): werkloos is hij/zij die geen bezoldigde betrekking heeft, actief op zoek is naar een betrekking en onmiddellijk beschikbaar is om te werken.

³ Als we langdurige werkloosheid minder streng definiëren als zijnde langer dan één jaar werkloos (i.p.v. twee jaren), komen we voor 2008 tot de volgende cijfers: in België was 3,3% van de actieve bevolking of 47,1% van de werklozen langer dan één jaar, tegen resp. 2,6% en 36,6% in de EU15.

⁴ Zo is het bij de bepaling van de werkloosheidsduur gebruikelijk om administratief (d.i. door de RVA) de teller pas op nul te zetten als de werkloze in de voorgaande 15 maanden tenminste 12 maanden voltijds heeft gewerkt tegen drie opeenvolgende maanden bij Eurostat.

Grafiek 1-1: Langdurige werkloosheid in België - internationale vergelijking in 2008 en evolutie van 1995 tot 2008

Welke profielen worden het sterkst door langdurige werkloosheid getroffen? Tabel 1-1 geeft de resultaten weer uit een regressie-analyse m.b.t. de overgang van werkloosheid naar werk en vice versa voor de periode 2004 - 2005. Deze analyse laat toe om na te gaan welke individuele karakteristieken *ceteris paribus* - in vergelijking met het referentie-individu - belangrijk zijn voor het werkloos te vallen en, aansluitend, te blijven. Het gaat om de volgende karakteristieken: geslacht, leeftijd, scholingsniveau, woonplaats en nationaliteit. Het referentie-individu is een man met de Belgische nationaliteit, die 25 tot 54 jaar oud is, laaggeschoold en in Vlaanderen woont. De resultaten laten bovendien toe om beter te begrijpen in welke mate de hoge werkloosheidsgraden van o.a. jongeren, laaggeschoolden en allochtonen het gevolg zijn van een hoge instroom ('werkloos vallen') en/of van een lage uitstroom ('werkloos blijven'). De basisgegevens komen opnieuw uit de Enquête naar de arbeidskrachten. We vatten hier de belangrijkste bevindingen bondig samen.

De regionale verschillen op de arbeidsmarkt, die boven reeds zijn aangehaald, komen ook hier tot uiting. In vergelijking met Vlaanderen, scoort Brussel – bij gelijkblijvende andere karakteristieken – véél slechter dan Wallonië, wat te wijten zou zijn aan de grotere kans om er werkloos te vallen (d.i. het dubbel !), de kans om werkloos te blijven daarentegen is er zelfs kleiner. Ook jongeren hebben een véél grotere kans op werkloosheid maar tegelijk een grotere kans om er uit geraken, dit in tegenstelling tot de ouderen die weinig kans zien om de werkloosheid te verlaten - in vergelijking met het referentie-individu is de uitstroomkans meer dan zeven keer lager (3,3% versus 25,1%). De hoge werkloosheid die er onder de niet-EU25-onderdanen heerst zou blijkbaar vooral te verklaren zijn door het gemakkelijker werkloos vallen. Laaggeschoolden, tenslotte, worden niet alleen vaker werkloos, maar voor hen dreigt vooral het gevaar om *blijvend* in de werkloosheid verzeild te geraken.

Ook hier maken we een kleine kanttekening bij de voorgestelde resultaten. De periode waarop de resultaten betrekking heeft, zijnde 2004 – 2005, is een periode met oplopende werkloosheid. In de mate waarin bijvoorbeeld jongeren, laaggeschoolden en allochtonen sterker worden getroffen door 'economisch onweer' zou dit in bovenstaande resultaten de verschillen in de overgangskansen kunnen versterken en, bijgevolg, het beeld vertekenen. In de huidige crisis lijkt het er inderdaad op dat deze bevolkingsgroepen sneller werkloos worden en minder vlot aan werk geraken (zie bijv. OECD, 2009). Desalniettemin lijkt het weinig waarschijnlijk dat deze mogelijke vertekening van de resultaten de kernboodschappen teniet doet.

Tabel 1-1 : Resultaten van de schatting voor de overgang van werkloosheid naar werk en vice versa tussen 2004 en 2005

	Kans ² (werken in 2005 / werkloos zijn in 2004)		Kans ² (werkloos zijn in 2005 / werken in 2004)	
Het referentie-individu ¹	25,1%	*	2,4%	*
Verskil met het referentie-individu				
Vrouw	-4,4%	*	0,7%	*
Jongere (15 tot 24 jaar)	17,9%	*	6,0%	*
Oudere (55 tot 64 jaar)	-21,8%	*	nb ⁴	
Middengeschoold	9,9%	*	-0,9%	*
Hooggeschoold	21,1%	*	-1,6%	*
Brussel	-10,7%	*	3,0%	*
Wallonië	-12,1%	*	0,7%	*
Overige EU25-onderdanen	-	**	-	**
Niet-EU25-onderdanen	-	**	11,2%	*

Noot 1 : Het referentie-individu is een man met Belgische nationaliteit, die 25 tot 54 jaar oud is, laaggeschoold is en in Vlaanderen woont.

Noot 2 : De vermelde verschillen in transitiekansen zijn *ceteris paribus*: men wijzigt één enkel kenmerk ten opzichte van het referentie-individu. Zo gaat het bij het voor vrouwen vermelde verschil om vrouwen waarvoor enkel het geslacht verschilt van het referentie-individu; de overige kenmerken (leeftijd, scholingsniveau, gewest waar men woont en nationaliteit) zijn gelijk aan die van het referentie-individu

Noot 3 : * = significant bij 1pct. en ** = niet significant bij 1pct.

Noot 4 : Er werd geen overgang vastgesteld in deze leeftijds categorie, zodat het effect voor de senioren niet in het model kon worden ingevoerd.

Bron: Hoge Raad voor Werkgelegenheid (2007)

Als we het verband tussen langdurige werkloosheid enerzijds en de werking van de arbeidsmarkt anderzijds van naderbij bekijken stellen we vast dat het in de relevante literatuur⁵ een verhaal van oorzaak en gevolg is, waarbij de link met het gevoerde arbeidsmarktbeleid nooit ver weg is.

Langdurige werkloosheid kan het gevolg zijn van een gebrekkige afstemming tussen arbeidsvraag en – aanbod waarbij het ‘profiel’ van de werkzoekende, reeds bij aanvang van de werkloosheidsperiode, niet beantwoordt aan het vereiste ‘profiel’ van de openstaande betrekkingen. Het vereiste profiel kan bijvoorbeeld betrekking hebben op het scholingsniveau en/of de mobiliteitsinspanningen (om te pendelen of te verhuizen) van de kandidaat werkzoekende. Wanneer één van beide om welke reden dan ook ontbreekt, stelt er zich een probleem van resp. ‘skill mismatch’ of ‘geographic mismatch’⁶. Beiden zouden bovenstaande resultaten kunnen verklaren aangaande de lage uitstroomkans, *cet. par.*, van laaggeschoolden en van werklozen in Wallonië en Brussel.

⁵ Voor een overzicht verwijzen we naar Van der Linden (*red.*) (1997), Sneessens en Shadman-Mehta (2000) en Blanchard (2006).

⁶ De factoren die de mobiliteitsinspanningen van de werkzoekende beïnvloeden komen uitgebreid aan bod in de documentatienota van Pans (2009). Het gaat o.a. om de vervoerskosten, de verplaatsingsduur, de bereikbaarheid van de werkplaats met het openbaar vervoer, het al dan niet beschikken over een rijbewijs / auto, ...

Daarnaast kan langdurige werkloosheid ook aan de basis liggen van een slecht afgestemde arbeidsvraag en –aanbod, nl. in de mate waarin een langere werkloosheidsduur zelf tot een verminderde ‘inzetbaarheid’ (in het Engels: ‘Employability’) van de werkloze leidt, bijvoorbeeld via het verlies van waardevolle kennis en vaardigheden maar ook door het ‘vermeende’ signaal dat een langere werkloosheidsduur uitstuurt naar de werkgever i.t.v. het ‘geschikt zijn’ voor de openstaande betrekking. Hier wordt vaak de rol van de institutionele omgeving aangehaald in het ‘verlengen’ van de werkloosheidsduur. Zo zou een generieuzere werkloosheidsregeling het loon verhogen vanaf dewelke de werkloze bereid is het werk te hervatten (d.i. het ‘reservatieloon’), desgevallend wacht de werkloze wat langer tot hij/zij betere loonvoorwaarden kan verkrijgen (cf. infra). Dienaangaande is er in de vakliteratuur een ruime consensus dat de generositeit van de werkloosheidsregeling een impact heeft op de werkloosheidsduur, en waarschijnlijk zelfs op de werkloosheidsgraad, al blijft er wel onzekerheid bestaan over de orde van grootte van de impact en is het debat over welke aspecten van de werkloosheidsregeling, waaronder het uitkeringsniveau en de uitkeringsduur (cf. infra), hierin het belangrijkste zijn niet gesloten⁷.

Het is duidelijk dat het vraagstuk van de financiële werkloosheidsval vooral te plaatsen is in dit laatste verhaal. Allerlei financiële drempels kunnen de werkloze (en de leefloontrekker) er inderdaad van weerhouden om het werk te hervatten en derhalve zijn/haar werkloosheidsduur verlengen. Naast het verlies van de werkloosheidsuitkering (en het leefloon) betreffen deze drempels eveneens het wegvallen of verminderen van andere ‘sociale voordelen’ (studietoelagen, lagere remgelden, lagere tarieven voor openbaar vervoer,...), de kosten verbonden aan werk en/of het zoeken naar werk (verplaatsingskosten, kinderopvangkosten, aankoop van kleding om te voldoen aan de kledingvereisten op de werkvloer, ...) én de loonverwachtingen.

1.2 ‘Werk lonend maken’ als één van de exit-strategieën

Prominent aanwezig in het internationaal beleidsdiscours van de voorbije twee decennia omtrent de problematiek van langdurige werkloosheid is het adagium ‘werk lonend maken’ en dit zowel voor de werkgever als voor de werknemer/werkloze, in de hoop dat het de jobcreatie (de arbeidsvraag) en de arbeidsparticipatie (het arbeidsaanbod) bevordert.

Deze strategie is grotendeels gericht op ‘lagelonenarbeid’ van vooral laaggeschoolden. Immers, in de jaren ‘80 van de vorige eeuw vielen in de westerse geïndustrialiseerde landen meerdere structurele economische ontwikkelingen – i.t.v. ‘desindustrialisering’, ‘globalisering’ en ‘technologische vooruitgang’⁸ – ten ongunste uit voor de laaggeschoolden en hun positie op de arbeidsmarkt. Zoals de Nobelprijswinnaar Edmund Phelps (1997, 2000) het verwoordt, brachten deze evoluties een verlaging teweeg van de ‘vraagprijs’ van laaggeschoolde arbeid, of een verhoging van de ‘scholingspremie’ (in het Engels: ‘skill premium’), zie bijv. de andere Nobelprijswinnaar Paul Krugman (1994). Dit vertaalde zich *ofwel* in een toename van de loonongelijkheid (t.g.v. een toenemende loonkloof tussen laag- en hooggeschoolden), terwijl de werkloosheidsgraad voor laaggeschoolden matig toenam (zie bijv. de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk), *ofwel* in een héél sterke toename van de werkloosheidsgraad voor laaggeschoolden terwijl de loonongelijkheid eerder stabiel bleef of zelfs afnam (zie bijv. België, Frankrijk en Duitsland). Deze schijnbare afruil tussen loon- en arbeidsongelijkheid, telkens in

⁷ Voor een literatuuroverzicht verwijzen we naar Holmlund (1998) en Frederiksson en Holmlund (2003).

⁸ Al spreken we ons niet uit over welk fenomeen het meest doorslaggevend is (geweest) en hoe, alsook over de interacties die er mogelijk onderling plaatsvinden.

het nadeel van de laaggeschoolden, bleek bovendien stand te houden in de daaropvolgende jaren '90 (zie OECD, 2004b).

In dit tijds kader ontstond dus de opvatting dat 'werk lonend maken' enigszins soelaas kon brengen voor de laaggeschoolden op de arbeidsmarkt. In het eerste geval als beleidsantwoord op het probleem van de 'werkende armen' door het beschikbaar inkomen uit lagelonenarbeid te verhogen. In het tweede geval zou deze strategie enerzijds de werkhervatting van werklozen bevorderen door het vergroten van het inkomensverschil tussen 'werken' en 'niet werken' en anderzijds de werkgevers via lagere loonkosten stimuleren tot behoud of creatie van werkgelegenheid voor laaggeschoolden.

Belangrijk om te vermelden is tevens dat 'werk lonend maken' deel uitmaakt van een bredere werkgelegenheidsstrategie die door verscheidene internationale instellingen naar voren is geschoven. Hierbij kunnen we verwijzen naar de 'Jobs strategy' van de OESO, daterend van 1994 en ondertussen herbevestigd in 2006. Ook kunnen we de dynamiek aanhalen die hieromtrent is ontstaan in de Europese Unie met het streven naar een Europese werkgelegenheidsstrategie die pas echt aanvang nam in 1997 met het zgn. Luxemburg proces en later meer vorm kreeg in de Lissabonstrategie van 2000 (met de 'werkgelegenheidsrichtsnoeren') en de hernieuwing ervan in 2005 (met de 'geïntegreerde richtsnoeren') om uit te monden in het huidige discours voor 'flexizekerheid'. 'Werk lonend maken' krijgt er telkens een plaats toegewezen in het beleidsperspectief op korte en middellange termijn, samen met het verbeteren van de opvolging en de begeleiding van werklozen en het voeren van een stimulerend macro-economische politiek. Terwijl voor de lange termijn de beleidsaandacht gaat naar het versterken en bevorderen van onderwijs en levenslang leren, ondernemerschap en innovatie (zie o.a. OECD, 1996).

In deze nota gaan we dieper in op de strategie van het 'werk lonend maken' voor *werklozen* in het bijzonder⁹, in concreto op de vraag hoe lonend werken is voor (langdurige) werklozen in België. Hoe ver staan we na meer dan een decennium van 'werk lonend maken'?

Verschillende beleidsparementen lenen zich ertoe of hebben er zich toe geleend om 'werk lonend te maken' voor de werkloze:

- Fiscaliteit en parafiscaliteit: de belastingvrije som, de marginale belastingtarieven, de fiscale aftrekbaarheid van kosten verbonden aan tewerkstelling, belastingkredieten, de sociale bijdragen, enz.
- Sociale uitkeringen: het bedrag van de uitkering, de uitkeringsduur, de toelaatbaarheidsvoorwaarde (bijv. vereiste aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen in een vastgelegde periode voorafgaand aan de uitkeringsaanvraag), de toekenningsvoorwaarden (bijv. de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt), enz.
- Anderen: het gezinsbeleid (bijv. het tariefstelsel voor gesubsidieerde kinderopvang), het mobiliteitsbeleid (bijv. de tarieven voor openbaar vervoer), het huisvestingsbeleid (bijv. huursubsidies), enz.

⁹ Het 'werk lonend maken' voor *werknemers* en *werkgevers* komt hier dus niet aan bod. Wel kunnen we verwijzen naar de documentatienota van Monville (2009, *te verschijnen*) over de (para-)fiscaliteit en de implicaties ervan voor de werkgevers (i.t.v. loonkosten) en de werknemers (i.t.v. nettoloon).

Het is niet uitgesloten dat andere deelstrategieën ter bevordering van de werkgelegenheid interageren met het 'werk lonend maken'. Zo kunnen beter onderwijs en levenslang leren het perspectief op beter betaald werk vergroten, idem voor de diverse begeleidingsprogramma's gericht op werklozen zoals het aanbieden van beroepsopleidingen. Daarnaast versterkt een degelijke opvolging van de werklozen de afdwingbaarheid van de verplichting om beschikbaar te zijn voor de arbeidsmarkt, in die zin kan het verlies of de vermindering van de werkloosheidsuitkering, en de bedreiging ervan, werk lonend maken voor de werkloze.

Zelfs al blijkt het mogelijk om met de strategie van 'werk lonend te maken' de werkhervatting van werklozen te bevorderen (en bijgevolg langdurige werkloosheid te verminderen), blijft inherent aan het beleidsdebat over de (financiële) werkloosheidsval het conflict tussen het waarborgen van een adequate inkomensbescherming ingeval van werkloosheid enerzijds, en het voorzien in voldoende financiële prikkels ter bevordering van de werkhervatting anderzijds. Beide zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en behelzen een moeilijke evenwichtsoefening. Vandaar de noodzaak om naast de vraag 'Hoe lonend is werken voor (langdurige) werklozen in België?' tevens in te gaan op de inkomenssituatie van de werklozen in België, hetgeen gebeurt in een volgende documentatienota.

Tot slot kunnen we niet om de vaststelling heen dat, op enkele uitzonderingen na, in de uitgebreide economische literatuur over de werkloosheidsval, en hiermee vaak ook in het beleidsdebat en – discours, een leemte bestaat omtrent de rol van 'real-world-features' die de werkloze ervan kunnen weerhouden werk te zoeken en te aanvaarden. De werkloze worstelt immers niet noodzakelijk alléén met de vraag of het loont om te werken. Zal ik mijn werk gemakkelijk kunnen combineren met de dagdagelijkse zorg voor mijn kinderen en/of andere zorgbehoevenden (bijv. mijn bejaarde ouders)? Geraak ik vlot op het werk? Kan ik het fysiek en/of mentaal aan om te werken? Het is daarom belangrijk om te erkennen dat deze nota beperkt is in reikwijdte, en om tevens het belang te onderschrijven van het opnemen in de beleidsvoering van bevindingen hieromtrent uit de psychologie, de sociologie, enz. Het is mede vanuit deze zorg dat de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven en de Nationale Arbeidsraad het initiatief hadden genomen om twee halve studiedagen te organiseren: de eerste, op 20 juni 2008, met aandacht voor de financiële aspecten van de werkloosheidsval en de tweede, op 25 september 2008, met op het programma de minder belichte niet-financiële aspecten ervan¹⁰.

In het vervolg van deze nota gaan we in op de methodologie voor het meten van de financiële gevolgen van de werkhervatting om daarna de Belgische resultaten te bespreken: in de eerste plaats, en meer algemeen, in een internationaal vergelijkend perspectief, en in de tweede plaats in meer detail en in evolutie sinds 1999.

¹⁰ In de Sociaal-economische Nieuwsbrief van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven zijn er meerdere artikels hieraan gewijd (i.h.b. in de nieuwsbrieven van oktober 2008, november 2008 en januari 2009).

2 Het meten van de financiële gevolgen van werkhervatting

Voor het meten van de financiële gevolgen van werkhervatting door (langdurige) werklozen zijn er in hoofdzaak een tweetal benaderingen. De eerste benadering maakt gebruik van typegevallen waarbij voor hypothetische personen en/of gezinnen de financiële gevolgen van een overgang van niet-werk (*in casu* vergoede werkloosheid of sociale bijstand) naar werk worden gesimuleerd volgens verschillende veronderstellingen omtrent het niveau van de uitkering ingeval van werkloosheid of bijstand en het loon ingeval van tewerkstelling. De tweede benadering vertrekt daarentegen van reële gegevens, afkomstig van administratieve bronnen en/of enquêtes, op basis waarvan de financiële gevolgen van de overstap naar werk worden geraamd - gemeten aan de hand van het werkelijk verdiende loon, of, voor mensen die niet aan het werk gaan, aan de hand van het geschatte loon (zie bijv. de studie van D'addio *et al.* (2002) met resultaten voor België). In deze nota hanteren we de eerste benadering met als voordeel dat via typegevallen het verband tussen het belasting- en uitkeringstelsel enerzijds en de financiële gevolgen van werkhervatting anderzijds – al naargelang de verschillen in karakteristieken van de referentiepersoon – duidelijker wordt.

Hierbij maken we gebruik van twee simulatiemodellen: het 'Tax-Benefit model' van de OESO en het 'Standaard Simulatiemodel Sociale Zekerheid (STASIM)' van het Centrum voor Sociaal Beleid (CSB). Beide modellen berekenen het *netto beschikbaar inkomen op jaarbasis* voor het *gezin* als geheel en vertrekken hiervoor van de regelgeving zoals gekend en van toepassing op respectievelijk 1 juli en 1 januari van het betreffende jaar en extrapoleren dit voor het volledige jaar. Daar waar het Tax-Benefit model alle leden van de OESO omvat, en dus een internationale vergelijking mogelijk maakt, beperkt STASIM zich alleen tot België. Schema 2-1 geeft voor beide simulatiemodellen het traject van bruto naar netto beschikbaar inkomen weer. Het vergt voor een goed begrip enige duiding. We overlopen tevens de belangrijkste verschillen tussen beide modellen.

(1) Bruto-inkomen uit tewerkstelling:

Om praktische, didactische redenen werken beide modellen met een referentieloon en berekenen het netto beschikbaar inkomen vertrekkende van 'x%' van dit loon. Het referentieloon bij STASIM is het gewaarborgd gemiddeld minimummaandinkomen (GGMMI) en bij het 'Tax-Benefit model' is dit het gemiddelde brutoloon volgens de standaarddefinitie van de OESO¹¹.

(2) Bruto-inkomen uit sociale uitkeringen:

De werkloosheids- en bijstandsuitkering behoeven vooralsnog géén uitleg behalve dan dat in uitzonderlijke gevallen (buiten België) de bijstandsuitkering als aanvulling kan fungeren bij een lage werkloosheidsuitkering. Naast deze inkomensvervangende uitkeringen bestaan er vaak ook tal van inkomensaanvullende uitkeringen waarop of de werkloze, of de werkende, of allebei recht kunnen hebben. Zo zitten in beide modellen eventuele tewerkstellingstoelages vervat, d.i. een uitkering die enkel voor werkenden is bedoeld. Bijvoorbeeld in België kan het loon van deeltijdwerkenden worden aangevuld met een uitkering: de inkomensgarantie-uitkering (IGU) voor een uitkeringsgerechtigde volledig werkloze die deeltijds - voor minimum 30% - het werk hervat (mits voldaan aan enkele voorwaarden) en de vrijstelling op de bestaansmiddelen voor de socio-professionele integratie voor

¹¹ Het gemiddelde loon in de OESO-definitie dekt de activiteitstakken C t.e.m. K in de NACE-code-terminologie en omvat zowel de arbeiders als de bedienden die voltijds werken. Dit loon is met inbegrip van de vergoedingen voor overuren alsook andere regelmatige vergoedingen zoals het vakantiegeld en de eindejaarspremie.

leefloontrekkers (SPI). Beide uitkeringen beogen de deeltijdwerkende een inkomen te garanderen dat hoger is dan of ten min-ste gelijk is aan zijn/haar uitkering indien hij/zij werkloos was gebleven. Daarnaast zijn in het Tax-Benefit model ook de huisvestingstoelagen voor huurders opgenomen, waarbij de berekening van het uitkeringsbedrag steunt op sterk vereenvoudigende veronderstellingen, zoals eenzelfde huurbedrag ongeacht de gezinssamenstelling en een huurbedrag dat overeenkomt met 20% van het gemiddelde brutoloon. Aangezien België zo'n toelage niet kent, houdt STASIM hiermee dan ook géén rekening.

(3) Belastingen en sociale bijdragen:

Beide modellen berekenen de personenbelasting die verschuldigd is bij de eindafrekening en houden in het geval van België dus rekening met het terugbetaalbaar belastingkrediet voor kinderen ten laste en met de mogelijkheid tot fiscale aftrek van de kinderopvangkosten (alléén bij STASIM, zie hieronder). Ook zijn de evt. gemeentebelastingen inbegrepen – voor België is dit het gemiddelde tarief van de zgn. opcentiemen, zijnde 7% (toe te passen op de verschuldigde personenbelasting). Hoewel er in België op de werkloosheids- en bijstandsuitkering géén sociale bijdrage is verschuldigd, is dit niet altijd het geval bij de andere leden van de OESO. Het Tax-Benefit model is hier vanzelfsprekend op voorzien.

(4) Kosten verbonden aan tewerkstelling:

Als enige brengt STASIM evt. kinderopvangkosten in rekening, weliswaar alleen o.b.v. de tarieven Kind & Gezin die van toepassing zijn in de Vlaamse Gemeenschap.

Wat heeft de werkloze bij de overstap naar werk financieel te winnen of te verliezen? De financiële gevolgen van de werkhervatting meten we hier als het procentueel inkomensverschil tussen werken en niet werken, en duiden dit met de term 'arbeidssurplus' of 'meeropbrengst'. De financiële vergelijking kan gebeuren vóór of ná aftrek van belastingen, sociale bijdragen en kosten verbonden aan tewerkstelling, op deze manier verkrijgen we het bruto- of het netto-arbeidssurplus. Hiermee wijken we af van de indicator die de OESO veelal gebruikt om de financiële werkloosheidsval te benaderen, zijnde de 'Average Effective Tax Rate' (zie bijv. de OESO-rapporten 'Benefits and wages' van 2002, 2004a en 2007a). Deze alternatieve indicator drukt in procent uit wat er van het bruto-inkomen bij werkhervatting effectief wordt 'wegbelast' middels belastingen en sociale bijdragen alsook het verlies van sociale uitkeringen. Gezien bovenstaande vraagstelling leek deze indicator ons minder geschikt.

Onontbeerlijk in een studie van typegevallen is het maken van veronderstellingen. In deze studie betreffen de veronderstellingen essentieel de gezinssamenstelling (d.i. het aantal kinderen samen met hun leeftijd, de aanwezigheid van een partner, de tewerkstellingsstatus van de partner), het bedrag van de werkloosheidsuitkering en het loon bij werkhervatting. Teneinde het overzicht niet te verliezen hebben we er voor geopteerd om bij de internationale vergelijking het aantal typegevallen in te perken, terwijl voor de diepte-analyse van de Belgische situatie een uitgebreide selectie van typegevallen aanbod komt. De keuzes zijn tevens gemaakt binnen de perken van de gegevens die ons ter beschikking zijn gesteld door de OESO en het CSB¹², zie Schema 2-2 voor een overzicht van de gekozen typegevallen. Voor de internationale vergelijking steunen we op de meest recente resultaten volgend uit het Tax-Benefit model van de OESO, d.i. voor 2007, terwijl voor de diepte-analyse STASIM onze voorkeur geniet omdat dit simulatiemodel de kinderopvangkosten mee in rekening brengt maar

¹² Met dank aan Herwig Immervoll en Dominique Paturot van de OESO en Kristel Bogaerts van het CSB voor het vrijgeven van deze gegevens en het maken van aanvullende berekeningen.

ook, vanuit praktisch oogpunt, vanwege het ter beschikking hebben van meer gegevensmateriaal o.a. omtrent de halftijdse werkhervatting.

De internationale vergelijking beperkt zich tot de financiële gevolgen van de overstap naar 'lageloonarbeid', aangezien (langdurige) werkloosheid vooral de laaggeschoolden treft (cf. supra) wiens loonperspectief bij werkhervatting meestal laag is¹³. Vandaar ook dat de beleidsstrategie van 'werk lonend maken' vooral op lageloonarbeid is gericht. Echter, wat is een 'laag loon'? De voorgestelde resultaten hebben betrekking op de overgang naar voltijdwerk aan vijftig procent van het gemiddelde loon. Hoewel dit loonniveau in de buurt ligt van het minimumloon in de desbetreffende EU15-lidstaten (zie Grafiek 7-1, Bijlagen), blijven de resultaten vanzelfsprekend slechts indicatief voor 'lageloonarbeid'. De resultaten slaan bovendien op een *initiële* werkloze die voordien eveneens was tewerkgesteld aan vijftig procent van het gemiddelde loon. De gegevens beschikbaar op de statistische portaalwebsite van de OESO – *OECD.STAT* – lieten niet toe om voor een langere werkloosheidsduur te kiezen. Om enkele aanwijzingen te hebben over hoe het arbeidssurplus evolueert volgens de werkloosheidsduur hebben we van de OESO evenwel enkele cijfers ontvangen omtrent de impact van de werkloosheidsduur op het netto-inkomen van de werkloze: in de mate waarin de loonperspectieven van de werkloze niet al te sterk afnemen met de duur van de werkloosheid, houdt een sterkere degressiviteit van de uitkering een hoger arbeidssurplus in.

In de detailstudie over de financiële gevolgen van werkhervatting door *langdurige* (!) werklozen in België komt een veelvoud aan typegevallen aan bod. Per gezinstype bekijken we niet alleen de boven- en benedengrens van het arbeidssurplus (resp. vertrekkende van de minimum- en maximumuitkering) en het arbeidssurplus voor de leefloontrekker, maar tevens hoe 'meer loon' zich vertaalt in 'meer arbeidssurplus'. Daarnaast beschouwen we er zowel de resultaten bij een voltijdse tewerkstelling van de werkloze als die bij een halftijdse tewerkstelling. In Kader 1 bespreken we de representativiteit van de typegevallen in België.

¹³ Tegelijkertijd is de inkomenselasticiteit van het arbeidsaanbod er het hoogst, d.w.z. dat de beslissing om (meer) te werken er gevoeliger is voor veranderingen in het netto beschikbaar inkomen dan bij 'hogeloonarbeid'.

Schema 2-1 : Van bruto- naar netto-inkomen met het Tax-Benefit Model van de OESO en STASIM van het CSB

Tax-Benefit Model (OESO), voor de leden van de OESO		
o.b.v. de regelgeving zoals gekend en van toepassing op 1 juli van het betreffende jaar en ge-extrapoleerd voor het volledige jaar		
	Werkloos	Werkend
Bruto-inkomen uit tewerkstelling	Referentiepersoon: 0 Evt. partner van referentiepersoon: Loon in ...% van het gemiddelde loon (OESO-definitie)	Referentiepersoon: Loon in ...% van het gemiddelde loon (OESO-definitie) Evt. partner van referentiepersoon: Loon in ...% van het gemiddelde loon (OESO-definitie)
+ Bruto-inkomen uit sociale uitkeringen	Werkloosheids- en/of bijstandsuitkering Familietoelage Huisvestingstoelage (voor een privé-huurwoning) 0	Werkloosheids- en/of bijstandsuitkering Familietoelage Huisvestingstoelage (voor een privé-huurwoning) Tewerkstellingstoelage
= Totaal bruto-inkomen	(...)	(...)
- Sociale bijdragen	Sociale bijdrage van de werkloze	Sociale bijdrage van de werknemer
- Belastingen	Personen- en gemeentebelasting	Personen- en gemeentebelasting
- Kosten verbonden aan tewerkstelling	-	-
= Totaal netto-inkomen	(...)	(...)
STASIM (CSB), alléén voor België		
o.b.v. de regelgeving zoals gekend en van toepassing op 1 januari van het betreffende jaar en ge-extrapoleerd voor het volledige jaar		
	Werkloos	Werkend
Bruto-inkomen uit tewerkstelling	Referentiepersoon: 0 Evt. partner van referentiepersoon: Loon in ...% van het interprofessioneel minimumloon	Referentiepersoon: Loon in ...% van het interprofessioneel minimumloon Evt. partner van referentiepersoon: Loon in ...% van het interprofessioneel minimumloon
+ Bruto-inkomen uit sociale uitkeringen	Werkloosheidsuitkering of Leefloon (Verhoogde) Kinderbijslag 0 0	0 (Verhoogde) Kinderbijslag Tewerkstellingstoelage voor deeltijdwerkende: Inkomensgarantie-uitkering (IGU) voor een werkloze of de vrijstelling voor socio-professionele integratie (SPI) voor een leefloontrekker
= Totaal bruto-inkomen	(...)	(...)
- Sociale bijdragen	0	Sociale bijdrage van de werknemer
- Belastingen	Personen- én gemeentebelasting	Personen- én gemeentebelasting
- Kosten verbonden aan tewerkstelling	0	Kinderopvangkosten (volgens de tarieven van Kind en Gezin)
= Totaal netto-inkomen	(...)	(...)

Schema 2-2 : De hypothesen m.b.t. het referentiepersoon, de gezinssamenstelling, het uitkeringsbedrag en het loon bij werkherhvatting

Tax-Benefit Model (OESO), voor de leden van de OESO		
Referentiepersoon		
Man of vrouw van 40 jaar met een loopbaan van 22 jaar		
Gezinssamenstelling:	(a) Kinderen	(b) Partner
Alleenstaande	Géén	Géén
Eénoudergezin	Twee, van 4 en 6 jaar oud	Géén
Eénverdienerkoppel	Géén	Niet werkend
Eénverdienergezin	Twee, van 4 en 6 jaar oud	Niet werkend
Tweeverdienerskoppel	Géén	Tewerkgesteld aan 67% van het gemiddelde loon (OESO-definitie)
Tweeverdienersgezin	Twee, van 4 en 6 jaar oud	Tewerkgesteld aan 67% van het gemiddelde loon (OESO-definitie)
Het bedrag van de werkloosheidsuitkering		
Werkloze voordien tewerkgesteld aan 50% van het gemiddelde loon (OESO-definitie)		
Werkloosheidsduur is 1 maand (d.i. kortdurige werkloosheid)		
Het loon bij werkherhvatting		
Tewerkgesteld aan 50% van het gemiddelde loon (OESO-definitie)		
Vollijdse tewerkstelling		
Bediendenstatuut (privé-sector)		
STASIM (CSB), alléén voor België		
Referentiepersoon		
Man of vrouw jonger dan 50 jaar (dus: géén anciënniteitstoelag bij de werkloosheidsuitkering),		
Voldoet aan de toelaatbaarheids- en toekenningsvoorwaarden voor de werkloosheidsuitkering		
Gezinssamenstelling:	(a) Kinderen	(b) Partner
Alleenstaande	Géén	Géén
Eénoudergezin	Twee, één van 6 en één jonger dan 3 jaar	Géén
Eénverdienerkoppel	Géén	Niet werkend
Eénverdienergezin	Twee, één van 6 en één jonger dan 3 jaar	Niet werkend
Tweeverdienerskoppel	Géén	Tewerkgesteld aan 130% van het interprofessioneel minimumloon
Tweeverdienersgezin	Twee, één van 6 en één jonger dan 3 jaar	Tewerkgesteld aan 130% van het interprofessioneel minimumloon
Het bedrag van de werkloosheidsuitkering		
Maximumuitkering, voor een werkloosheidsduur van 1 jaar (d.i. langdurige werkloosheid)		
Minimumuitkering		
Forfait voor de samenwonende (zonder gezinslast)		
Het loon bij werkherhvatting		
Tewerkgesteld aan 100% - 110% - ... - 190% - 200% van het interprofessioneel minimumloon		
Vollijdse of halftijdse tewerkstelling		
Bediendenstatuut (privé-sector)		

Kader 1 : Representativiteit van de typegevallen in België

De typegevallen die in deze studie aan bod komen steunen op veronderstellingen omtrent de gezinssamenstelling (o.a. de aanwezigheid van kinderen en van een partner), het bedrag van de werkloosheidsuitkering en het loon bij werkhervatting. Onderstaande cijfers geven (niet meer dan) enkele aanwijzingen over hoe deze veronderstellingen zich verhouden tot de werkelijkheid.

Samenstelling van de werkloze bevolking naar gezinstype

Tabel 2-1 geeft, voor de bevolking ouder dan 18 jaar, per activiteitsstatus de samenstelling naar gezinstype weer en is gebaseerd op de EU-SILC – enquête van 2007. De 'activiteitsstatus' is er gedefinieerd als de status die mensen verklaren te hebben ingenomen gedurende meer dan de helft van het aantal maanden in het voorgaande jaar. In de werkloze bevolking zullen de langdurige werklozen, wiens situatie ons het meest interesseert, bijgevolg oververtegenwoordigd zijn. Het gezin en het inkomen zijn als volgt gedefinieerd.

De gezinsdefinitie is niet strikt biologisch of sociologisch maar economisch geïnspireerd. Kinderen zijn alle personen jonger dan 14 jaar en alle andere personen jonger dan 25 jaar zonder inkomen. Iedereen ouder dan 25 jaar wordt dus als volwassene beschouwd. Dit heeft tot gevolg dat bijv. een huishouden bestaande uit een koppel en een inwonende volwassen zoon of dochter onder de categorie 'Overige samengestelde gezinnen' valt. De inkomensdefinitie omvat zowel het inkomen uit arbeid (als loontrekkende of zelfstandige) als de inkomensvervangende uitkering (werkloosheid, ziekte, invaliditeit, pensioen, zwangerschapsverlof, enz.). Een tweeverdienerskoppel kan dus slaan op een koppel met twee vervangingsinkomens of een koppel met twee arbeidsinkomens of een koppel met één arbeidsinkomen en één vervangingsinkomen. Dit is een belangrijke nuance aangezien het tweeverdienersgezin en –koppel in deze typegevallenstudie enkel bestaan uit één werkende partner (met arbeidsinkomen) en één werkloze partner (met uitkering) die overweegt het werk te hervatten.

Tabel 2-1 : Opsplitsing naar gezinssamenstelling van de bevolking ouder dan 18 jaar, per activiteitsstatus, situatie 2006

	Werkenden	Werklozen	Gepensioneerden	Andere inactieven	Totale bevolking
Alleenstaande	13,8%	23,4%	36,0%	11,3%	19,0%
Éénoudergezin	3,4%	8,1%	0,4%	6,0%	3,7%
Éénverdienersgezin	3,2%	5,1%	0,2%	13,1%	4,6%
Éénverdienerskoppel	2,5%	7,0%	17,7%	21,3%	9,8%
Tweeverdienersgezin	36,4%	12,8%	0,8%	15,7%	22,6%
Tweeverdienerskoppel	21,7%	26,7%	34,7%	7,7%	22,3%
Overige samengestelde gezinnen	19,0%	16,9%	10,2%	24,9%	18,0%
TOTAAL	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
AANDEEL IN POPULATIE	50,3%	9,0%	21,6%	19,1%	100,0%

Bron: ADSEI (2009), EU-SILC enquête 2007

Voor meer dan vier op tien van de werklozen is de werkloosheidsuitkering het enige inkomen. Het betreft: de alleenstaanden (23,4%), de éénoudergezinnen (8,1%) en de koppels met één inkomen met of zonder kinderen ten laste (5,1% en 7,0%). Het valt op hoezeer deze gezinstypes véél minder sterk vertegenwoordigd zijn in de werkende bevolking, d.i. voor zowat de helft minder. Vooral het éénoudergezin (3,2% vs. 8,1%) en het éénverdienerkoppel (2,5% vs. 7,0%) springen hierbij in het oog. Daarnaast vormt het tweeverdienerskoppel, waarin de partner ofwel werkt ofwel eveneens een inkomensvervangende uitkering trekt, met meer dan een kwart het sterkst vertegenwoordigde gezinstype in de werkloze bevolking. In vergelijking met de werkende bevolking is het tweeverdienersgezin minder sterk vertegenwoordigd bij de werklozen, d.i. 36,4% versus 12,8%.

Het bedrag van de werkloosheidsuitkering

De recentste STASIM-resultaten die in deze studie worden aangehaald geven de situatie op 1 januari 2008 weer. De op dat ogenblik geldende minimum- en maximumbedragen, alsook de berekeningspercentages zijn opgenomen in Tabel 2-2. Let wel, ondertussen vonden enkele beleidsontwikkelingen plaats samen met twee indexaanpassingen (in mei 2008 en september 2008) die deze bedragen en sommige percentages hebben gewijzigd. We komen hier later op terug. Uit de tabelgegevens blijkt alvast duidelijk de sterke gezinsmodulering van de uitkeringen na één jaar werkloosheid en tevens de geringe spanning tussen minimum- en maximumuitkering, vooral voor een gezinshoofd.

Tabel 2-2 : Werkloosheidsuitkeringen (zonder anciënniteitstoelage), maandbedragen in euro, situatie op 1 januari 2008

	BEREKENINGS- PERCENTAGE ⁽¹⁾	MINIMUM	MAXIMUM
Samenwonende met gezinslast			
- 1ste jaar	60%	949,52	1099,54
Alleenwonende			
- 1ste jaar	60%	797,94	1099,54
- 2de periode	53%	797,94	971,1
Samenwonende zonder gezinslast			
- 1ste jaar	58%	598	1062,88
- 2de periode	40%	598	732,94
- forfaitperiode:			
"gewoon"	-	421,2	-
"bevoorrecht" ⁽²⁾	-	552,76	-

(1) d.i. het percentage dat bij de berekening van het uitkeringsbedrag van toepassing is op het bruto-loon dat begrensd is op 1.832,49 euro.

(2) d.i. als de werkloze en de partner van de werkloze uitsluitend uitkeringen ontvangen en het maandbedrag van de uitkering van de partner 732,94 euro niet overschrijdt.

Bron: RVA

Hoe ziet de verdeling van de werklozen eruit over de verschillende periodes en volgens uitkeringsbedrag? Van de RVA ontvingen we de verdeling volgens maandbedrag van de werkzoekende uitkeringsgerechtigde werklozen, die toegelaten zijn o.b.v. gewone arbeidsprestaties met een opsplitsing naar periode; het gaat om het jaargemiddelde voor 2008 (zie Tabel 2-3).

Belangrijkste bevinding is dat voor veel werklozen, ongeacht de vergoedingscategorie, hun uitkering het maximum bedraagt of dicht aan het maximum grenst, niet verwonderlijk gezien het lage berekeningsplafond (zie verder). Voor een gezinshoofd is dit meer dan de helft van de gevallen, echter gegeven het kleine verschil tussen het minimum- en maximumbedrag zijn er tevens veel werklozen aan en rond het minimumbedrag (d.i. ongeveer 36%). Ook voor de samenwonende stellen we zowel in het eerste jaar als in de tweede periode vast dat een meerderheid van hen relatief hoge uitkeringen trekken, in het eerste jaar trekt zelfs niemand de minimumuitkering. Voor de alleenstaande gaat deze bevinding enkel op in het eerste jaar werkloosheid, nadien zijn de uitkeringsbedragen meer gelijkmatig gespreid, wat het vermoeden doet rijzen dat de alleenstaande werklozen die een *relatief* hoge uitkeringsvergoeding genieten sneller de werkloosheid verlaten.

Tabel 2-3 : Verdeling volgens maandbedrag (op basis van de daguitkering einde van de maand) voor de werkzoekende uitkeringsgerechtigde werklozen, toelaatbaar op basis van gewone arbeidsprestaties, zonder anciënniteitstoeslag, 2008

	Gezinshoofd	Alleenstaande		Samenwonende			TOTAAL
		1ste jaar	2de periode	1ste jaar	2de periode	forfaitperiode	
< 400 euro	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
400 - 450 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	99,9%	14,0%
450 - 500 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
500 - 550 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
550 - 600 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	9,3%	0,0%	1,0%
600 - 650 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	23,6%	0,0%	2,6%
650 - 700 euro	0,0%	0,0%	0,9%	0,2%	15,2%	0,0%	1,9%
700 - 750 euro	0,0%	0,0%	0,1%	1,1%	39,4%	0,0%	4,6%
750 - 800 euro	0,0%	2,1%	11,6%	6,2%	12,3%	0,0%	4,7%
800 - 850 euro	0,0%	6,3%	26,4%	3,8%	0,0%	0,0%	5,5%
850 - 900 euro	0,1%	3,7%	12,1%	5,0%	0,0%	0,0%	3,3%
900 - 950 euro	11,9%	5,6%	25,3%	7,1%	0,0%	0,0%	9,7%
950 - 1000 euro	24,3%	7,4%	16,3%	11,9%	0,0%	0,0%	13,3%
1000 - 1050 euro	10,4%	8,8%	7,2%	9,0%	0,0%	0,0%	6,9%
1050 - 1100 euro	26,0%	30,0%	0,0%	40,9%	0,0%	0,0%	18,4%
1100 - 1150 euro	27,1%	35,9%	0,0%	14,7%	0,0%	0,0%	13,9%
1150 - 1200 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
1200 - 1250 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
> 1250 euro	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
TOTAAL	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
GEMIDDELDE MAANDUITKERING (in euro)	1.032,5	1.045,5	887,3	1.004,7	690,6	442,3	872,2
AANDEEL IN POPULATIE	31,8%	6,4%	16,5%	20,2%	11,1%	14,0%	100,0%

Bron: RVA

Het loon bij werkherhvatting

Misschien wel het moeilijkst om in te schatten is het loon waaraan de werkloze het werk hervat. Een mogelijke piste is te kijken aan welk loon de werkloze voordien was tewerkgesteld. Wat is het vroegere loon van de werkloze? Tabel 2-4 geeft de verschillende brutoloonniveaus aan waarboven de werkloze het maximumbedrag ontvangt en waaronder hij/zij het minimumbedrag trekt. Het is meteen duidelijk dat het brutoloon niet al te hoog hoeft te zijn om het recht op de maximumuitkering te openen, d.i. reeds vanaf 134,7% van het interprofessioneel minimumloon. Dit verklaart meteen waarom voor zoveel werklozen, zeker in het eerste jaar werkloosheid, de uitkering het maximum bedraagt of dicht aan het maximum grenst. Het biedt mogelijks ook een verklaring, maar daarom niet de enige, voor de vaststelling dat bij de alleenstaande werklozen na één jaar werkloosheid de maximumuitkering minder frequent voorkomt, daar het inkomensverschil tussen werk en werkloosheid hoog kan uitvallen en er ook géén werkende partner is op wiens arbeidsinkomen kan worden teruggevallen. Tegelijkertijd valt op hoe laag het loon moet zijn opdat de werkloze het minimumbedrag zou ontvangen. Voor de samenwonende zonder gezinslast, in het eerste jaar werkloosheid, valt de drempel zelfs een kwart onder het minimumloon uit. Het verrast dan ook niet echt dat *niemand* dit minimumbedrag ontvangt. Ook de alleenstaande in het eerste jaar werkloosheid laat een drempelwaarde noteren dat lager ligt dan het minimumloon, en toch zijn er werklozen die het minimum ontvangen. De reden hiervoor is dat in het interprofessioneel minimumloon ook het vakantiegeld en de eindejaarspremie vervat zit die evenwel niet in de berekening van het uitkeringsbedrag opgenomen zijn. Noteer bovendien dat langdurige werklozen met een minimumuitkering *voorheen* mogelijks een loon hebben ontvangen dat lager is dan het *huidige* minimumloon, omdat het minimumloon vroeger lager was (hoe langer de werkloosheidsduur hoe waarschijnlijker dit is).

Tabel 2-4 : Koppeling van het brutoloonniveau aan toegang tot de minimum- en maximumuitkering
(in maandbedragen), situatie op 1 januari 2008

	Minimumuitkering bij bruto-loon lager dan ...		Maximumuitkering bij bruto-loon hoger dan...	
	in euro	in % van GGMMI	in euro	in % van GGMMI
Samenwonende met gezinslast				
- 1ste jaar	1582,53	116,3%	1832,49	134,7%
Alleenwonende				
- 1ste jaar	1329,90	97,7%	1832,49	134,7%
- 2de periode	1505,55	110,6%	1832,49	134,7%
Samenwonende zonder gezinslast				
- 1ste jaar	1031,03	75,8%	1832,49	134,7%
- 2de periode	1495,00	109,9%	1832,49	134,7%

Bron: Eigen berekeningen

De piste dat het vroeger loon een indicatie geeft van het loon bij werkhervatting valt echter te nuanceren. Immers, er zijn empirische aanwijzingen dat om diverse redenen een werkloosheidservaring met loonverlies gepaard kan gaan¹⁴. Een recente studie van Gangji (2008) toont dat een werkloosheidservaring in België leidt tot een loonverlies van 6,1% voor het bruto maandloon en 5,5% voor het bruto uurloon en dit ná de verschillende individuele karakteristieken in rekening te hebben gebracht. Deze 'loonstraf' zou zelfs toenemen naarmate de werkloosheidsduur langer wordt met 0,4% per maand, wat een afname van het loon betekent van 2,6% na zes maanden, 4,8% na één jaar en bijna 10% na twee jaar. Bovendien zou dit loonverlies tamelijk persistent zijn.

Voorafgaand aan de bespreking van de resultaten, kunnen we bij bovenstaande berekeningswijzen van de financiële gevolgen van werkhervatting een drietal kanttekeningen plaatsen.

Ten eerste, kan de werkloze naast de werkloosheids- of bijstandsuitkering vaak ook rekenen op andere 'sociale voordelen', zoals huisvestingstoelagen, verhoogde kinderbijslag, studietoelagen, lagere remgelden, lagere tarieven voor openbaar vervoer,... Bovenstaande modellen houden weinig of géén rekening met het wegvallen of verminderen van andere 'sociale voordelen' dan de uitkering zelf. De *verhoogde* kinderbijslag is het enige dat in beide modellen is geïntegreerd, samen met de huisvestingstoelage in het Tax-Benefit model van de OESO - al maakt dit voor de Belgische resultaten niets uit daar België geen huisvestingstoelage kent.

Ten tweede, aan werk en/of het zoeken van werk kunnen tal van kosten verbonden zijn waaronder de verplaatsings- en kinderopvangkosten alsook de aankoop van kleding om te voldoen aan de kledingvereisten op de werkvloer of voor het sollicitatiegesprek. Deze kosten kunnen in meer of mindere mate een financiële hinderpaal zijn die de werkloze ervan weerhoudt om het werk te hervatten. Vandaar ook het belang om deze kosten mee op te nemen in het berekenen van de financiële gevolgen van de werkhervatting¹⁵. Met uitzondering van de kosten voor kinderopvang tijdens de werkuren (volgens de tarieven van Kind & Gezin) in STASIM is dit echter helemaal niet het geval.

¹⁴ Een lager loon kan bijvoorbeeld het resultaat zijn van het verlies aan waardevolle kennis en vaardigheden dat door een werkloosheidsperiode zijn teweeg is gebracht.

¹⁵ Eerdere werkzaamheden (zie Nevejan, 2008) hebben bijvoorbeeld getoond dat de kosten van het openbaar vervoer naar en van het werk een niet te verwaarlozen impact kunnen hebben op het netto-arbeidssurplus. Ondertussen vonden echter meerdere (beleids-)ontwikkelingen plaats die een actualisering van deze cijfers opdringen, waarvan de verhoogde

Tot slot, beperkt de analyse van de financiële werkloosheidsval zich hier tot een vergelijking van de 'onmiddellijke' financiële baten en de 'onmiddellijke' financiële kosten. De vraag is of de werkloze werkelijk financieel kortzichtig is of hij daarentegen – terecht of onterecht – bij zijn werkhervatting rekent op betere loonvoorwaarden in de toekomst? Gezien de financieel vaak precaire situatie van de werkloze¹⁶ is het niet onaannemelijk dat de werkloze zich de vraag stelt of hij zijn *huidige* inkomenssituatie kan verbeteren. Vanuit deze optiek is het dus billijk om bij de berekening van de financiële gevolgen van de overgang van werkloosheid naar werk géén rekening te houden met toekomstige loonsverbeteringen die werkhervatting met zich mee zou kunnen brengen. Minder billijk is echter dat de berekening uitgaat van de belastingen bij de eindafrekening i.p.v. de bedrijfsvoorheffing waardoor het netto inkomen soms hoger kan uitvallen in het bijzonder voor gezinnen *met* kinderen. Dit is mogelijk door het 'terugbetaalbaar belastingkrediet voor kinderen ten laste' en de belastingaftrek voor kinderopvangkosten die de finale belastingsfactuur 'verlichten'.

Uit deze kanttekeningen kunnen we dus besluiten dat de resultaten het best te interpreteren zijn als een *bovengrens* van het werkelijke, onmiddellijke, arbeidsplus.

tegemoetkoming van de werkgever (van 60% naar 75%, CAO nr. 19 octies van 20 februari 2009) waarschijnlijk de belangrijkste is. Dienaangaande gaat Pans (2009) in op de verschillende factoren die de geografische arbeidsmobiliteit kunnen afremmen, en aldus een werkloosheidsval kunnen doen ontstaan.

¹⁶ Zo bedraagt het armoederisico voor werklozen 34% en voor werkenden slechts 4% (o.b.v. gegevens uit de EU-SILC-enquête 2008). Het armoederisico is hier gedefinieerd als het deel van de bevolking met een beschikbaar inkomen dat onder de EU-armoedegrens valt, zijnde 60% van het mediaan beschikbaar inkomen.

3 Internationale vergelijking - anno 2007

De internationale vergelijking van de financiële gevolgen van werkhervatting door een werkloze is beperkt tot een vergelijking tussen België en de referentielanden. De resultaten voor de andere EU15-lidstaten zijn evenwel in bijlage terug te vinden (van Tabel 7-1 t.e.m. Tabel 7-4). Alvorens de resultaten te bespreken is het nuttig om in een notendop een overzicht te geven van de verschillende uitkeringstelsels, en dan vooral van die aspecten die bepalend zijn voor de berekening van het netto-inkomen van de werkloze (zie Schema 2-3). Waarin onderscheidt België zich van de referentielanden? Noteer dat de beschrijving slaat op de regelgeving zoals gekend en van toepassing op 1 juli 2007. In België vonden ondertussen meerdere ingrepen in de werkloosheids-regeling plaats, waarop we later zullen terugkomen¹⁷.

De werkloosheidsverzekering is in alle vier de landen verplicht, wat niet overal in de EU15 het geval is, m.n. in de Scandinavische landen Denemarken, Finland en Zweden¹⁸. Kenmerkend voor België is de sterke gezinsmodulering van de uitkeringen die het onderscheid maakt tussen een gezinshoofd (d.i. een samenwonende met gezinslast), een alleenstaande en een samenwonende (zonder gezinslast). Daarnaast vallen ook de lage minima én maxima op waardoor i.t.t. de referentielanden de spanning tussen beide héél beperkt uitvalt. Algemeen bekend is tevens de onbegrensde uitkeringsduur, tenminste voor zover de werkloze aan de toekenningsvoorwaarden, waaronder de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt, blijft voldoen. In de referentielanden is de uitkeringsduur niet alleen beperkt in de tijd, maar wordt de maximale duur bovendien vastgelegd in functie van het aantal jaren dat de werkloze voordien heeft gewerkt en bijgedragen. Volledigheidshalve dienen we hieraan toe te voegen dat België echter géén bijstandsregeling heeft dat specifiek op werklozen is gericht, zoals dat in Duitsland en Frankrijk wel het geval is en dat de Belgische minima in de werkloosheidsregeling dicht bij de bijstandsuitkering (het 'leefloon') aanleunen, in het bijzonder voor samenwonenden met gezinslast¹⁹. Vervolgens zijn de werkloosheidsuitkeringen hier onderhevig aan een relatief gunstige belastingregime, waardoor werklozen weinig of géén belastingen betalen of zelfs, met kinderen ten laste, recht kunnen hebben op een terugbetaalbaar belastingkrediet (*in se* een negatieve belasting). Dit compenseert enigszins de lage bruto-uitkeringsbedragen. Aangaande de andere uitkeringen kunnen we vaststellen dat België tot de weinige landen behoort zonder huisvestingstoelage, los van de sociale huisvesting (met lage huurtarieven) en dat de werkloze hier – na 7 maanden werkloosheid – kan rekenen op een verhoogde kinderbijslag.

¹⁷ In die zin kan de bondige beschrijving van de Belgische werkloosheidsregeling fungeren als vertrekbasis voor de bespreking van de recente beleidsbeslissingen ter zake.

¹⁸ Deze landen kennen een werkloosheidsregeling dat geïnspireerd is op het zgn. 'systeem van Gent' dat in 1901 ontstond in de gelijknamige stad. Deze werkloosheidsregeling bestond uit verzekeringsfondsen met vrijwillig lidmaatschap georganiseerd door de vakbonden én gesubsidieerd door de overheid. De overheidssteun was toen nieuw. Verschillende Europese landen hebben deze regeling overgenomen maar schakelden na de Eerste Wereldoorlog al snel over naar een *verplichte* werkloosheidsverzekering, met uitzondering van Denemarken, Finland en Zweden die aan het 'systeem van Gent' blijven vasthouden.

¹⁹ Dit volgt uit een te verschijnen documentatienota over de inkomenssituatie van werklozen.

Schema 3-1 : Korte beschrijving van de uitkeringstelsels ingeval van werkloosheid – i.h.b. de elementen die belangrijk zijn voor de berekening van de uitkeringsbedragen, België en de referentielanden, situatie op 1 juli 2007

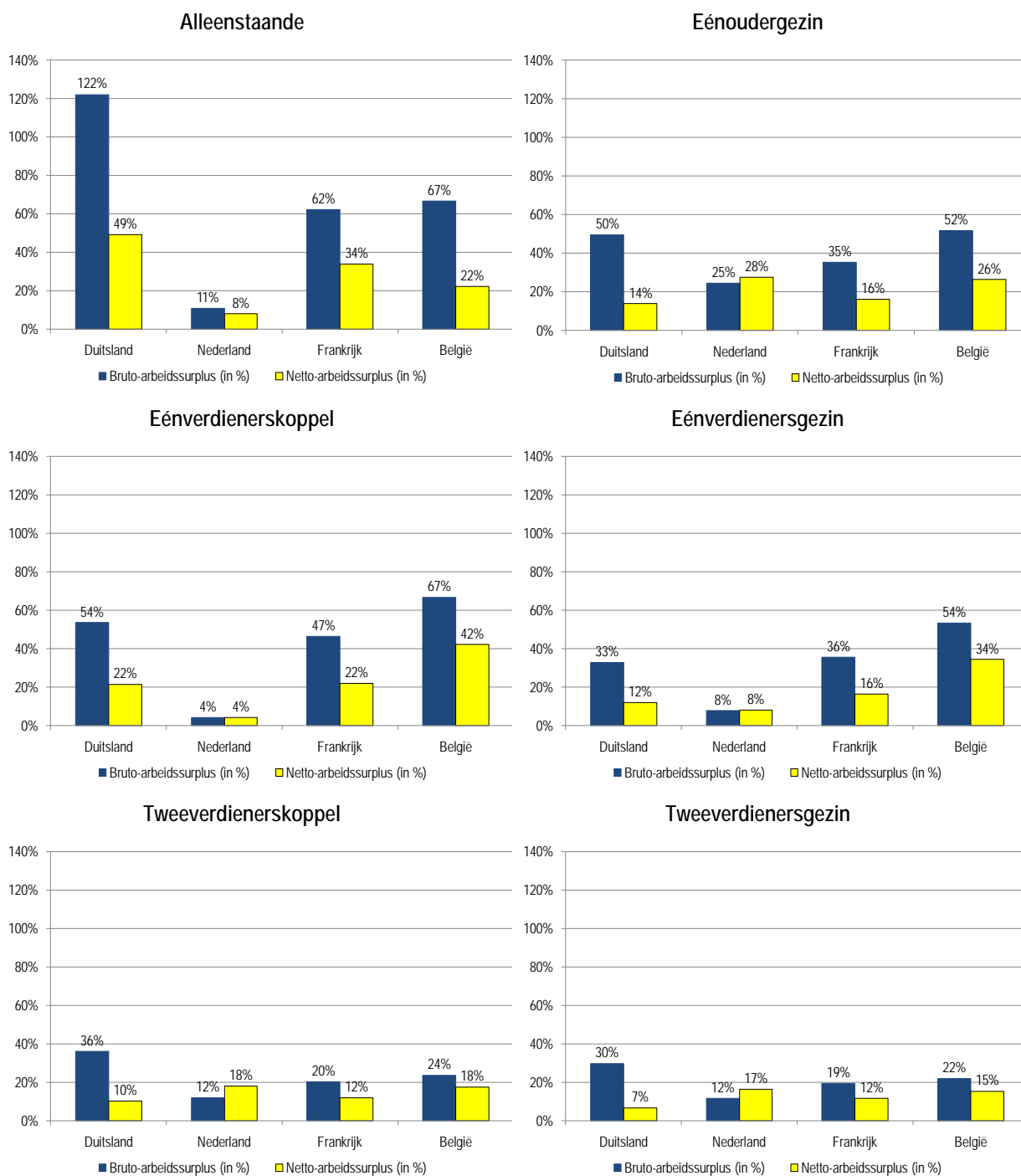
	België	Duitsland	Nederland	Frankrijk
1. WERKLOOSHEIDSVERZEKERING	Ja (verplicht)	Ja (verplicht)	Ja (verplicht)	Ja (verplicht)
1.a Bijzonderheden				
- Berekeningsbasis	Bruto-loon	Netto-loon	Bruto-loon	Bruto-loon
- Berekeningspercentage(s) (toe te passen op de berekeningsbasis)	gezinshoofd: 60% ; alleenstaande: 60% (1ste jaar) / 50% (daarna); samenwonende: 55% (1ste jaar) / 40% (2de per.) / forfait (3de per.)	zonder kinderlast: 60% ; met kinderlast: 67%	75% in de eerste twee maanden, nadien 70%	57,4% - 75% (i.f.v. loonniveau)
- Minimumbedrag (in % van het gemiddelde loon)	gezinshoofd: 27,9% ; alleenstaande: 23,4% ; samenwonende: 17,5% (tem 2de per.) / 12,4% (forfait)	-	koppels met of zonder kinderen: 38,6% alleenstaande ouder: 34,7% alleenstaande: 27,0%	29,8%
- Maximumbedrag (in % van het gemiddelde loon)	gezinshoofd: 32,9% ; alleenstaande: 32,9% (1ste jaar) / 27,4% (daarna); samenwonende: 30,2% (1ste jaar) / 22,0% (2de per.)	zonder kinderlast: 88,0% met kinderlast: 98,3%	83,1%	239,5%
- Maximale uitkeringsduur	Onbeperkt	I.f.v. het aantal gewerkte jaren tijdens dewelke bijdragen zijn betaald, gaande van 6 tot 12 maanden, en tot 18 maanden voor + 55 jaar	i.f.v. het aantal gewerkte jaren, gaande van 3 tot 38 maanden	I.f.v. het aantal gewerkte jaren tijdens dewelke bijdragen zijn betaald, gaande van 7 tot 23 maanden, en tot 36 maanden voor + 50 jaar
1.b Belastingen en sociale bijdragen	Belastingen (maar gunstregeling)	Géén	Belastingen en sociale bijdragen	Belastingen en sociale bijdragen (gunstregeling)
2. WERKLOOSHEIDSBIJSTAND	Nee	Ja	Nee	Ja
2.a Bijzonderheden				
- Toelaatbaarheidsvoorwaarden	-	Géén verzekeringsrechten of na uitputting ervan, ideniek aan sociale bijstand gericht op arbeidsgeschikten, middelenloets	-	Na uitputting van verzekeringsrechten, middelenloets
- Maximale uitkeringsduur	-	Onbeperkt	-	6 maanden (hernieuwbaar)
2.b Belastingen en sociale bijdragen	-	Géén	-	Géén
3. SOCIALE BIJSTAND	Ja	Ja	Ja	Ja
3.a Bijzonderheden	Middelenloets	Gericht op arbeidsongeschikten, middelenloets	Middelenloets	Middelenloets
3.b Belastingen en sociale bijdragen	Géén	Géén	Géén	Géén
4. FAMILIETOELAGE	Ja	Nee	Ja	Ja
4.a Bijzonderheden	Forfaits, verhoogde kinderbijslag vanaf 7de maand werkloosheid, niet inkomensgebonden	Wel: terugbetaalbaar belastingkrediet per kind (maandelijkse verrekening), niet inkomensgebonden	Forfaits, niet inkomensgebonden	Forfaits, niet inkomensgebonden
4.b Belastingen en sociale bijdragen	Géén	-	Géén	Géén
5. HUISVESTINGSTOELAGE	Nee	Ja	Ja	Ja
5.a Bijzonderheden	- (alleén sociale huisvesting, géén uitkeringen)	één schema, niet in combinatie met uitkering werkloosheids- en sociale bijstand (reeds inbegrepen), middelenloets	één schema los van sociale bijstand, voor iedereen mits middelenloets	meerdere schema's los van sociale bijstand, voor iedereen mits middelenloets
5.b Belastingen en sociale bijdragen	-	Géén	Géén	Géén

Bron: Samengesteld o.b.v. OESO-landenfiches – "Benefits and Wages", zie www.oecd.org/els/social/workincentives

In Grafiek 3-1 zijn de basisresultaten weergegeven, m.n. het bruto- en het netto-arbeidssurplus bij voltijdse tewerkstelling aan 50% van het gemiddelde loon (*OESO-definitie*) voor een initiële werkloze voordien tewerkgesteld aan eveneens 50% van het gemiddelde loon. We overlopen de belangrijkste bevindingen, eerst m.b.t. het bruto-arbeidssurplus daarna m.b.t. het netto-arbeidssurplus.

In bruto-termen kunnen we stellen dat België in internationaal vergelijkend perspectief goed scoort inzake financiële prikkels voor een initiële werkloze wiens perspectief lagelonenarbeid is – gaande van rang 2 tot 6 in de EU15-rangschikking. De relatief lage bruto-uitkeringen in België resulteren immers in een relatief hoog bruto-arbeidssurplus. Van de referentielanden valt vooral Nederland als 'tegenhanger' van België op: hoge bruto-uitkeringen resulteren er in een laag bruto-arbeidssurplus en een lagere rangschikking (d.i. rang 10 tot 14). Het minimuminkomen dat in Nederland aan personen op actieve leeftijd wordt gegarandeerd is dermate hoog dat bij éénverdieners en alleenstaande ouders de werkloosheidsuitkering wordt aangevuld met een bijstandsuitkering, niettegenstaande het reeds hoge berekeningspercentage dat er van toepassing is (d.i. 75% t.o.v. 60% in België). Voorts blijkt over het algemeen dat werkhervatting financieel het meest tegenvalt voor tweeverdieners. In België, bijvoorbeeld, bedraagt het bruto-arbeidssurplus voor het tweeverdienerskoppel 24% t.o.v. 67% voor een éénverdienerskoppel. Dit resultaat is deels 'mechanisch', aangezien het inkomen van de werkende partner het surpluspercentage verlaagt, tegelijkertijd kan de gezinsmodulering van de werkloosheidsuitkering dit enigszins milderden via lagere uitkeringen voor samenwonenden zonder gezinslast. *In globo* kunnen we dus stellen dat de financiële prikkels tot tweeverdienerschap lager uitvallen dan die tot éénverdienerschap. Nederland is hierop niet geheel onverwacht de uitzondering, daar de tweeverdieners i.t.t. de éénverdieners *niet* op een aanvulling van hun werkloosheidsuitkering met een bijstandsuitkering kunnen rekenen, die het surplus resp. verhoogt en verlaagt.

Grafiek 3-1: Van bruto- naar netto-arbeidssurplus bij overgang van initiële werkloosheid (voordien tewerkgesteld aan 50% van het gemiddelde loon) naar voltijdwerk aan 50% van het gemiddelde loon, situatie 2007)

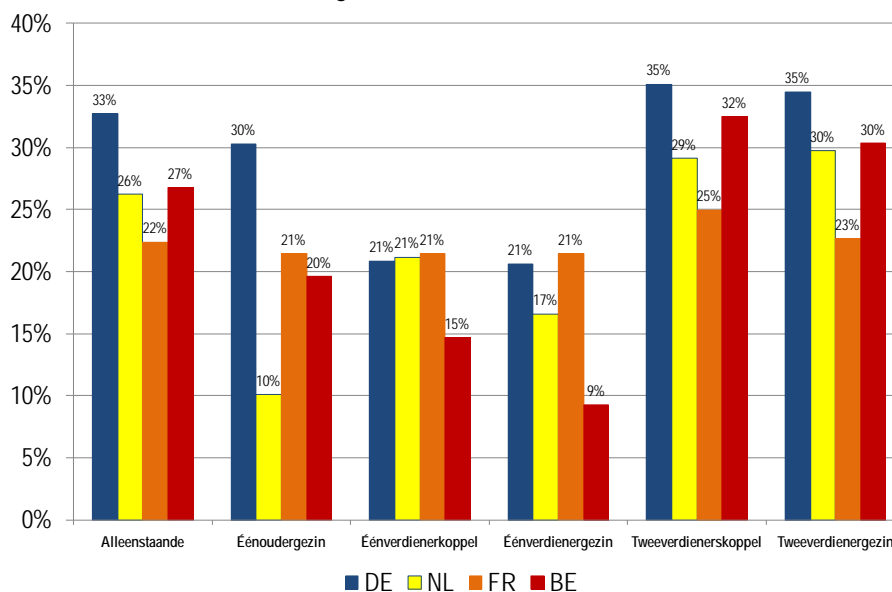
Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Wat blijft er van deze vaststellingen overeind ná verrekening van belastingen en sociale bijdragen? We verwachten alvast een lager arbeidssurplus, daar in procent de (para-)fiscale lasten op het loon bij werkherleving meestal hoger zullen uitvallen dan de lasten op inkomensvervangende en –aanvullende uitkeringen. Dit om twee redenen. *Ten eerste* in de mate dat het vervangingsinkomen lager uitvalt dan het inkomen uit arbeid leidt een progressief belasting- en bijdragestelsel tot een lagere lastendruk voor de uitkeringsstrekkers. *Ten tweede* vallen de uitkeringen vaak onder een gunstiger belasting- en bijdragegeregeling hetgeen de lastendruk eveneens verlaagt. De resultaten in Grafiek 3-1 tonen inderdaad dat het netto-arbeidssurplus in de meeste gevallen lager is dan het bruto-arbeidssurplus. Nederland vormt hier opnieuw de uitzondering op de regel. Het belasting- en bijdragestelsel is er immers niet gunstiger voor de werkloosheidsuitkeringen, integendeel zelfs, het inkomen uit arbeid kan er van bijkomende belastingkredieten genieten met als gevolg dat bij lagelonenarbeid het netto-arbeidssurplus hoger kan liggen dan het bruto-arbeidssurplus, al zijn de verschillen weliswaar klein.

Betreffende de Belgische resultaten stellen we vast dat het netto-arbeidssurplus varieert van slechts 15% voor het tweeverdienersgezin tot wel 42% voor het éénverdienerkoppel. Tweeverdieners blijven ná aftrek van belastingen en sociale bijdragen dus het laagste arbeidssurplus noteren. Daarnaast is de impact van de belastingen in procentpunt het grootst voor de alleenstaande en het éénoudergezin, de meeropbrengst daalt er resp. van 67% naar 22% en van 52% naar 26%. In de EU15-rangschikking laat België verschuivingen zowel in negatieve als in positieve zin noteren, *in globo* behoudt België zijn gunstige positie. Terwijl België het slechtst scoort voor de alleenstaande (rang 9), die vaak als ijkpunt fungeert inzake internationale vergelijkingen omtrent de financiële werkloosheidsval, is het opvallend hoe goed de éénverdieners hier presteren met telkens de derde plaats in de rangschikking. Één van de belangrijkste verklaringen is de relatief lage (para-)fiscale druk waarop éénverdienerkoppels en –gezinnen kunnen rekenen en die het gevolg is van de toepassing van het zgn. huwelijksquotiënt dat kenmerkend is voor de Belgische belastinggeregeling. Kort uitgelegd, wordt in regel samenwonenden afzonderlijk belast, echter wanneer de partner van de referentiepersoon weinig of géén beroepsinkomen heeft wordt bij de berekening van de personenbelasting een deel (tot 30%) van de beroepsinkomen van de werkende referentiepersoon toegekend aan de andere partner, wat de belastingfactuur voor het gezin als geheel aanzienlijk verlicht²⁰. Dit komt duidelijk tot uiting in de lage *impliciete aanslagvoeten* (d.i. sociale bijdragen en belastingen in procent van het bruto-inkomen) voor het éénverdienerkoppel (15%) en –gezin (9%) (zie Grafiek 3-2), en dit zowel in vergelijking met de andere gezinssamenstellingen als in vergelijking met de andere EU15-lidstaten (rang 4 en 2). Noch de tweeverdieners (beroepsinkomen van de partner te hoog), noch de alleenstaanden (géén partner) kunnen hiervan genieten, met als gevolg dat de aanslagvoeten hoger komen te liggen en de Belgisch positie op de internationale rangschikking minder fraai oogt (rang 12 voor tweeverdieners en de alleenstaande). Een hogere belastingvrije som kan niet verhinderen dat ook het éénoudergezin in procent meer belastingen betaalt, wat natuurlijk niet zonder gevolg is voor de meeropbrengsten.

²⁰ Aldus draagt het huwelijksquotiënt bij tot de progressiviteit van het belastingstelsel (en het ‘herverdelingskarakter’ ervan) in de mate dat koppels, met of zonder kinderen, met één laag inkomen, proportioneel minder belastingen hoeven te betalen.

Grafiek 3-2: Sociale bijdragen en belastingen in procent van het bruto-inkomen bij voltijdse tewerkstelling aan 50% van het gemiddelde loon, situatie 2007

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Bij bovenstaande resultaten kunnen we een tweetal nuances aanbrengen, vertrekkende van de volgende vragen: wat zijn de gevolgen voor het arbeidssurplus, *ten eerste*, als de werkloosheidsduur langer wordt en, *ten tweede*, als de werkloze géén recht heeft op een werkloosheidsvergoeding?

Om op de eerste vraag in te gaan, lijkt het vanzelfsprekend dat wanneer het netto-gezinsinkomen van de werkloze afneemt met de uitkeringsduur het arbeidssurplus in meer of mindere mate toeneemt. Dit is echter enkel het geval indien de loonperspectieven van de werkloze niet of weinig met de werkloosheidsduur afneemt. Net op dit punt zou er in de relevante literatuur een consensus zijn dat de loonperspectieven afnemen met de werkloosheidsduur, terwijl dit niet of veel minder het geval is inzake de impact, en de orde van grootte hiervan, van een werkloosheidservaring *an sich* op het toekomstig loon. Bovendien zouden de resultaten van land tot land, binnen Europa, sterk verschillen (zie bijv. Gangji (2008) voor literatuuroverzicht terzake). Deze bevindingen zijn bijgevolg belangrijk om in gedachten te houden bij de bespreking van de resultaten over de impact van de werkloosheidsduur op het netto-inkomen.

Deze resultaten zijn opgenomen in Tabel 3-1 en betreffen een alleenstaande en een éénverdienergezin, waarbij de werkloze voordien was tewerkgesteld aan 67% (en niet 50%!²¹) van het gemiddelde loon. De percentages geven er het procentueel verschil aan met het netto-inkomen bij initiële werkloosheid. Aangezien het mogelijk is dat na verloop van tijd de werkloosheidsuitkering wordt aangevuld met of vervangen door een bijstandsuitkering, is er het onderscheid gemaakt tussen *met* en *zonder* sociale bijstand. Dit onderscheid is vooral voor België van belang daar in aanbevelingen van internationale instellingen als de OESO en het IMF de onbepaalde uitkeringsduur in de Belgische werkloosheidsregeling vaak als pijnpunt naar voren wordt geschoven. Inderdaad we stellen vast dat de verschillen in 'degressiviteit' tussen België en de referentielanden minder uitgesproken zijn wanneer de sociale bijstandsuitkeringen mee in rekening zijn gebracht. In Nederland valt een éénverdienergezin op

²¹ De OESO is bereid gevonden om de resultaten van een recente studie van Carone *et al.* (2009), die betrekking had op het 67%-loonniveau, te actualiseren en verklaarde tevens géén resultaten te kunnen leveren voor het 50%-loonniveau daar dit ingrepen in hun standaard simulatieprogramma's zou vergen.

zestig maanden werkloosheid terug op hetzelfde netto-inkomen als bij aanvang, bij de alleenstaande neemt het netto-inkomen er zelfs toe, weliswaar in beperkte mate²². In België neemt het netto-inkomen in geval van het éénverdienergezin toe na zeven maanden door de verhoogde kinderbijslag dat vanaf dan wordt uitgekeerd. Zonder sociale bijstand valt vooral de sterke degressiviteit in Duitsland en Nederland op, zowel voor de alleenstaande als het éénverdienergezin.

Tabel 3-1: Impact van de werkloosheidsduur op het netto-inkomen (met of zonder sociale bijstand) voor een werkloze voordien tewerkgesteld aan 67% van het gemiddelde loon, procentueel verschil met het netto-inkomen bij initiële werkloosheid (1ste maand), situatie 2007

ALLEENSTAANDE						
	MET sociale bijstand			ZONDER sociale bijstand		
	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden
BE	0,0%	-16,9%	-16,9%	0,0%	-16,9%	-16,9%
DE	0,0%	-6,8%	-20,3%	0,0%	-72,9%	-72,9%
FR	0,0%	0,0%	-32,9%	0,0%	0,0%	-32,9%
NL	-5,5%	-5,5%	2,7%	-5,5%	-5,5%	-72,6%
EENVERDIENERGEZIN						
	MET sociale bijstand			ZONDER sociale bijstand		
	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden
BE	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%
DE	0,0%	0,0%	-4,9%	0,0%	0,0%	-22,2%
FR	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-53,8%	-53,8%
NL	-2,3%	-2,3%	0,0%	-2,3%	-2,3%	-75,0%

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Wat als de werkloze géén recht heeft op een werkloosheidsuitkering? Inderdaad om recht te hebben op een werkloosheidsuitkering dient de werkloze meerdere voorwaarden te vervullen. Louter het feit van onderworpen te zijn aan de sociale zekerheid volstaat niet om het recht op werkloosheidsuitkeringen te doen gelden. De werkloze moet een aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen/maanden kunnen aantonen tijdens een vastgelegde periode voorafgaand aan de uitkeringsaanvraag, d.i. de *toelaatbaarheidsvoorwaarde*:

- België: verschillend volgens leeftijd; < 36 jaar – 312 werkdagen in laatste 18 maanden, > 36 jaar en < 49 jaar – 468 dagen in 27 maanden, > 50 jaar – 624 dagen in 36 maanden;
- Duitsland: 12 werkmaanden in laatste 36 maanden;
- Nederland: 26 werkweken in laatste 36 weken, tenminste 53 werkdagen per jaar in vier van de vijf voorbije jaren;
- Frankrijk: verschillend volgens leeftijd; tot 50 jaar – 6 maanden in laatste 22 maanden voor een maxi-male uitkeringsduur van 7 maanden, 12 maanden in laatste 20 maanden voor een maximale uitkeringsduur van één jaar en 16 maanden in laatste 26 maanden voor een maximale uitkeringsduur van 23 maanden; na 50 jaar – 27 maanden in laatste 36 maanden voor een maximale uitkeringsduur van drie jaar.

²² Aangezien we niet over de detail beschikken van het netto-inkomen ingeval er géén recht is op de werkloosheidsuitkering, is het gissen naar een verklaring hiervoor. Zo zou de belasting- en bijdrageregeling een rol kunnen spelen: i.t.t. de werkloosheidsuitkering is de bijstandsuitkering, waarop de werkloze na het verstrijken van de maximale uitkeringsduur terugvalt, niet onderhevig aan belastingen en sociale bijdragen.

Daarnaast moet de werkloze ook tal van specifieke *toekenningsvoorwaarden* vervullen, maar waarop uitzonderingen niet zijn uitgesloten, die in België en de referentielanden in grote lijnen overeenstemmen. Het gaat in essentie om de volgende voorwaarden: werkloos zijn buiten je wil, geen loon ontvangen, geen arbeid verrichten, arbeidsgeschikt zijn, en beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. 'Beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt' houdt in dat de werkloze actief naar werk moet zoeken en tevens elk werk moet aanvaarden dat als 'passend' kan worden beschouwd. Welke de criteria zijn voor een 'passende' betrekking kan van land tot land verschillend zijn. Om een degelijke internationale vergelijking te maken ontbreekt het echter aan informatiemateriaal, behalve voor de mobiliteitsvereiste. De OESO heeft hieromtrent in 2005 een lan-den-overzicht gemaakt. De *standaard* mobiliteitsvereiste voor een 'passende' job in België en de referentie-landen zijn:

- België: een dagelijkse afwezigheid uit de verblijfsplaats van niet meer dan 12 uur en een dagelijkse duur van de verplaatsing gewoonlijk niet meer dan 4 uur;
- Duitsland: een dagelijkse duur van de verplaatsing gewoonlijk niet meer dan 2 en 2,5 uur voor een werkdag van resp. minder of meer dan 6 uur;
- Nederland: een dagelijkse duur van de verplaatsing met het openbaar vervoer van niet meer dan 3 uur;
- Frankrijk: géén vereisten.

Ter illustratie van wat de criteria van de 'passende' dienstbetrekking verder zo allemaal kunnen inhouden, zijn deze die wettelijk in België van toepassing zijn opgenomen in onderstaand kader.

Kader 2 : De criteria van de passende dienstbetrekking in België

Het passend karakter van een dienstbetrekking wordt vastgesteld (per KB van 26 november 1991) op grond van criteria waarvan de belangrijkste hierna zijn opgesomd.

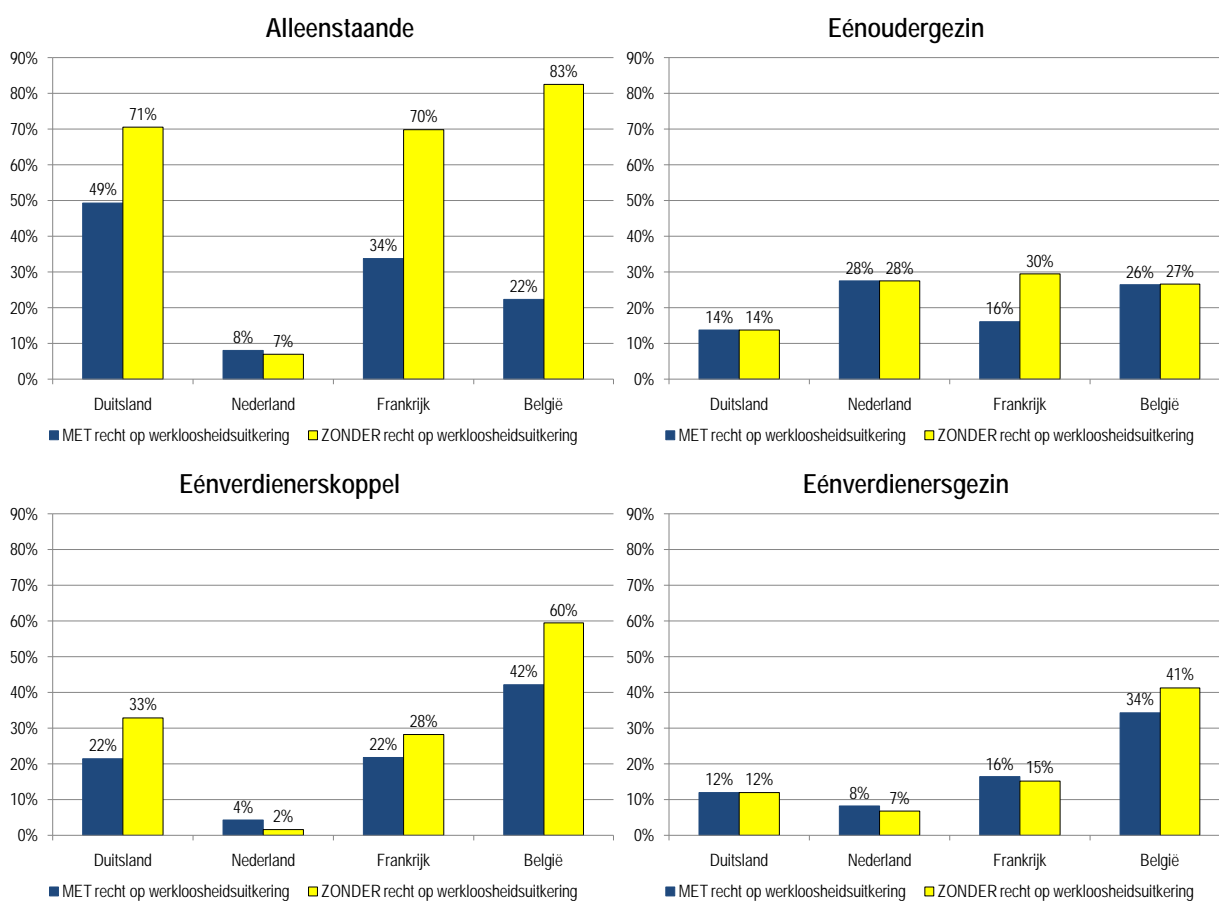
- (1) Tijdens de eerste zes maanden van werkloosheid wordt een dienstbetrekking als niet passend beschouwd indien zij niet overeenstemt met het aangeleerd beroep, noch met een aanverwant beroep behalve als de kans op tewerkstelling in het beschouwde beroep gering is naar het oordeel van de regionale arbeidsbemiddelingsdiensten.
- (2) Een dienstbetrekking is niet passend als de bezoldiging niet overeenstemt met de barema's (vastgelegd bij wet of CAO), als de wettelijke bepalingen inzake de betaling van de bezoldiging, de arbeidsduur of de arbeidsvoorwaarden door de werkgever op volgehouden wijze niet worden nageleefd, als de betrekking niet tot een onderwerping leidt – minstens ten dele – aan de sociale zekerheid van de werknemers.
- (3) Een dienstbetrekking is niet passend indien zij een gewoon dagelijkse afwezigheid uit de verblijfsplaats van meer dan 12 uur ten gevolge heeft en de dagelijkse duur van de verplaatsing gewoonlijk meer dan 4 uur bedraagt. Hierbij wordt rekening gehouden zowel met de gemeenschappelijke als de persoonlijke vervoersmiddelen die de werknemer normaal kan gebruiken.
- (4) Een dienstbetrekking is niet passend als de nettobezoldiging, vermeerderd met de gezinsbijslag én vermindert met het bedrag van de reiskosten ten laste van de werknemer, niet ten minste gelijk is aan het bedrag van de uitkeringen die de werknemer kan genieten als volledig werkloze.
- (5) Een aangeboden dienstbetrekking wordt als niet passend beschouwd als zij gewoonlijk aanleiding geeft tot arbeidsprestaties die gelegen zijn tussen 20 uur en 6 uur met uitsluiting van de dienstbetrekking waarvan de arbeidsprestaties uitsluitend verricht worden tussen 6 en 24 uur en de dienstbetrekkingen waarvan de arbeidsprestaties gewoonlijk aanvangen vanaf 5 uur.

Op deze criteria zijn uitzonderingen mogelijk. Bijvoorbeeld aangaande de mobiliteitsvereiste, vervallen de beperkingen als de afstand tussen de verblijfsplaats van de werknemer en de plaats van werk 25 km niet overschrijdt, of als de werknemers van de streek gewoonlijk lange verplaatsingen moeten doen om hun dienstbetrekking te vervullen, of als de afwezigheids- en verplaatsingsduur als overdreven worden beschouwd wegens de leeftijd of de gezondheidstoestand van de werknemer. Voor een werkloze die de leeftijd van 50 jaar heeft bereikt geldt bovendien een soepeler mobiliteitsvereiste: niet passend is een betrekking die een afwezigheid van meer dan 10 uur vergt of een verplaatsingsduur impliceert van meer dan 2 uur.

Daarentegen zijn overwegingen van familiale aard, met inbegrip van kinderlast, behoudens zwaar beletsels (een uitzonderlijke gebeurtenis die, onafhankelijk van de wil van de werknemer, zijn tewerkstelling tijdelijk onmogelijk maakt) zonder invloed op het passend karakter van de dienstbetrekking. Vervolgens vervalt de beperking op de arbeidsuren o.a. als de werknemer een beroep heeft aangeleerd dat doorgaans nachtprestaties met zich meebrengt.

Hoe 'bindend' deze toekenningsvoorwaarden zijn hangt in belangrijke mate af van de opvolging en de controle van de werkloze. Dit vormt echter niet het voorwerp van deze nota; voor een internationale vergelijking dienaangaande kunnen we verwijzen naar het werk verricht door de OESO in *Employment outlook 2007*. Wel gaan we hier in op de implicaties voor het netto-arbeidssurplus als de werkloze niet beantwoordt aan de toelaatbaarheids- en toekenningsvoorwaarden en bijgevolg moet terugvallen op andere uitkeringen dan de werkloosheidsuitkering zelf. Bijvoorbeeld, wanneer hij/zij niet het vereiste aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen kan aantonen, of na schorsing vanwege een gebrekkige beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt. De resultaten zijn weergegeven in Grafiek 3-3.

Grafiek 3-3 : Vergelijking van het netto-arbeidssurplus voor een werkloze met of zonder recht op een werkloosheidsuitkering (voordien tewerkgesteld aan 50% van het gemiddelde loon) bij voltijdwerk aan 50% van het gemiddelde loon, situatie 2007

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Aangezien het netto-inkomen zonder recht op werkloosheidsuitkering in de regel lager uitvalt zal het netto-arbeidssurplus over het algemeen hoger zijn. Dit blijkt vooral het geval te zijn wanneer er géén kinderen ten laste zijn, zeker bij de alleenstaande, en tevens wanneer er al een arbeidsinkomen in het gezin is, tenminste als dit inkomen volstaat om via de 'middelentoets' geen recht te openen op een bijstandsuitkering (*in casu* bij de tweeverdieners). Voor het éénoudergezin blijven de verschillen evenwel beperkt, althans in België en de referentielanden²³. In de internationale vergelijking scoort België minder goed dan voorheen, behalve voor de alleenstaande (van rang 9 naar 5).

De tot hertoe voorgestelde resultaten hebben betrekking op de regelgeving zoals gekend en van toepassing op 1 juli 2007. Hier gingen soms ingrijpende beleidshervormingen aan vooraf, vaak in de richting van een meer *stringente* werkloosheidsregeling. Alvorens de Belgische situatie m.b.t. de financiële gevolgen van werkhervatting verder uit te diepen, overlopen we per referentieland de voornaamste veranderingen in de werkloosheidsregeling. We maken hierbij gebruik van de "LABREF database" van de Europese commissie die een beschrijving geeft van de arbeidsmarkthervormingen in de EU-lidstaten (momenteel enkel hervormingen die niet later dan 2006 plaatsvonden).

In Duitsland trad in 2005 de Hartz IV-wet in werking met vergaande gevolgen voor de werklozen. Zo kwam de fusie tussen de werklozen- en sociale bijstand er tot stand, wat neerkwam op het verlagen van het uitkeringsbedrag in de werklozenbijstand tot dat van de sociale bijstand, samen met de invoering van een middelentoets. Voorheen werd in de werklozenbijstand een berekeningspercentage toegepast, net als in de werkloosheidsverzekering maar lager (en dus zonder middelentoets). Het onderscheid tussen beide bijstandsregelingen is dat de werklozenbijstand zich op alle arbeidsgeschikten richt (zonder of na uitputting van verzekeringsrechten) terwijl de sociale bijstand enkel voor de arbeidsongeschikten is bedoeld. Daarnaast wordt aan langdurige werklozen, die vallen onder de werklozenbijstandsregeling, jobs geboden volgens een uurtarief van 1 tot 2 euro bovenop de uitkering (tot 30 uren per week) en waarbij weigering kan leiden tot een gedeeltelijke of volledige schorsing van de uitkering. Nieuwe werklozen ontvangen bovendien sneller een job- en/of opleidingsaanbod van de bemiddelingsdiensten, en kan het weigeren van meer dan twee 'passende' jobvoorstellen per jaar tot een vermindering van zestig procent van de uitkering leiden, zelfs één weigering kan een vermindering van dertig procent voor een periode van drie maanden tot gevolg hebben, ongeacht de loonvoorwaarden die bij het jobaanbod horen.

In de Nederlandse werkloosheidsregeling vonden er in 2006 meerdere wijzigingen in de zgn. Werkloosheidswet plaats. De toelaatbaarheidsvoorwaarde is verstrengd: uit 36 werken vóór de eerste werkloosheidsdag moet de werkloze minimaal 26 weken in loondienst hebben gewerkt voorheen uit 39 werken. Ook hoeft de werkloze niet langer meer zijn/haar ontslag aan te vechten om het recht op een werkloosheidsuitkering te kunnen openen. Het percentage dat op het loon wordt toegepast voor de berekening van het uitkeringsbedrag bedraagt de eerste twee maanden 75% en nadien 70% (vroeger: 70% over de volledige werkloosheidsduur). De uitkeringsduur is sindsdien in maanden net zolang als het arbeidsverleden in jaren, met een maximum van 38 maanden (vroeger: 60 maanden).

²³ Uit de resultaten in bijlage (zie Tabel 7-2) blijkt dat véél andere EU15-lidstaten wel grote verschillen laten optekenen.

Begin 2006 brachten de sociale partners in Frankrijk de « Convention relative à l'aide au retour à l'emploi et à l'indemnisation du chômage » uit. Deze overeenkomst hield o.a. strengere toelaatbaarheidsvoorwaarden in en een vermindering van de maximale uitkeringsduur die afhangt van de leeftijd en het aantal gewerkte maanden in de vastgelegde periode voorafgaand aan de werkloosheid (cf. surpa). Voor werklozen die het werk hervatten zijn er verscheidene nieuwe voorzieningen. Bijvoorbeeld, werklozen met de minimumuitkering kunnen deze behouden gedurende drie maanden na de werkhervatting op voorwaarde dat het aantal uren meer dan 78 uren per maand bedraagt. Ook kunnen langdurige (langer dan 12 maanden) en oudere (ouder dan 50 jaar) werklozen, die een job aanvaarden aan een salaris dat minstens vijftien procent lager ligt dan hun vorig loon, rekenen op een uitkeringstoelage.

België in vergelijking met de buurlanden, anno 2007 - Samenvatting

- Bovenstaande resultaten slaan op een initiële werkloze die voltijds het werk hervat aan een loon dat de helft van het gemiddelde loon bedraagt waaraan hij/zij ook voordien was tewerkgesteld. Dit loonniveau ligt nabij het minimumloon in de EU15-lidstaten waar het van kracht is en is derhalve opgevat als zijnde indicatief voor 'lageloonarbeid'.
- Voor een initiële, uitkeringsgerechtigde, werkloze in België blijken de financiële prikkels tot werkhervatting vanuit internationaal oogpunt mee te vallen, zowel vóór als ná verrekening van sociale bijdragen en belastingen, behalve voor de alleenstaande werkloze die vaak als ijkpunt fungeert voor internationale vergelijkingen inzake de financiële werkloosheidsval. Dit resultaat is vooral het gevolg van lagere uitkeringsbedragen. Voor het éénverdienerskoppel en -gezin spelen bovendien ook de lagere fiscale lasten mee door de toepassing van het zgn. huwelijksquotiënt. Het éénoudergezin, dat tevens van één inkomen afhankelijk is, komt hier per definitie niet voor in aanmerking, doch geniet wel van een toeslag op de belastingvrije som. De hogere belastingvrije som levert hem/haar echter niet het belastingvoordeel op dat gepaard kan gaan met het huwelijksquotiënt.
- Wat als de werkloosheidsduur langer wordt? De impact van de werkloosheidsduur op het netto-inkomen van een werkloze is in België relatief klein, althans voor een alleenstaande en een gezinshoofd. De verschillen in 'degressiviteit' zijn evenwel minder uitgesproken wanneer de bijstandsuitkeringen, die na verloop van tijd de werkloosheidsuitkering kunnen aanvullen of vervangen, mee in rekening worden gebracht. Inderdaad het netto-inkomen van de werkloze in de buurlanden valt in dat geval minder sterk terug naarmate de werkloosheidsduur langer wordt, aan de bijstandsuitkeringen is evenwel een middelentoets verbonden.
- Wat als de werkloze om diverse redenen (bijv. na schorsing) géén recht heeft op een werkloosheidsuitkering? Het arbeidssurplus is er veelal hoger dan wanneer hij/zij wel uitkeringsgerechtigd zou zijn geweest, al is voor het gezinshoofd het verschil weliswaar vaak gering. De laagste werkloosheidsuitkeringen – voor werklozen die voordien tewerkgesteld waren aan een relatief laag loon – verschillen immers niet altijd veel van de bijstandsuitkeringen. In de internationale vergelijking scoort België minder goed dan voorheen, behalve voor de alleenstaanden.
- De beleidsontwikkelingen in de buurlanden waren van die aard dat de werkloosheidsregeling er stringenter is geworden.

4 België in detail - van 10 jaar geleden tot nu

Hieronder diepen we de analyse uit m.b.t. financiële gevolgen van werkhervatting door werklozen in België. De resultaten van het "Standaard Simulatiemodel Sociale Zekerheid" (STASIM) van het Centrum voor Sociaal Beleid vormen hierbij het vertrekpunt. Ter herinnering, STASIM verschilt van het Tax-Benefit model van de OESO – *in casu* België – op één enkel punt, nl. de kinderopvangkosten die alleenstaande ouders en tweeverdienersgezinnen bij tewerkstelling maken en enkel in STASIM zijn meegerekend en dit o.b.v. de tarieven van Kind & Gezin²⁴.

Daarnaast laten de beschikbare STASIM-gegevens een *andere* en *meer* uitgebreide selectie van typegevallen toe. *Ten eerste* hebben de STASIM-resultaten betrekking op *langdurige* werklozen terwijl het in bovenstaande OESO-resultaten *initiële* werklozen, met een werkloosheidsduur van één maand, betreft. *Ten tweede* beschouwen we het 'arbeidssurplus' voor werklozen met ofwel de minimum-uitkering, ofwel de maximumuitkering wat ons resp. de boven- en ondergrens geeft van het financieel voordeel dat aan werken verbonden is, en dit niet voor één maar voor elf loonniveaus, zijnde 100% - 110% - ... - 190% - 200% van het interprofessioneel minimumloon. Ook de leefloontrekker is in de analyse betrokken. *Ten derde* komt niet alléén de voltijdse maar ook de halftijdse werkhervatting aan bod.

De bespreking van de resultaten verloopt in drie stappen. Eerst gaan we in detail in op de situatie anno 2008, daar waar de internationale vergelijking het jaar 2007 betrof. Daarna bekijken we hoe het 'arbeidssurplus' is geëvolueerd van 1999 tot 2008 voor een vol- en halftijdse tewerkstelling aan het minimumloon. Tot slot geven we een overzicht van de belangrijkste recente federale regeringsbeslissingen terzake en bekijken we in welke mate die gevolgen hebben voor de voorgestelde resultaten en voor de financiële prikkels tot werkhervatting in het algemeen.

4.1 De financiële prikkels tot werkhervatting – Anno 2008

Voltijdse tewerkstelling

De resultaten voor het netto-arbeidssurplus bij een *voltijdse* werkhervatting zijn per gezinssamenstelling terug te vinden in Grafiek 4-1, zowel voor een langdurige werkloze als voor een leefloontrekker. Het netto-arbeidssurplus geeft dus de meeropbrengst van de overstap naar betaald werk weer in procent en dit ná aftrek van belastingen, sociale bijdragen en eventuele kinderopvangkosten. Hoe de (sub-) grafieken lezen? Voor een werkloze krijgen we er telkens de boven- en benedengrens van de meeropbrengst bij tewerkstelling aan ...% van het interprofessioneel minimumloon, behalve voor langdurige samenwonende werklozen in het tweeverdienerskoppel en –gezin die enkel het forfait kunnen genieten²⁵. De curves geven het 'niveau' van het netto-arbeidssurplus aan (d.i. de *hoogte* van de curve), alsook de mate waarin 'meer brutoloon' zich vertaalt in 'meer netto-arbeidssurplus' (d.i. de *helling* van de curve).

²⁴ Bij de bespreking van de STASIM-resultaten komen de verschillen tussen het tariefstelsel van Kind & Gezin (voor de Vlaamse gemeenschap) en dat van de 'Office de la Naissance et l'Enfance' (voor de Franstalige gemeenschap) aan bod samen met de implicaties ervan voor de resultaten.

²⁵ Ter herinnering, na één jaar werkloosheid neemt het uitkeringsbedrag voor de alleenstaande en de samenwonende af, met uitzondering van het minimumbedrag dat doorheen de tijd niet wijzigt. Vervolgens valt de uitkering van de samenwonende werkloze na drie maanden terug op een forfaitair bedrag. De periode van drie maanden, d.i. de zgn. tweede periode, kan evenwel verlengd worden met drie maanden per jaar beroepsverleden als loontrekkende.

Laat ons eerst het *niveau* van het arbeidssurplus beschouwen. Het valt meteen op hoe dicht de boven- en benedengrens van het netto-arbeidssurplus voor een werkloze bij elkaar liggen, zeker in het geval van het éénouder- en éénverdienergezin waarvoor aan het minimumloon het verschil tussen beide grenzen in procentpunt telkens slechts 13% belooft. Dit kleine verschil illustreert opnieuw, maar op een alternatieve manier, de beperkte spanning tussen de minimum- en de maximumuitkering²⁶.

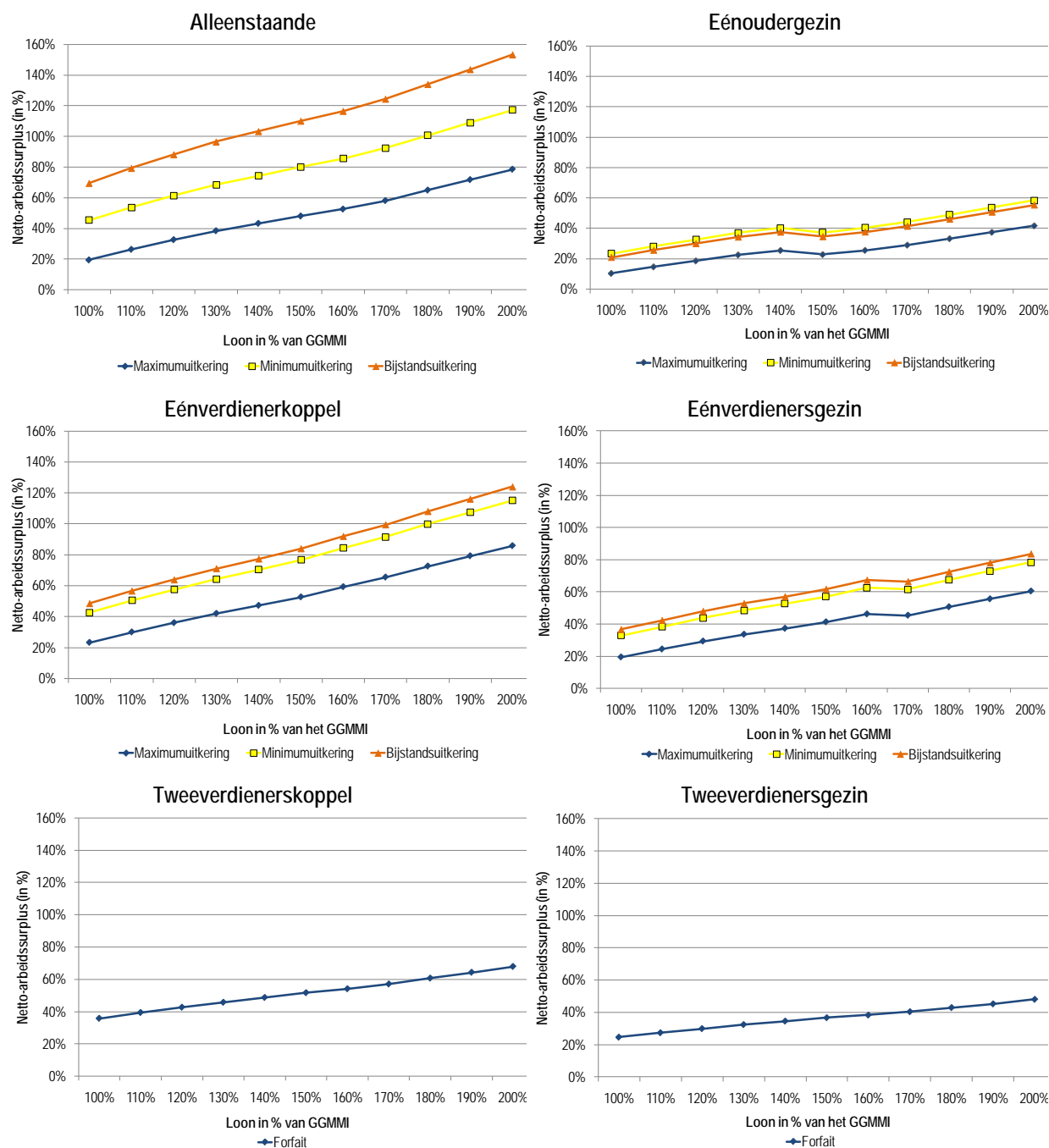
De financiële winst bij de voltijdse werkhervatting aan het minimumloon van naderbij beijkend - daar waar de kans op een financiële val het grootst is - komen we tot de volgende vaststellingen. Vertrekkende van de maximumuitkering varieert de meeropbrengst van 10,3% (147 euro per maand) voor het éénoudergezin tot 23,2% (255 euro per maand) voor het éénverdienerkoppel, terwijl vanuit de minimumuitkering de meer-opbrengst gaat van 23,4% (of 297 euro per maand) voor het éénoudergezin tot 45,4% (362 euro per maand) voor de alleenstaande. Voor de samenwonende werkloze in het tweeverdienerskoppel en -gezin bedraagt bij een tewerkstelling aan het minimumloon het surplus resp. 35,8% en 24,6% (resp. 652 euro en 531 euro per maand). Voor leefloontrekkers valt op dat, behalve voor de alleenstaande, het arbeidssurplus vaak in de buurt ligt van dat vertrekkende van de minimumuitkering werkloosheid, voor het éénoudergezin valt het surplus met 20,9% (271 euro per maand) zelfs lager uit²⁷. Voor een gezinshoofd is de minimumuitkering immers niet veel hoger dan het leefloon, het verschil bedraagt slechts 4,1% (38 euro per maand). Voor een alleenstaande loopt dit verschil hoger op tot 16,7% (114 euro per maand). Het verbaast dan ook niet dat voor een alleenstaande leefloontrekker zijn/haar winst bij werkhervatting véél hoger ligt, d.i. minstens 69,6% (476 euro per maand). Van een *financiële* val kan hier dus helemaal géén sprake zijn!

De *helling* van de arbeidssurpluscurves toont dat de meeropbrengst van werk vrij gelijkmatig stijgt samen met de stijging van het brutoloon. Om het in cijfers uit te drukken, kan een verdubbeling van het minimumloon leiden tot meer dan een verviervoudiging van de meeropbrengst vertrekkende van de maximumuitkering en tot meer dan een verdubbeling vertrekkende van de minimumuitkering of het leefloon. Enkel het éénoudergezin en het éénverdienergezin ervaren een kleine vertraging in de stijging van de meeropbrengst. De verhoogde kinderbijslag die langdurige werklozen bij werkhervatting maximaal twee jaar kunnen behouden is immers gebonden aan inkomensvoorwaarden. De verhoogde kinderbijslag blijft behouden tot op een loonniveau van slechts 140% van minimumloon voor alleenstaande ouders en tot 160% van het minimumloon voor het éénverdienersgezin. Boven deze loonniveaus wordt niet meer aan de inkomensvoorwaarde voldaan waardoor het beschikbaar inkomen licht terugvalt en zorgt voor een beperktere meer-opbrengst van werk.

²⁶ Eerder bleek dit bijv. uit de resultaten in Tabel 2-4, waarin het brutoloonniveau gekoppeld werd aan de toegang tot de minimum- en maximumuitkering.

²⁷ De alleenstaande ouder kan namelijk als leefloontrekker genieten van het terugbetaalbaar belastingkrediet voor kinderen ten laste terwijl hij/zij met de minimumuitkering werkloosheid (d.i. 38 euro meer per maand) hiervoor niet in aanmerking komt. Rekening houdend met dit terugbetaalbaar belastingkrediet heeft het éénoudergezin het financieel beter met het leefloon dan met de minimumuitkering werkloosheid. In de berekening van de verschuldigde belasting leiden kinderen ten laste tot een toeslag op de belastingvrije som. Bij lage belastbare inkomens kan het voorvallen dat deze toeslag niet volledig is opgebruikt, in voorkomend geval kan deze toeslag omgezet worden in een terugbetaalbaar belastingkrediet dat evenwel geplafonneerd is (in 2008: 380 euro per kind). Als leefloontrekker, van wie de uitkering niet belastbaar is, opent de alleenstaande ouder meteen dit recht. Als werkloze met de minimumuitkering, dat wel belastbaar is, is de toeslag blijkbaar volledig opgebruikt en komt hij/zij er dus niet meer voor in aanmerking.

Grafiek 4-1 : Het netto-arbeidssurplus (in %) bij overgang van langdurige werkloosheid of bijstand naar voltijdwerk, situatie op 1 januari 2008

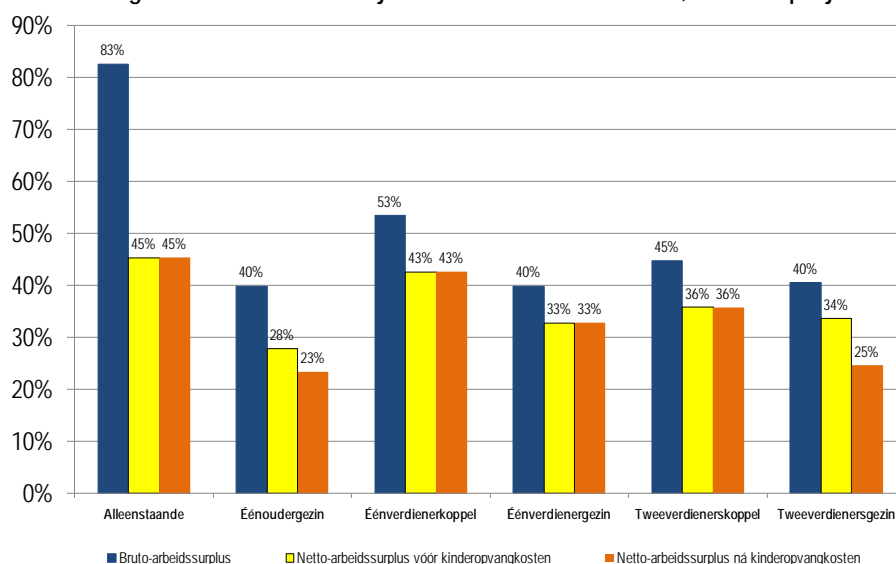

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Verschiedende beleidsparementers zijn in meer of mindere mate bepalend voor bovenstaande resultaten: het bedrag van de uitkering(en), het bedrag van het GGMMI, de fiscale en parafiscale regeling en het tarief-stelsel voor kinderopvang. Véeel punten zijn hierboven al aangehaald i.k.v. de internationale vergelijking van de financiële gevolgen van werkhervatting door werklozen. Bijgevolg staan we hier enkel stil bij die vast-stellingen die op basis van de STASIM-resultaten bijkomend kunnen worden gedaan.

In Grafiek 4-2 wordt het traject van bruto- naar netto-arbeidssurplus weergegeven voor de overgang van langdurige werkloosheid aan de minimumuitkering of het forfait naar voltijdwerk aan het minimumloon. We stellen opnieuw vast hoe de belastingen en sociale bijdragen het sterkst wegen op het arbeidssurplus van de alleenstaande (van 82,6% naar 45,4%) en het éénoudergezin (van 39,9% naar 27,9%). Voor het éénoudergezin spelen bovendien ook de kinderopvangkosten mee wat het arbeidssurplus verder doet dalen tot 23,4%. Voor het tweeverdienersgezin hebben de kinderopvangkosten eveneens, en zelfs grotere, impact op het arbeidssurplus, zowel *relatief* als *absoluut*. Het netto-arbeidssurplus neemt er af van 33,6% tot 24,6%. Ter herinnering, STASIM hanteert voor de berekening van de kinderopvangkosten de tarieven of ouderbijdragen van Kind & Gezin die enkel in de Vlaamse gemeenschap geldig zijn. In de Franstalige ge-meenschap zijn het de tarieven van de 'Office de la Naissance et de l'Enfance' (ONE) die van toepassing zijn en trouwens hoger liggen dan de Vlaamse. Zo bedroeg in 2008 de ouderbijdrage aan het minimumloon in de Franstalige gemeenschap 6,71 euro per dag of 1.543 euro per jaar (voor 230 opvangdagen), terwijl in de Vlaamse gemeenschap dit slechts 3 euro per dag was of 689 euro per jaar. Bijgevolg zullen de kosten voor kinderopvang het arbeidssurplus in de Franstalige gemeenschap sterker doen afnemen. De fiscale aftrek voor kinderopvangkosten, geplafonneerd tot 11,40 euro per dag, mildert dit ongunstig effect weliswaar.

Grafiek 4-2 : Van bruto- naar netto arbeidssurplus, bij overgang van langdurige werkloosheid aan de minimumuitkering of het forfait naar voltijdwerk aan het minimumloon, situatie op 1 januari 2008

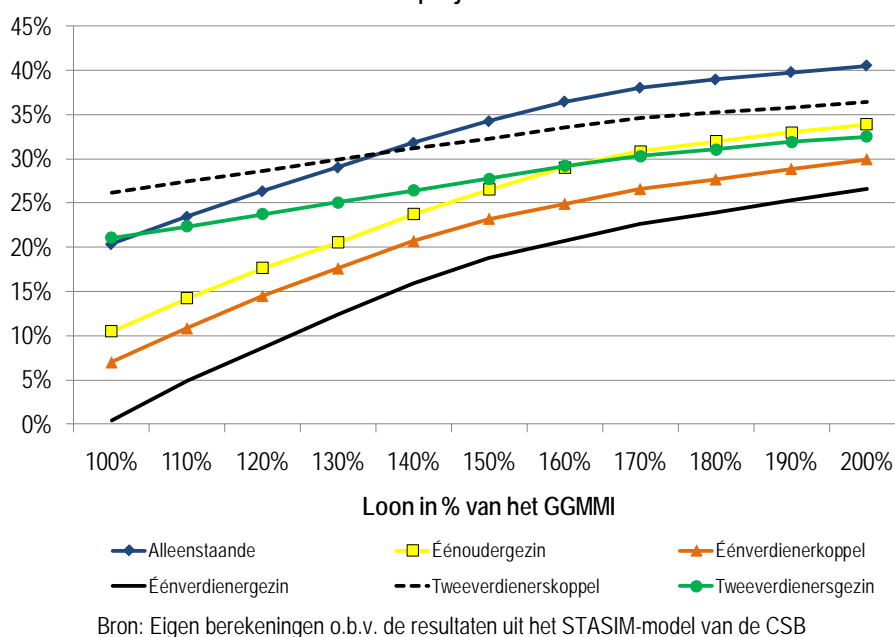
Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Hoe variëren deze 'lasten' – fiscaal, parafiscaal en kinderopvang – volgens het loon bij werkhervatting? Dit bepaalt immers hoe 'meer bruto loon' zich vertaalt in 'meer netto-arbeidssurplus'. Alvorens op deze vraag in te gaan is het belangrijk om in gedachten te houden dat de resultaten rekening houden met de fiscale afrek voor kinderopvangkosten die bij de eindafrekening van de personenbelasting wordt verrekend. Dit heeft tot gevolg dat het netto-arbeidssurplus hoger en de aanslagvoet op het bruto-inkomen bij tewerkstelling (d.i. belastingen en sociale bijdragen in procent van het bruto-inkomen) lager uitvallen dan indien enkel de bedrijfsvoorheffing zou zijn toegepast.

In Grafiek 4-3 kunnen we vaststellen dat de aanslagvoet toeneemt met het brutoloon, inderdaad het belasting- en bijdragestelsel is progressief. Voor de tweeverdieners is de aanslagvoet reeds aan het minimumloon hoog en neemt het vervolgens weinig toe in vergelijking met de andere gezinstypes. Het loon van de werkende partner leidt er immers tot de hoogste marginale belastingtarieven en dit al vanaf de laagste lonen waaraan de werkloze partner het werk hervat.

Niet af te lezen uit deze grafiek zijn de *marginale* aanslagvoeten (dus: belastingen én sociale bijdragen) die in procent uitdrukken wat er van het extra bruto-inkomen, hier tien procent van het minimumloon, wordt wegbelast. Voor een werkloze kan dit extra inkomen er bijv. komen bij promotie 'x' jaar na zijn/haar werk-hervatting of door na verloop van tijd van job te veranderen. Welnu, voor de (lage) loonniveaus op basis waarvan de STASIM-resultaten zijn berekend merken we aanzienlijk hoge marginale aanslagvoeten op van 50% tot wel 70%. In de mate waarin de werkloze rekening houdt met het toekomstig loon kunnen dergelijke aanslagvoeten 'ontmoedigend' zijn, alsook voor de reeds werkenden voor dewelke een lageloonval²⁸ dreigt (zie Orsini, 2006a, 2006b). Deze hoge marginale aanslagvoeten zijn inherent aan de 'werkbonus'. De 'werkbonus' houdt een vermindering van de sociale bijdrage in voor lage lonen (op 1 januari 2008 voor lonen tot 145% van het GGMMI), een vermindering die bovendien afneemt met het loon. In procent is op de lage lonen dus niet het klassieke bijdragepercentage van 13,02% van toepassing maar een lager percentage dat toeneemt met het loon totdat 13,02% bereikt is. In deze regeling leidt een loonsverhoging impliciet tot een hoger bijdragepercentage, wat een hoge marginale aanslagvoet tot gevolg heeft.

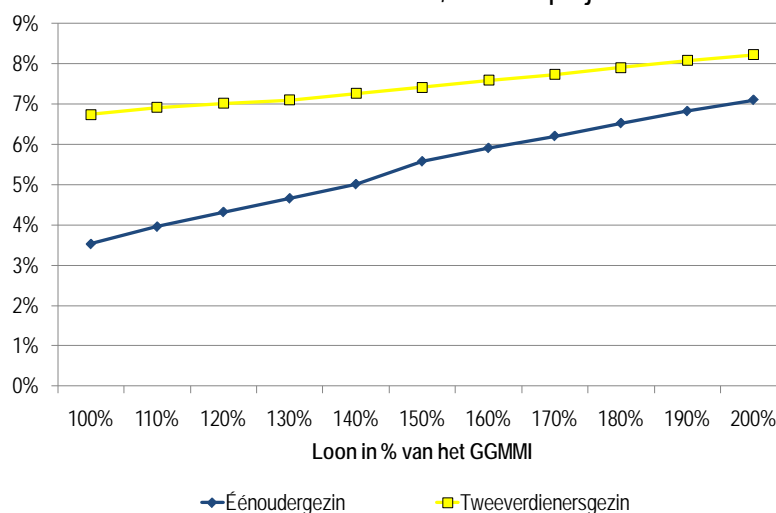
Grafiek 4-3 : Belastingen en sociale bijdragen in procent van het bruto-inkomen bij voltijdse tewerkstelling, situatie op 1 januari 2008

²⁸ Een 'lageloonval' verwijst naar een situatie waarin een verhoging van het brutoloon (bijv. door langer te werken, door voltijds i.p.v. deeltijds te werken of door van job te veranderen) weinig of niet tot een verhoging van het nettoloon leidt.

Zoals reeds boven is aangegeven verlagen kinderopvangkosten in het geval van een éénooudergezin en een tweeverdienersgezin verder de meeropbrengst van een tewerkstelling. Deze kinderopvangkosten zijn berekend op basis van tarieven die inkomensgebonden zijn, een hoger (belastbaar) inkomen leidt dus tot een hogere ouderbijdrage. Grafiek 4-4 toont wat dit impliceert i.t.v. budgetuitgave: de opvangkosten zijn er uitgedrukt in procent van het netto-inkomen. Voor het éénooudergezin leidt een verdubbeling van het minimumloon tot een budgettaire verdubbeling, van 3,5% tot 7,1% van het netto-inkomen (d.i. van 57 euro tot 154 euro per maand). De opvangkosten nemen dus progressief toe. Voor het tweeverdienersgezin loopt dit daarentegen véél minder snel op van 6,7% tot 8,2% van het netto-inkomen (d.i. van 195 euro tot 287 euro per maand), het loon van de werkende partner zorgt weliswaar reeds voor een hoger kostenplaatje. Noteer trouwens dat daar waar Kind & Gezin tarieven hanteert die geleidelijk met het inkomen toenemen, de ONE tarieven gebruikt die in functie van inkomensschalen zijn vastgesteld: een kleine inkomensverhoging vertaalt zich in een geleidelijke verhoging van het tarief in de Vlaamse gemeenschap, maar kan in de Franstalige gemeenschap aanleiding geven tot een abrupte tariefverhoging, nl. ingeval de inkomensverhoging aanleiding geeft tot het tarief van een hogere inkomenschaal.

Grafiek 4-4: Kinderopvangkosten in procent van het netto-inkomen bij voltijdse tewerkstelling, o.b.v. tariefstelsel van Kind & Gezin, situatie op 1 januari 2008

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

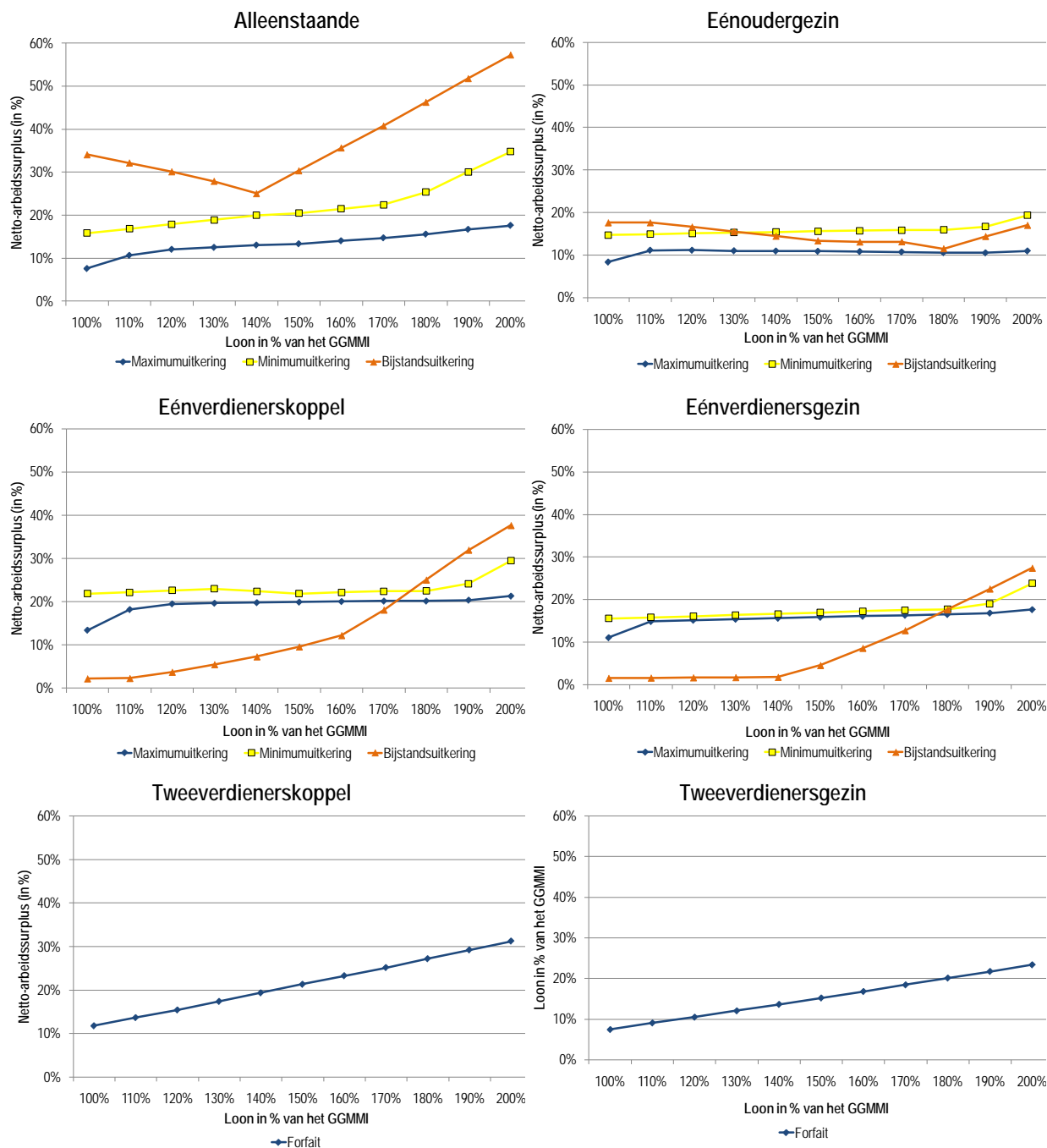
Halftijdse tewerkstelling

Naast de tot hiertoe besproken beleidsparameters speelt bij de bepaling van het netto-arbeidssurplus voor een *deeltijdse* werkhervatting ook de inkomensaanvullende uitkeringen een rol van betekenis. Het gaat om de inkomensgarantie-uitkering (IGU) voor de uitkeringsgerechtigde volledige werkloze die deeltijds – voor minimum 30% - het werk hervat (mits voldaan aan enkele voorwaarden, waaronder het beschikbaar zijn voor de voltijdse arbeidsmarkt) en de vrijstelling op de bestaansmiddelen voor de socio-professionele integratie (SPI) voor leefloontrekkers. Ter opfrissing, beide uitkeringen beogen de deeltijdwerkende een inkomen te garanderen dat hoger is dan of ten minste gelijk is aan zijn/haar uitkering indien hij/zij werkloos was gebleven. Grafiek 4-5 illustreert de werking van de IGU en de SPI vrijstelling, samen met hun impact op het netto-arbeidssurplus, bij een *halftijdse* tewerkstelling (19 uur per week).

Noteer dat de aanpassingen in de berekening van de IGU, die op 1 juli 2008 in voege zijn getreden, hier niet in de resultaten zijn opgenomen aangezien STASIM telkens de situatie per 1 januari simuleert. De achterliggende logica van de IGU-regeling blijft evenwel behouden, het is net die logica dat we hier willen verduidelijken. We komen later terug op wat de hervorming impliceert voor deze resultaten.

Misschien wel het belangrijkste resultaat is dat bij een halftijdse tewerkstelling géén enkel gezinstype inkomensverlies kent, ongeacht het uitkeringsbedrag hij/zij voordien ontving, en ook niet bij een tewerkstelling aan het minimumloon. Beide inkomensaanvullende uitkeringen realiseren dus wat ze beoogd hadden, weliswaar in héél verschillende mate. Vooral de IGU-regeling slaagt behoorlijk in deze opzet. Laat ons eerst deze resultaten van naderbij bekijken.

Grafiek 4-5: Het netto-arbeidssurplus (in %) bij overgang van langdurige werkloosheid of bijstand naar halftijdwerk, situatie op 1 januari 2008

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Vanuit de maximumuitkering resulteert een halftijdse werkhervatting aan het minimumloon in een meeropbrengst van 8% voor de alleenstaande en het éénuoudergezin (resp. 74 euro en 119 euro per maand), 11% voor het éénverdienergezin (165 euro per maand) en 13% voor het éénverdienerkoppel (147 euro per maand). In tegenstelling tot de meeropbrengsten bij *voltijdse* tewerkstelling, leidt een hoger brutoloon slechts tot een zéér geringe stijging in de relatieve meeropbrengst. Een toename in het brutoloon mag zich dan wel vertalen in een hoger nettoloon, deze nettoloonstijging wordt gecompenseerd door een daling van de IGU. De IGU-regeling leidt dus tot een 'afgevlakte' arbeidssurpluscurve, het garandeert aan de deeltijdwerkende a.h.w. een zeker arbeidssurplus. Er is hierop één uitzondering, nl. in het geval dat het geplafonneerd IGU-bedrag reeds is bereikt en dit bedrag na een nettoloonstijging onveranderd blijft. Dit is inderdaad het geval bij een toename van het minimumloon met 10 procent (van 100% naar 110% van het GGMMI). De rechten op de IGU blijven behouden tot 200% van het GGMMI. Boven dit brutoloon vervalt dit recht omdat het brutoloon per maand, bij *halftijdse* tewerkstelling wel te verstaan, hoger ligt dan het bedrag van het gewaarborgd minimuminkomen. Aangezien een brutoloonstijging dan niet meer wordt afgeroomd door een daling van de IGU, zal de meeropbrengst met het brutoloon mee stijgen (niet waarneembaar in bovenstaande grafiek).

Ook de werklozen die de minimumuitkering trekken en die overwegen het werk halftijds te hervatten, kunnen in alle gevallen een meeropbrengst realiseren. Aan het minimumloon realiseren de alleenstaande en het éénuoudergezin een winst van om en bij 15% (resp. 127 euro en 188 euro per maand), het éénverdienerkoppel 22% (207 euro per maand) en het éénverdienergezin 16% (207 euro per maand). De rechten op de IGU vervallen hier wel sneller (d.i. het IGU-bedrag is sneller nul): voor een alleenstaand vanaf 180% en voor een gezinshoofd vanaf 190%.

In tegenstelling tot de langdurige werkloze gezinshoofden en alleenstaanden openen samenwonenden, die het forfait genieten, géén recht op de IGU wanneer die een halftijdse job gaan uitoefenen. Het verschil tussen het brutoloon en dit forfait is immers te groot, en het IGU-bedrag bijgevolg te laag in vergelijking met het minimumbedrag dat wordt uitgekeerd. Aan het minimumloon bedraagt het arbeidssurplus in dit geval slechts 12% (215 euro per maand) voor het tweeverdienerkoppel en 7% (161 euro per maand) voor het tweeverdienergezin. Een brutoloonstijging betekent voor deze gezinnen meteen ook een stijging van de meeropbrengst.

We bekeken hier enkel de meeropbrengsten bij de *halftijdse* tewerkstelling. Wat als de arbeidsuur lager of hoger ligt? In Tabel 4-1 wordt de impact van een kortere en een langere arbeidsduur op het arbeidssurplus bij een tewerkstelling aan het minimumloon geïllustreerd voor een alleenstaande langdurige werkloze met de maximumuitkering. Met een afname van de arbeidsduur van 50% naar 33% gaat een daling in het netto-arbeidssurplus gepaard van maar drie procentpunt, en met een toename naar 60% en 70% een stijging van niet meer dan één en drie procentpunt.

Tabel 4-1 : Impact van arbeidsduur op het netto-arbeidssurplus bij tewerkstelling aan het minimumloon, voor een alleenstaande met een maximumuitkering, situatie op 1 januari 2008

Arbeidsduur	Netto-beschikbaar inkomen euro / maand	Absoluut netto-arbeidssurplus euro / maand	Relatief netto-arbeidssurplus %
33	1023,65	52,55	5%
50	1044,76	73,66	8%
60	1060,67	89,57	9%
70	1077,52	106,42	11%

Bron: Bogaerts (2008)

Krijgen we voor de leefloontrekker eenzelfde beeld als voor de werkloze? Niet helemaal, zo blijkt. Ter verduidelijking, het OCMW betaalt bij zijn/haar tewerkstelling een 'gedeeltelijk' leefloon uit gelijk aan het verschil tussen het leefloon enerzijds en het netto-loon bij tewerkstelling verminderd met vrijstelling voor de socio-profesionele integratie anderzijds. Deze 'premie' of 'compensatie' is bovendien niet belastbaar. De alleenstaande en het éénoudergezin houden er bij een halftijdse tewerkstelling het hoogste arbeidssurplus aan over ten belope van resp. 34% en 18% (233 euro en 229 euro per maand). Het éénverdienerkoppel en -gezin hebben bij deze tewerkstelling daarentegen het minst bij te winnen d.i. telkens 2% (20 euro per maand). Hoe komt dit? Sinds 2003 krijgt een koppel met of zonder kinderen twee individuele leeflonen en niet meer een gezinsbedrag zoals dat voorheen gebruikelijk was. Dit leefloon is de helft van een leefloon voor een alleenstaande ouder. Bij halftijdse tewerkstelling aan het minimumloon valt het nettoloon min de vrijstelling hoger uit dan het individueel leefloon waardoor de SPI vrijstelling op de bestaansmiddelentoets komt te vervallen. Daardoor wordt het volledige nettoloon (dus zonder de bijkomende vrijstelling) in mindering gebracht van zijn/haar leefloonbedrag en van diens partner. De compensatie voor het aanvaarden van een deeltijdse tewerkstelling ligt derhalve véél lager dan bij éénouders of alleenstaanden, met als gevolg een uiterst lage meeropbrengst²⁹.

Aangaande de *helling* van de arbeidssurpluscurves is het bij de halftijdse tewerkstelling van leefloontrekkers merkwaardig om vast te stellen dat in het geval van de alleenstaande en het éénoudergezin het arbeidssurplus daalt naarmate het brutoloon toeneemt: met de loonstijging daalt de SPI-compensatie waardoor een groter aandeel van het totale inkomen, d.i. het loon, belast wordt. Het arbeidssurplus daalt tot het niveau waarop men geen recht meer kan doen gelden op de SPI vrijstelling: vanaf een brutoloon aan 140% van het minimumloon voor alleenstaanden, en 180% voor de éénouders. Voor de éénverdieners blijft de lage meeropbrengst zolang het recht op een kleine compensatie blijft (tot 150% en 140% voor resp. het koppel en het gezin). Nadien genereert werken grotere meeropbrengsten.

²⁹ Ondanks het feit dat het éénoudergezin, het éénverdienerkoppel en -gezin eenzelfde gezinsinkomen hebben, bestaande uit één leefloon voor de alleenstaande ouder en twee 'halve' leeflonen voor de koppels, verschilt bij halftijdse tewerkstelling inderdaad de compensatie, bijvoorbeeld aan het minimumloon: 448,25 euro voor de alleenstaande ouder en 227,05 euro voor het éénverdienerkoppel en -gezin.

België in detail, anno 2008 – Samenvatting

- De resultaten betreffen een langdurige werkloze en een leefloontrekker die ofwel voltijds, ofwel halftijds het werk hervat. Het bedrag van zijn/haar werkloosheidsuitkering is ofwel: de maximumuitkering; de minimumuitkering; het forfait (voor de samenwonende zonder gezinslast). Het loon bij werkhervatting kan gaan van het interprofessioneel minimumloon tot het dubbele hiervan.
- De alleenstaande ouders en de tweeverdieners laten de minste financiële prikkels tot voltijdse werkhervatting optekenen. Verschillende beleidsparameters liggen aan de basis hiervan:
 - Fiscale lasten: ten eerste, komen éénuoudergezinnen niet in aanmerking voor het huwelijksquotiënt en maakt de bijkomende toeslag op de belastingvrije som waar ze recht op hebben dit maar deels goed, en ten tweede, brengen de progressieve belastingen voor de tweeverdieners een hogere fiscale lastendruk met zich mee;
 - Kinderbijslag: behoud van de verhoogde kinderbijslag tot op een loonniveau van slechts 140% van het minimumloon voor alleenstaande ouders tegenover 160% voor het éénverdienergezin;
 - Kinderopvangkosten: aan het gebruik van erkende en gesubsidieerde kinderopvangdiensten is een kost verbonden die het arbeidssurplus verlaagt, een kost die bovendien progressief blijkt toe te nemen met het netto-inkomen.
- Bij de halftijdse werkhervatting slaagt de inkomensgarantieuitkering (IGU) behoorlijk in het opzet om de deeltijds werkende / deeltijds werkloze een inkomen te garanderen dat hoger is dan zijn/haar uitkering wanneer hij/zij volledig werkloos was gebleven, zonder dat voltijdwerk hierdoor financieel minder aantrekkelijk wordt, zoals in het verleden wel eens het geval was (cf. infra). De meeropbrengst van meer uren te werken blijkt echter tegen te vallen, althans toch voor de alleenstaande.
- De vrijstelling op de bestaansmiddelen voor socio-professionele integratie (SPI) voor leefloontrekkers slaagt er sinds de individualisering van het leefloon in 2003 niet meer in om de halftijdse werkhervatting voor iedereen financieel aantrekkelijk te maken in het bijzonder voor de éénverdieners.

4.2 De financiële prikkels tot werkhervatting – Ontwikkelingen sinds 1999

Hoe evolueerden de financiële prikkels tot werkhervatting voor werklozen en leefloontrekkers in België, in meer dan een decennium van 'werk lonend maken'? We pogen hier op deze vraag te antwoorden *ten eerste* door te kijken hoe het arbeidsurplus, samen met de belangrijkste beleidsparameters, zijn geëvolueerd van 1999 tot 2008 en *ten tweede* door de meest recente beleidsontwikkelingen te bespreken samen met de implicaties voor de financiële gevolgen van werkhervatting door werklozen.

Van 1999 tot 2008

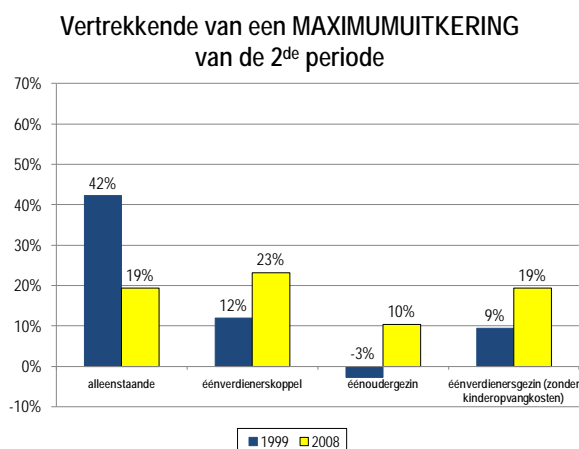
Grafiek 4-6 geeft een vergelijking weer tussen 1999 en 2008 van de resultaten voor het netto-arbeids-surplus bij een vol- en een halftijdse werkhervatting aan het interprofessioneel minimumloon. We overlopen kort de belangrijkste bevindingen.

Bij de *voltijdse* tewerkstelling stijgt het netto-arbeidssurplus aanzienlijk, met uitzondering van de alleenstaande in het geval hij/zij een werkloosheidsuitkering trekt, wiens meeropbrengst héél sterk afneemt - van 42% naar 19% bij de maximumuitkering en van 58% naar 45% bij de minimumuitkering. Opvallend is tevens het véél hoger arbeidssurplus dat het éénoudergezin in 2008 laat optekenen. In het verleden viel dit surplus zelfs negatief uit en was er dus eerder sprake van een 'arbeidsdeficit'. Desalniettemin blijven de financiële prikkels tot werkhervatting voor het éénoudergezin het laagst van alle typgevallen die hier aan bod komen, zie bijv. de schamele 10% als meeropbrengst ingeval van de maximumuitkering.

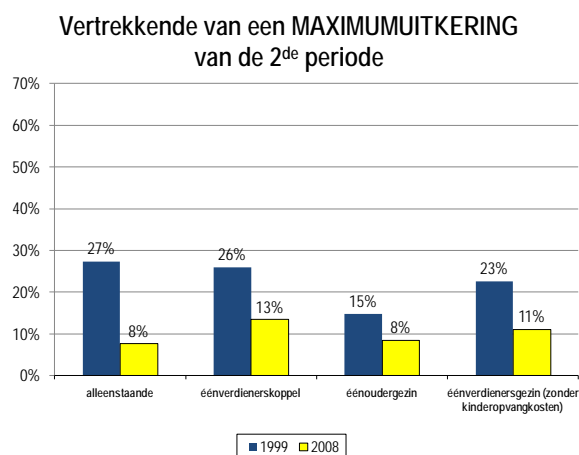
Deze ontwikkelingen in de meeropbrengst bij voltijdse werkhervatting zijn de resultante van meerdere beleidsontwikkelingen in de werkloosheids- en bijstandsregeling, de fiscale en parafiscale lastendruk en de tarieven voor erkende kinderopvang. Wat de uitkeringsbedragen betreft kunnen we in Grafiek 4-7 vaststellen dat die sterker zijn toegenomen dan het interprofessioneel minimumloon, i.t.v. stijgingspercentages gaande van 25,1% voor de minimumuitkering van een gezinshoofd tot 60,5% voor de maximumuitkering van een alleenstaande enerzijds versus 22,0% voor het minimumloon anderzijds. Het is volledigheidshalve belangrijk om te vermelden dat wanneer we de gemiddelde loonstijging in de privésector (d.i. uurlonen: 35,2% en jaarlonen: 34,5%) als referentie nemen, het enkel meer de minimum- en maximumuitkering voor de alleenstaande zijn die sterker stijgen. Deze uitkeringsverhogingen beoogden de inkomensbescherming ingeval van werkloosheid en inactiviteit te versterken, zowel het *solidariteitskarakter* via hogere minima- en bijstandsuitkeringen als het *verzekeringskarakter* via bijv. de verhoging van het berekeningspercentage voor alleenstaanden – na 1 jaar werkloosheid – van 42% in 1999 naar 53% in 2008.

Grafiek 4-6: Financiële gevolgen van de werkhervatting aan het GGMI: het netto-arbeidssurplus (in %), vergelijking tussen 1999 en 2008

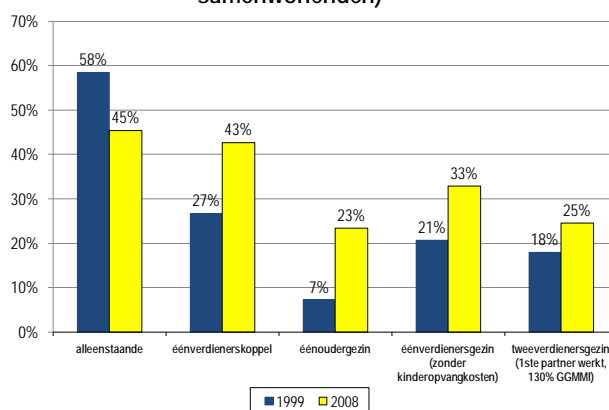
VOLTIJDWERK aan het GGMI

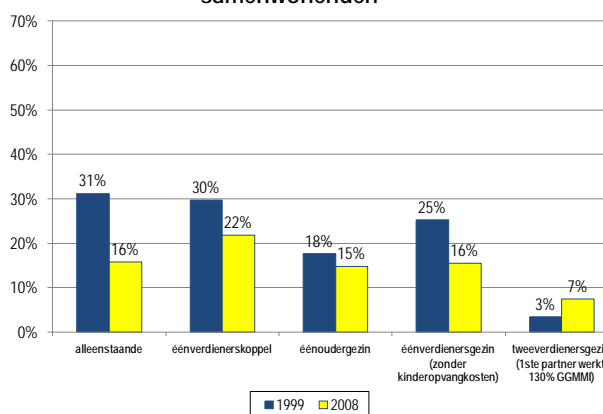
HALFTIJDWERK aan het GGMI

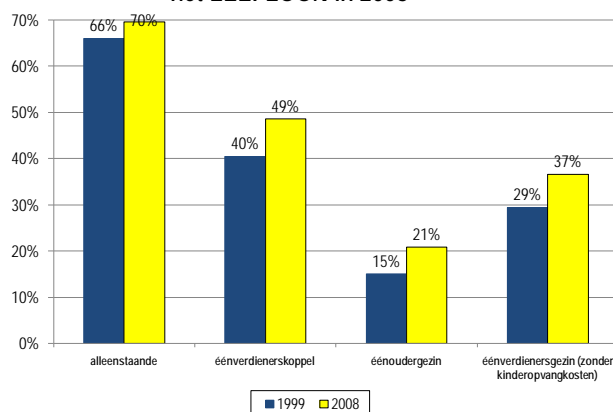
Vertrekkende van een MINIMUMUITKERING van de 2de periode (Forfait van de 3de periode voor samenwonenden)

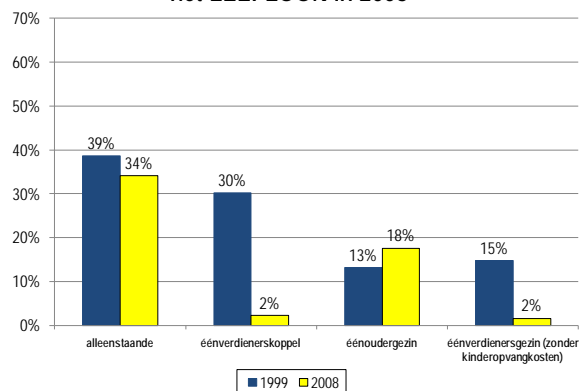
Vertrekkende van een MINIMUMUITKERING van de 2de periode (Forfait van de 3de periode voor samenwonenden)

Vertrekkende van het BESTAANSMINIMUM in 1999 en het LEEFLOON in 2008

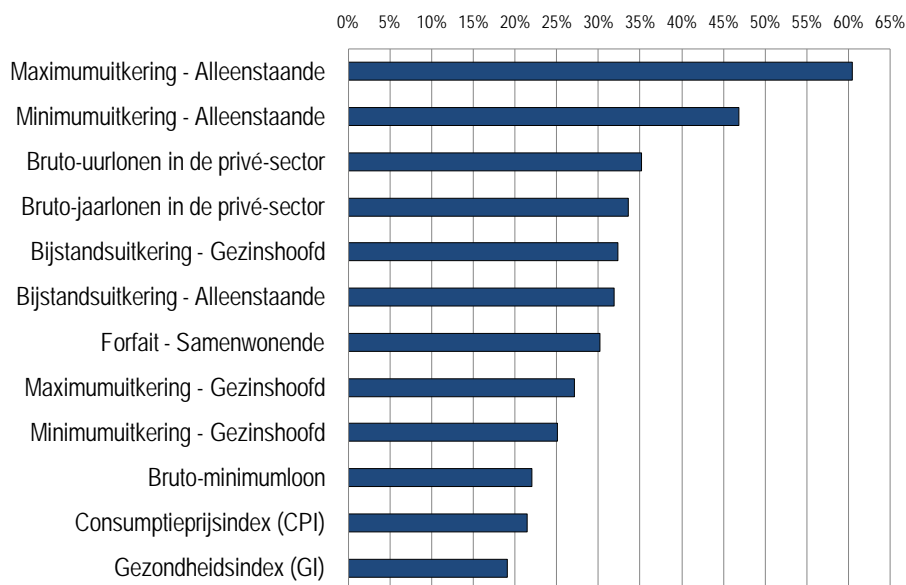
Vertrekkende van het BESTAANSMINIMUM in 1999 en het LEEFLOON in 2008

Noot 1: Sinds de wet van 26 mei 2002, betreffende het recht op maatschappelijk integratie, wordt het bestaansminimum 'leefloon' genoemd.

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Grafiek 4-7: Evolutie van de uitkeringen ingeval van langdurige werkloosheid en de lonen: vergelijking tussen 1999 en 2008, verschil in %

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Deze *relatief* sterke toename in de uitkeringsbedragen heeft, behalve voor de alleenstaande uitkeringsgerechtigde werkloze, echter niet geleid tot een lagere meeropbrengst bij voltijdse tewerkstelling aan het minimumloon, zelfs integendeel, om twee redenen. *Ten eerste* is de lastendruk aanzienlijk verlaagd, zie Tabel 4-2. In 2000 was er de vermindering van de persoonlijke sociale bijdragen, aanvankelijk beperkt in de tijd maar vanaf 2005 verlengd voor onbepaalde tijd en herdoopt tot de 'werkbonus' die tegelijkertijd een hoger bedrag van vermindering inhield. Bijgevolg daalden de parafiscale lasten van 13,09% in 1999 tot 3,2% in 2008. Daarnaast vond in 2001 een ingrijpende belastinghervorming plaats met maatregelen, gespreid over de inkomensjaren 2001 tot 2004, die de belasting op lage inkomens moesten verminderen: de aanpassing van forfaitaire beroepskosten, het invoeren van een individueel belastingkrediet voor lage lonen, de aanpassing van de belastingschalen, de gelijkschakeling van de belastingvrije sommen voor gehuwden en alleenwonenden en het terugbetaalbaar belastingkrediet voor kinderen ten laste. Het belastingkrediet voor lage lonen werd in het inkomensjaar 2004 (aanslagjaar 2005) evenwel afgeschaft en vervangen door de hogere bijdragevermindering dat reeds in voege trad vanaf 2003. Dit bood het voordeel van een onmiddellijke impact te hebben op het nettoloon i.p.v. de vertraagde impact op het ogenblik van de belastingaanslag³⁰.

³⁰ De documentatienota van Monville (2009, *te verschijnen*) gaat nauwgezet in op de diverse hervormingen die sinds 1996 op het vlak van de personenbelasting en de sociale bijdragen hebben plaatsgevonden.

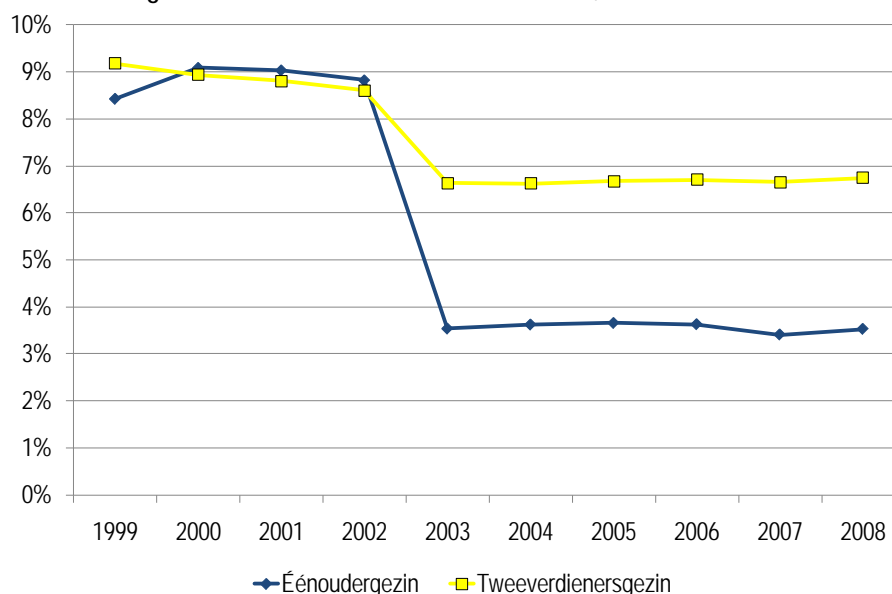
Ten tweede zijn de kinderopvangkosten (o.b.v. het tariefstelsel van Kind & Gezin), in procent van het netto-inkomen, afgenomen van ongeveer 9% tot minder dan 4% voor het éénoudergezin en tot minder dan 7% voor het tweeverdienersgezin. In 2002 wijzigde Kind & Gezin immers de berekeningswijze voor de ouder-bijdragen in de gesubsidieerde kinderopvang. Sindsdien wordt als bijdrage een bepaald percentage van het inkomen genomen, terwijl voorheen opvangbedragen aan inkomensschalen waren gelinkt. Dit zorgde voor lagere opvangbedragen voor de lage inkomens. We merken opnieuw op dat het 'Office de Naissance et de l'Enfance' in de Franstalige gemeenschap tot op heden werkt met opvangschalen en tevens hogere dagbedragen hanteert. Noteer ook dat de fiscale aftrekbaarheid van de kosten voor kinderopvang is verhoogd via een hoger plafond voor het aftrekbaar bedrag (sinds het inkomensjaar 1999) en een verhoging van het aftrekbaar percentage van 80% tot 100% van het opvangbedrag (sinds het inkomensjaar 2000).

Tabel 4-2 : Evolutie van de fiscale en parafiscale lasten bij voltijdse tewerkstelling aan het minimumloon: van 1999 tot 2008, in % van bruto-inkomen

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Parafiscale lasten										
	13,0%	6,3%	6,5%	6,6%	5,7%	5,8%	5,2%	2,8%	3,0%	3,2%
Fiscale lasten										
Alleenstaande	14,9%	17,8%	17,4%	16,3%	14,8%	16,6%	16,9%	17,7%	16,9%	17,2%
Éénoudergezin	3,0%	4,7%	4,5%	3,5%	4,9%	6,7%	6,9%	7,6%	6,9%	7,3%
Éénverdienerskoppel	5,9%	8,0%	7,8%	6,9%	5,1%	3,5%	3,6%	4,2%	3,5%	3,8%
Éénverdienersgezin	0,0%	1,4%	1,3%	0,3%	-1,5%	-4,1%	-4,0%	-3,5%	-3,4%	-2,8%
Totaal										
Alleenstaande	27,9%	24,1%	23,8%	22,9%	20,5%	22,5%	22,1%	20,5%	19,9%	20,4%
Éénoudergezin	16,0%	11,0%	11,0%	10,1%	10,6%	12,6%	12,1%	10,5%	9,9%	10,5%
Éénverdienerskoppel	19,0%	14,3%	14,3%	13,4%	10,8%	9,3%	8,9%	7,0%	6,5%	7,0%
Éénverdienersgezin	13,0%	7,7%	7,7%	6,8%	4,2%	1,7%	1,3%	-0,6%	-0,4%	0,4%

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Grafiek 4-8 : Evolutie van de kinderopvangkosten (o.b.v. het tariefstelsel van Kind & Gezin) bij voltijdse tewerkstelling aan het minimumloon: van 1999 tot 2008, in % van het netto-inkomen

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Belangrijk om te noteren is dat bij bovenstaande maatregelen interacties optreden met diverse andere beleidsparameters die de positieve impact ervan op de meeropbrengst bij werkhervatting kunnen afzwakken, waardoor sprake is van een 'crowding out'-effect. Zo leiden lagere parafiscale lasten tot een hoger belastbaar inkomen en dus hogere fiscale lasten. Ook lagere tarieven voor kinderopvang kunnen via de fiscale aftrek hogere fiscale lasten met zich meebrengen. Dit verklaart bijvoorbeeld waarom de fiscale lasten voor het éénoudergezin toenamen van 3,5% in 2002 tot 4,9% in 2003, ondanks de belastinghervorming.

Bij de *halftijdse* tewerkstelling krijgen we over het algemeen een omgekeerd beeld dan bij de *voltijdse* tewerkstelling (zie Grafiek 4-6). Voor de werkloze die of de minimumuitkering of de maximumuitkering trekt, stellen we een sterke daling van de financiële prikkels tot werkhervatting vast³¹. De aanpassing van de berekeningswijze van de inkomensgarantie-uitkering (IGU) in 2005 lag hier aan de basis van. Die kwam er na de vaststelling dat de werknemer in deze regeling niet financieel beloond werd naarmate hij/zij meer uren ging werken: een hoger brutoloon werd afgeroomd door een lagere IGU-bedrag. Voor de halftijdse tewerkstelling had deze hervorming echter negatieve effecten op het netto-arbeidssurplus. Daar waar voordien de meeropbrengst bij tewerkstelling aan het minimumloon zich rond de 20 à 30 procent situeerde kwam de meeropbrengst na de hervorming slechts neer op 10 à 15 procent. De hervorming was weliswaar zonder gevolgen voor de samenwonende werkloze in het tweeverdienersgezin die het forfait van de derde (uitkerings-)periode ontvangt, aangezien die noch vóór de hervorming noch erna voor de IGU in aanmerking kwam. In 2008 is de IGU-regeling opnieuw grondig hervormd wat verstrekkende gevolgen heeft voor werklozen die deeltijds het werk hervatten, maar blijven zoeken naar een voltijdse betrekking.

Niet alleen voor de uitkeringsgerechtigde werkloze maar ook voor de leefloontrekker stellen we drastische dalingen van de meeropbrengst bij halftijdse werkhervatting vast, in het bijzonder voor de samenwonenden in het éénverdienersgezin en –koppel, resp. van 30% naar 2% en van 15% naar 2%. Dit is in belangrijke mate het gevolg van de omvorming in 2003 van het 'bestaansminimum' tot het 'leefloon' dat naast de verhoging van de bijstandsuitkering ook de individualisering ervan inhield. Tengevolge van deze individualisering ontvangt een koppel (met of zonder kinderen) twee individuele 'halve' uitkeringen, i.p.v. een gezinsuitkering, samen evenveel als een eenoudergezin. Hierdoor worden koppels bij deeltijdse werkhervatting van één van de partners benadeeld (cf. supra). Voor de alleenstaande had de verhoging van het leefloonbedrag, met meer dan 30% in de periode van 1999 tot 2008, een dubbel gevolg. Enerzijds vermindert dit rechtstreeks het inkomensverschil tussen 'werken' en 'niet-werken' en anderzijds kon de alleenstaande opnieuw rekenen op de socio-professionele vrijstelling (voordien was het inkomensverschil te groot om rechten te kunnen openen voor deze vrijstelling). Dit laatste zorgde ervoor dat zijn/haar netto-arbeidssurplus maar matig afnam van 39% in 1999 naar 34% in 2008.

³¹ Noteer trouwens dat in 1999 met een maximumuitkering het financieel interessanter kon zijn om halftijds te gaan werken dan voltijds. Bijv. voor het éénverdienerkoppel bedroeg het netto-arbeidssurplus resp. 26% en 12% bij tewerkstelling aan het minimumloon.

Recente beleidsontwikkelingen

Dit jaar zijn er, net als vorig jaar, meerdere beleidsbeslissingen genomen die de financiële prikkels tot werkhervatting voor (langdurige) werklozen in meer of mindere mate kunnen beïnvloeden (zie onderstaand Kader 3). Aangezien STASIM telkens de situatie op 1 januari van het betreffende jaar weergeeft (dus: vertrekkend van de op dat ogenblik geldende regelgeving), en 2008 het laatste jaar is waarvoor de basisgegevens voorhanden zijn, houden de bovenstaande resultaten geen rekening met de maatregelen die in de loop van 2008 en 2009 in werking zijn getreden. Bovendien zijn niet alle beleidsbeslissingen en hun gevolgen voor het arbeidssurplus zichtbaar in de resultaten, nl. wanneer het een typegeval betreft dat hier niet in beschouwing is genomen (bijv. de verhoging van het berekeningspercentage voor samenwonende werklozen in het eerste jaar werkloosheid).

Kader 3 : Overzicht van de belangrijkste recente federale beleidsbeslissingen met gevolgen voor de financiële prikkels tot werkhervatting

Werkloosheid:

- op 1.1.2007: de verhoging van het berekeningsplafond (en dus van de maximumuitkering) met 1%.
- op 1.4.2007: de verhoging van de wachtuitkering voor alleenstaanden ouder dan 21 jaar met 2%.
- op 1.1.2008: (1) de verhoging van de minima en de forfaitaire uitkeringen (uitgezonderd loopbaanonderbreking en tijdskrediet) met 2% en (2) de verhoging van de berekeningspercentages tot 53% (i.p.v. 50% in de 2de periode) voor alleenstaande werklozen en tot 58% (i.p.v. 55% in de 1ste periode) voor samenwonende werklozen.
- op 1.7.2008: (1) de verhoging van het inkomensplafond voor de partner van een werkloze met gezinslast tot 600 euro bruto per maand (i.p.v. 414,44 netto), (2) een gelijkgeschakeling van de periode van zelfstandige activiteit met de wachttijd³², en (3) meerdere wijzigingen m.b.t. inkomensgarantie-uitkering³³ zijnde (a) de verhoging van de brutomaandloongrens voor de IGU-toekenning tot 1.415,68 euro³⁴, (b) het bedrag van de uurtoeslag hangt niet langer af van de gezinstoestand (het bedrag voor alle gezinscategorieën stemt overeen met het bedrag dat vóór 1 juli aan de werknemer met gezinslast werd toegekend) en (c) de berekening van het deeltijds nettoloon in de IGU-berekeningsformule houdt géén rekening meer met de werkbonus.
- op 1.1.2009: (1) de verhoging van het berekeningspercentage van 58% tot 60% voor samenwonende werklozen in de 1ste periode en (2) de verhoging van het berekeningsplafond als volgt (a) met 300 euro tijdens de eerste 6 maanden werkloosheid, (b) met 150 euro na 6 maanden werkloosheid van de 7de tot de 12de maand, (c) met 0,8% na 12 maanden werkloosheid.
- op 1.2.2009: de wijziging van de regeling voor de kinderopvangtoeslag – alleenstaande ouders die na ten minste 3 maanden van (vergoede) werkloosheid het werk hervatten als loontrekkende of zelfstandige, kunnen een premie van 75 euro per maand genieten gedurende een periode van maximaal 12 maanden, i.p.v. een éénmalige toeslag ten belope van 743,68 euro.
- op 1.5.2009: de verhoging van het berekeningspercentage van 53% tot 53,8% voor alleenstaande werklozen in de 2de periode.
- op 1.9.2009: de verhoging van de minima en de forfaitaire uitkeringen (uitgezonderd loopbaanonderbreking en tijdskrediet) met 2%.

Sociale bijstand:

- op 1.4.2007: de verhoging van het leefloon met 2%.
- op 1.1.2008: de verhoging van het leefloon met 2%.
- op 1.1.2009: de verhoging van het leefloon met 2%.

³² Een jongere die zijn studies heeft beëindigd, heeft pas recht op een wachtuitkering na een wachttijd van 9 tot 12 maanden, tijdens dewelke hij zich als werkzoekende heeft ingeschreven of als loontrekkende heeft gewerkt of, sinds 1 juli 2008, als zelfstandige heeft gewerkt.

³³ Voorheen werd het IGU-bedrag als volgt berekend, tenminste als het brutomaandloon lager was dan het GGMMI: IGU-bedrag = [werkloosheidsuitkering + maandelijks bedrag voor uurtoeslag voor uren die 1/3 van een voltijds uurrooster overschrijden – deeltijds nettoloon], met nettoloon = [brutoloon – (sociale bijdrage – werkbonus) – bedrijfsvoorheffing]. De uurtoeslag is er afhankelijk van de gezinstoestand en het IGU-bedrag is zowel aan de boven- als aan de onderkant begrensd.

³⁴ Dit is een geïndexeerd bedrag, geldig vanaf 1 september 2008.

Kinderbijslag:

- op 1.1.2007: het behoud gedurende 2 jaar (i.p.v. 6 maanden) van de verhoogde kinderbijslag bij werkhervatting.
- op 1.10.2008: twee wijzigingen m.b.t. het recht van éénuoudergezinnen op een toeslag op de kinderbijslag: (1) de inkomensgrens om recht te hebben op de toeslag is verhoogd van 1.846,53 euro tot 2.060,91 euro bruto per maand en (2) een verhoging van de toeslag tot 42,46 euro voor een 1ste kind en 26,32 euro voor een 2de kind (i.p.v. telkens 21,22 euro).

Minimumloon:

- op 1.4.2007: de verhoging van het GGMMI met 25 euro.
- op 1.10.2008: de verhoging van het GGMMI met 25 euro.

Fiscaliteit:

- op 1.7.2008: de verhoging (aanslagjaar 2009) van de belastingvrije som met 250 euro (tot 6.400 euro) voor een belastbaar inkomen niet hoger dan 22.870 euro per jaar (per belastingplichtige) met doorrekening in de bedrijfsvoorheffing vanaf 1.7.2008.
- op 2.4.2009: in een arrest bevestigde het Grondwettelijk Hof de niet-neutraliteit voor de verschillende samenlevingsvormen van de fiscaliteit van voor werklozen, waarbij gehuwde en wettelijk samenwonenden niet konden rekenen op eenzelfde belastingvermindering als die van feitelijk samenwonenden. Gehuwde of wettelijk samenwonende werklozen krijgen aldus de te veel betaalde belastingen terug.

Parafiscaliteit:

- op 1.10.2008: een verhoging van de werkbonus met 32 euro per maand voor mensen met een laag inkomen (deze bonusverhoging neemt geleidelijk af naarmate het loon stijgt, totdat uiteindelijk 0 euro bereikt is zodra het loon 300 euro hoger ligt dan het GGMMI).

Andere:

- op 1.2.2009: een verhoging van de tegemoetkoming van de werkgever in de kosten van woon-werk-verkeer (per openbaar vervoer) van 60% naar 75%

Welke gevolgen hebben deze recente beleidsbeslissingen voor de meeropbrengsten bij werkhervatting? We geven hier niet meer dan enkele aanwijzingen omtrent de richting waarnaar het 'arbeidssurplus' evolueert. Om tot een vollediger beeld te komen zijn bijkomende simulaties immers noodzakelijk.

In de strijd tegen de financiële werkloosheidsval zijn in de voorbije jaren enkele maatregelen met een specifiek karakter genomen, 'specifiek' in de betekenis dat de maatregelen concrete situaties wil aanpakken waarin de financiële prikkels voor verbetering vatbaar zijn³⁵. Zo werd in 2007 het behoud van de *verhoogde* kinderbijslag bij werkhervatting verlengd van 6 maanden naar 2 jaar wat een niet onbelangrijke verbetering van het netto-arbeidssurplus impliceerde. Bijvoorbeeld, voor een éénuoudergezin die een minimumuitkering trekt hield dit een verhoging van het netto-arbeidssurplus in van 6,4% (ongeacht het loon waaraan hij/zij het werk hervat), aan het minimumloon betekent dit een toename van de meeropbrengst met ongeveer één derde.

³⁵ Bij de 'werkbonus' kunnen we bijvoorbeeld stellen dat het een maatregel is met een *algemeen* karakter, daar het alle werklozen betreft die het werk aan een 'laag loon' hervatten.

Een ander voorbeeld van een specifieke maatregel is de verhoging van het inkomensplafond voor de partner van een werkloze met gezinslast tot 600 euro bruto i.p.v. 414,44 euro netto. Deze maatregel tracht te vermijden dat een werkloze gezinshoofd zijn/haar statuut van gezinshoofd al te snel zou verliezen wanneer zijn/haar partner deeltijds het werk hervat. Het verlies van dit statuut leidt immers tot de lagere uitkering van een samenwonende (zonder gezinslast), en impliceert aldus een inkomensverlies die een deeltijdse werkhervatting door de partner kan ontmoedigen.

De beslissing met de meest verstreckende gevolgen is echter de hervorming van de inkomensgarantie-uitkering (IGU) voor werklozen die deeltijds het werk hervatten, maar blijven zoeken naar een voltijdse betrekking. Het gaat om veranderingen in de berekening van het IGU-bedrag die deeltijds werken meer aantrekkelijk kunnen maken, zonder dat voltijds werk hierdoor onaantrekkelijk wordt zoals in het verleden wel eens het geval was (cf. supra). Door de brutomaandloongrens voor de IGU-toekenning te verhogen kunnen meer werklozen die deeltijds gaan werken in aanmerking komen voor deze inkomensaanvullende toelage. Daarnaast kan de alleenstaande voortaan rekenen op dezelfde, hogere, uurtoeslag van het gezinshoofd en dus op een hoger IGU-bedrag. Dit impliceert niet alleen een verhoging van het arbeidssurplusniveau (d.i. een *opwaartse* verschuiving van de arbeidssurpluscurve), maar tevens dat het loon met meer moet stijgen vooraleer de IGU volledig wegvalt. De samenwonende kan hier in principe ook op rekenen, al blijft vooralsnog de vraag of hij/zij met het lage forfait van de 3de uitkeringsperiode in aanmerking komt voor de IGU (vóór de hervorming was dit niet het geval). Analoog hiermee zijn de gevolgen voor het arbeidssurplus van het wegvallen van de werkbonus in de berekening van de IGU, met dat verschil dat ook een gezinshoofd (en dus het éénoudergezin, het éénverdienerkoppel en –gezin) een verhoging van het arbeidssurplus zal kennen. Het is bij deze berekeningsaanpassingen belangrijk om na te gaan of, en in welke mate, de *bovengrens* die voor het IGU-bedrag is vastgelegd deze positief effecten zal inperken. Dit behoeft bijkomende simulaties.

De overige recente beleidsbeslissingen slaan voornamelijk op maatregelen die beogen het verzekerings- en solidariteitskarakter van de werkloosheids- en bijstandsregeling te versterken en uitvoering geven aan de adviezen welvaartsvastheid 2007-2008 en 2009-2010 uitgebracht door de sociale partners. In de mate dat deze maatregelen het inkomen bij uitkeringsafhankelijkheid verhogen, verlagen die de meeropbrengst bij tewerkstelling. Hoewel meerdere beslissingen ook de *langdurige* werklozen treft, is het vooral de inkomenssituatie van de *kortdurige* werklozen die erop is verbeterd. Het verzekeringskarakter in het bijzonder is in het eerste jaar werkloosheid op twee punten sterk versterkt. *Ten eerste* valt de gezinsmodulering in de berekeningspercentages weg waardoor voor de samenwonende, net als voor de alleenstaande en het gezinshoofd, 60% het percentage is dat bij de berekening van het initiële uitkeringsbedrag van toepassing is op het begrensde brutoloon – in 2007 was dit nog 55%. *Ten tweede* zijn de berekeningsplafonds aanzienlijk verhoogd met 300 euro in de eerste zes maanden werkloosheid en met 150 euro van de zevende tot de twaalfde maand werkloosheid. Dit komt neer op een stijging van resp. 15,7% en 7,9% van de maximumbedragen. Het solidariteitskarakter is in vergelijking hiermee eerder bescheiden op vooruit gegaan, met tweemaal een verhoging van de minima en de forfaits met telkens 2%. De spanning (lees: de afstand) tussen minima en maxima is bijgevolg groter geworden. In een volgende documentatienota over de inkomenssituatie van werklozen komen we uitgebreid terug op de gevolgen van de recente beleidsontwikkelingen voor het solidariteits- en verzekeringskarakter van de Belgische werkloosheidsregeling.

Welke zijn de implicaties van deze beleidsontwikkelingen voor de voorgestelde resultaten? Aangezien de STASIM-resultaten betrekking hebben op *langdurige* werklozen zullen de gevolgen voor de meeropbrengst bij werkhervatting relatief beperkt zijn, zeker bij 'lagelonenarbeid' alwaar het negatieve effect van de verhoging van de minima, de forfaits en de leeflonen gecompenseerd wordt door fiscale en parafiscale maatregelen die zich richten tot de lage inkomens, i.h.b. de verhoging van de belastingvrije som en de hogere werkbonus. Hoewel de OESO-resultaten *kortdurige* werklozen betreffen, zal de impact van de wijzigingen in de werkloosheidsregeling weinig gevolgen hebben,

behalve voor de tweeverdieners die door het hogere berekeningspercentage hun bruto uitkering zien toenemen met meer dan 9%. De gevolgen van het verhogen van de berekeningsplafonds, en dus de maximumuitkeringen, zullen we in de typegevallen die hier aan bod zijn gekomen niet kunnen waarnemen. De focus lag immers op de werkloze die voorheen aan vijftig procent van het gemiddelde loon was tewerkgesteld, en wiens uitkering aldus lager ligt dan de maximum-uitkering. Daarentegen zullen de (para)fiscale maatregelen hier wel een positief effect ressorderen, alleen is de orde van grootte ervan onduidelijk. Vervolgens is de toename in het berekeningspercentage voor de alleenstaande, na één jaar werkloosheid, van 50% naar 53,8% niet zonder gevolgen voor de resultaten aangaande de impact van de werkloosheidsduur op het netto-inkomen (zie Tabel 3-1): voorheen nam de bruto-uitkering na één jaar werkloosheid af met 16,7%, terwijl dit heden met 9,0% is of 7,7 procentpunt minder. Voor de samenwonende zonder gezinslast, voor wie het berekeningspercentage in het eerste jaar toenam van 55% naar 60%, nemen we het omgekeerde waar: de bruto-uitkering neemt vandaag af met 33,0% i.p.v. 27,3% voorheen.

België in evolutie, van 1999 tot nu – Samenvatting

- De resultaten hebben betrekking op een langdurige werkloze en een leefloontrekker die ofwel voltijds ofwel halftijds het werk hervat aan het interprofessioneel minimumloon.
- De financiële prikkels tot voltijdse werkhervatting zijn van begin '99 tot begin '08 sterk verbeterd, behalve voor de alleenstaande wiens arbeidssurplus wel het hoogste van alle gezinstypes blijft. Deze zo goed als algemene verbetering is in belangrijke mate te danken aan het verlagen van de parafiscale lasten en van de kinderopvangkosten (in Vlaanderen). Het totaal effect gaat echter deels teniet door de verhoging van de fiscale lasten die deze beleidsmaatregelen met zich meebrachten. Dit illustreert het belang om bij beleidsbeslissingen rekening te houden met de interacties die mogelijks kunnen optreden tussen beleidsinstrumenten onderling.
- Bij de halftijdse werkhervatting is er daarentegen over dezelfde periode en zowel voor werklozen als leefloontrekkers een merkelijke verslechtering van de meeropbrengsten. Voor werklozen kwam in juli 2008 een hervorming van de IGU-regeling tot stand die hieraan tegemoet komt. Nieuwe simulaties zijn weliswaar nodig om te kunnen oordelen over de exacte impact op de financiële prikkels tot halftijdse werkhervatting, alsook op de mate waarin meer uren werken loont. Voor de leefloontrekkers blijft de individualisering van het leefloon parten spelen voor de man/vrouw uit een koppel met/zonder kinderen die deeltijds wil gaan werken.
- De meest recente beleidsontwikkelingen – in uitvoering van de adviezen welvaartsvastheid 2007-2008 en 2009-2010 uitgebracht door de sociale partners – stonden vooral in het licht van een versterking van het solidariteits- en verzekeringskarakter van de werkloosheidsregeling, in hoofdzaak gericht op kortdurige werklozen. Wel zijn er in de strijd tegen de werkloosheidsval enkele maatregelen genomen die de financiële prikkels tot werkhervatting in concrete gevallen verbeteren, waarvan de reeds vermelde IGU-hervorming de belangrijkste is.

5 Besluit

De problematiek van langdurige werkloosheid staat al geruime tijd op de Belgische beleidsagenda. Het is zonder meer hoopgevend om vast te stellen dat de langdurige werkloosheid sinds de eeuwwisseling aan het afnemen is. Desondanks blijft België wel behoren tot het kransje van EU15-lidstaten waar langdurige werkloosheid het sterkst oploopt. Met de huidige historisch diepgaande financiële en economische crisis rijst bovendien de vraag of de toename in de werkloosheid zich niet opnieuw zal vertalen in *structurele* werkloosheid, dan wel eerder van voorbijgaande aard is.

In het beleidsantwoord op de problematiek van langdurige werkloosheid vallen er in het afgelopen decennium een tweetal prominente beleidsacties te noteren. *Ten eerste*, het versterken van de begeleiding en opvolging van werklozen, dat effectief van start ging in 2004. *Ten tweede*, de acties die deel uitmaken van de strategie om werk lonend te maken voor werklozen. Dit laatste vormde het voorwerp van deze documentatienota: hoe zijn de financiële prikkels tot voor werklozen en leefloontrekkers in België geëvolueerd, na meer dan een decennium van 'werk lonend maken'?

Globaal kunnen we stellen dat de financiële winst bij lageloonarbeid voor een werkloze sinds 1999 merkelijk is verbeterd, in die mate dat België niet meer tot slechtste leerlingen van de klas hoort, integendeel zelfs. Aan de basis hiervan lagen vooral de selectieve vermindering van de persoonlijke sociale bijdragen (d.i. de 'werkbonus'), maar ook enkele specifieke ingrepen in de werkloosheidsregeling en de lagere tarieven voor erkende kinderopvang (in Vlaanderen). Betekent dit dan dat er helemaal géén probleem meer is met de financiële prikkels tot werkhervatting voor werklozen en leefloontrekkers? Hoe valt dit te rijmen met de hoge langdurige werkloosheid die België in vergelijking met de andere EU15-lidstaten nog steeds laat noteren?

Om op de eerste vraag in te gaan, belet bovenstaande hoofdvaststelling niet dat in *concrete* gevallen de financiële prikkels tot werkhervatting kunnen tegenvallen. Bijvoorbeeld, voor de alleenstaande ouders - oververtegenwoordigd bij de langdurige werklozen – kan dit voorvallen, zeker als we rekening houden met het feit dat de voorgestelde resultaten *maar* de bovengrens van het 'arbeidssurplus' aangeven, aangezien onder meer de kosten verbonden aan werk er onvoldoende in zijn verrekend. Daarnaast brengt deeltijdse werkhervatting weinig op voor koppels met of zonder kinderen die een leefloon genieten.

Het spreekt voor zich dat 'werk lonend maken' niet de *panacee* is dat langdurige werkloosheid uit de wereld zal helpen. Het maakt deel uit van een *brede* werkgelegenheidsstrategie die het stimuleren van zowel de arbeidsvraag (jobcreatie) als het arbeidsaanbod (arbeidsparticipatie) betreft, die gericht is op zowel de korte als de lange termijn. In die zin staat of valt het verbeteren van de overgang van werkloosheid naar werk evenzeer met het beleid dat gevoerd wordt inzake begeleiding en opvolging van de werklozen, onderwijs, levenslang leren, ondernemerschap, enz. Van de referentielanden toont Nederland ons bijvoorbeeld hoe het, ondanks de globaal tegenvallende financiële prikkels tot werkhervatting voor werklozen, er toch in slaagt om de langdurige werkloosheid laag te houden. Hoe Nederland hierin slaagt, vormt een interessante onderzoekspiste voor de toekomst.

6 Bibliografie

BLANCHARD, O. (2006), "European unemployment: the evolution of facts and ideas", *Economic Policy*, vol. 21(45), blz. 5-59.

BOGAERTS, K. (2008), "Bestaan er nog financiële vallen in de werkloosheid en in de bijstand in België?", *CSB-Berichten*, Universiteit Antwerpen, December 2008, 28 blz., via Internet op adres: <http://webhost.ua.ac.be/csb/docs/20081208112447YYNW.pdf>

CARD D., R. CHETTY en A. WEBER (2007), "The spike at benefit exhaustion: leaving the unemployment system or starting a new job?", *IZA Discussion papers*, nr. 2590, januari 2007, Institute for the Study of Labor, 33 blz., via Internet op adres : <ftp://repec.iza.org/RePEc/Discussionpaper/dp2590.pdf>

CARONE G., K. STOVICEK, F. PIERINI en E. SAIL (2009), "Recent reforms of the tax and benefit systems in the framework of flexicurity", *European Economy Occasional papers*, nr. 43, European Commission, 88 blz., via Internet op adres : http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14173_en.pdf

D'ADDIO A., I. DE GREEF en M. ROSHOLM (2002), "Assessing unemployment traps in Belgium: using panel data sample selection models", *IZA Discussion papers*, nr. 669, Institute for the Study of Labor.

EUROPESE COMMISSIE (2009), *Implementation of the Lisbon strategy structural reforms in the context of the European economic recovery plan – annual country assessments*, Brussel, Europese Commissie, 60 blz., via Internet op adres: <http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/european-dimension-200812-annual-progress-report/annualass.pdf>

FEDERAAL PLANBUREAU (2009), *Economische vooruitzichten 2009-2014*, Brussel, Federaal Planbureau, blz. 212, via Internet op adres : http://www.plan.be/admin/uploaded/200905191212010.proj2009_nl.pdf

FREDERIKSSON, P. en B. HOLMLUND (2003), "Improving incentives in unemployment insurance: a re-view of recent research", *IFAU Working paper*, nr. 5, Institute for Labour Market Policy Evaluation, 43 blz., via Internet op adres : <http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2003/wp03-05.pdf>

GANGJI, A. (2008), *Analyse micro-économique du coût du chômage en Belgique : Réflexions en matière de perspectives sur le marché du travail et pauvreté*, doctoraatsthesis, Université Libre de Bruxelles, via Internet op adres : <http://theses.ulb.ac.be/ETD-db/collection/available/ULBetd-08292008-095829/>

HERMAN, G. (red.) (2008), *Travail, chômage et stigmatisation. Une analyse psychosociale*, De Boeck Université et Institut Wallon de l'Evaluation de la Prospective et de la Statistique, 408 blz. 408.

HOGHE RAAD VOOR WERKGELEGENHEID (2007), *Verlag 2006*, Brussel, fod Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal overleg, 140 blz., via Internet op site : <http://www.meta.fgov.be/WorkArea/showcontent.aspx?id=9082>

HOLMLUND, B. (1998), "Unemployment insurance in theory and practice", *Scandinavian Journal of Economics*, vol. 100 (1), blz. 113-141.

IMF (2008), *Belgium: 2007 Article IV Consultation*, IMF Country report, nr. 08/111, maart 2008, International Monetary Fund, 46 blz., via Internet op adres :
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2008/cr08111.pdf>

KRUGMAN, P. (1994), "Past and prospective causes of high unemployment", *Economic Review, Federal Reserve Bank of Kansas City*, nr. 4, p. 23-43, via Internet op adres :
<http://www.kansascityfed.org/publicat/econrev/pdf/4q94krug.pdf>

MONVILLE, M. (2009), "Effets des changements (para)fiscaux sur l'évolution du salaire net à prix constants (1996-2006)", *CRB Documentatienota*, Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, te verschijnen.

NEVEJAN, H. (2008), "Een werkloosheidsval in België?", *Sociaal-Economische Nieuwbrief*, Januari 2008, Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

OECD (1996), *The OECD jobs strategy. Pushing ahead with the strategy*, Parijs, OECD, 25 blz., via Internet op adres :
<http://www.oecd.org/dataoecd/57/7/1868601.pdf>

OECD (2002), *Benefits and wages 2002 – OECD indicators*, 64 blz.

OECD (2004a), *Benefits and wages 2004 – OECD indicators*, 142 blz.

OECD (2004b), *Employment outlook 2004*, 250 blz.

OECD (2007a), *Benefits and wages 2007 – OECD Indicators*, 205 blz.

OECD (2007b), *Employment outlook 2007*, 250 blz.

OECD (2008), *Economic policy reforms: going for growth. 2008*, 151 blz.

OECD (2009), *Employment outlook 2009*, 250 blz.

ORSINI, K. (2006a), "Is Belgium 'making work pay'?", *CES Discussion Paper Series*, DPS 06.05, Centre for Economic Studies, maart 2006, KULeuven, 25 blz., via Internet op adres :
<http://www.econ.kuleuven.be/ces/discussionpapers/Dps06/Dps0605.pdf>

ORSINI, K. (2006b), "Tax-benefits reforms and the labor market: evidence from Belgium and other EU countries", *CES Discussion Paper Series*, DPS 06.06, Centre for Economic Studies, maart 2006, KULeuven, 34 blz., via Internet op adres :
<http://www.econ.kuleuven.be/CES/discussionpapers/Dps06/Dps0606.pdf>

PANS, M. (2009), "Geografische arbeidsmobiliteit", *CRB Documentatienota* (CRB 2009-1249), Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, 7 oktober 2009, 58 blz., via Internet op adres:
<http://www.ccecrb.fgov.be/txt/nl/doc09-1249.pdf>

PHELPS, E. (1997), "A strategy for employment and growth: the failure of statism, welfarism and free markets", *Rivista Italiana Degli Economisti*, nr. 1, april 1997.

PHELPS, E. (2000), "The importance of inclusion and the power of job subsidies to increase it" in: OESO (2000), *"Making work pay"* (OECD Economic Studies – Special Issue) nr. 31.

RAAD VAN DE EUROPESE UNIE (2009a), Implementation of the Lisbon strategy structural reforms in the context the European economic recovery plan – Annual country assessments, Report from the Council to the European Council, nr. 7444/09, Brussel, Raad van de Europese Unie, 60 blz., via Internet op adres :

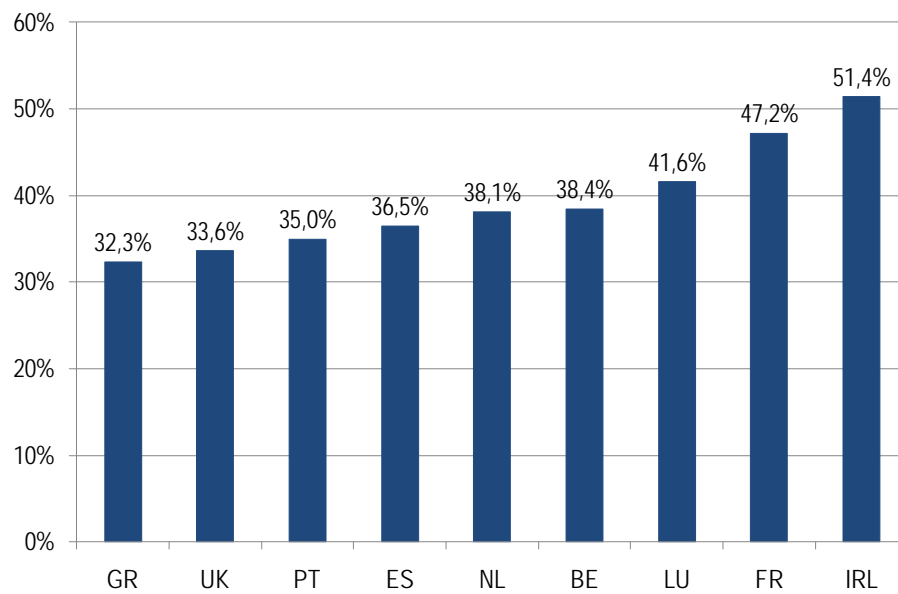
<http://ec.europa.eu/growthandjobs/pdf/european-dimension-200812-annual-progress-report/annualass.pdf>

SNEESSENS H. en F. SHADMAN-MEHTA (2000), "*Emploi et chômage*" in : CASSIERS, I. (reds.) (2000), "Que nous est-il arrivé ? Un demi-siècle d'évolution de l'économie belge", *Reflets et Perspectives de la vie économique*, Tome XXXIX, nr. 1.

VAN DER LINDEN, B. (red.) (1997), *Chômage, Réduire la fracture*, De Boeck Université, mei 1997.

7 Bijlagen

Grafiek 7-1: Het minimumloon in procent van het gemiddelde loon (OESO-definitie), voor de EU15-lidstaten met een minimumloon, situatie 2007

Tabel 7-1: Van bruto- naar netto-arbeidssurplus bij voltijdse tewerkstelling aan 50% van het gemiddelde loon voor een werkloze – MET recht op werkloosheidsuitkering – voordien tewerkgesteld aan 50% van het gemiddelde loon, EU15, situatie 2007

	Alleenstaande, geen kinderen				Eenoudergezin				Eénverdienerskoppel			
	Bruto AS		Netto AS		Bruto AS		Netto AS		Bruto AS		Netto AS	
	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang
AT	106,4%	2	60,9%	2	59,1%	2	25,2%	7	56,2%	5	24,8%	7
BE	66,7%	6	22,4%	9	51,8%	4	26,4%	6	66,7%	4	42,2%	3
DE	122,2%	1	49,4%	4	49,3%	5	13,8%	10	53,6%	7	21,5%	9
DK	17,8%	13	9,2%	13	20,4%	11	12,1%	12	30,1%	10	17,6%	10
ES	42,9%	9	34,5%	6	39,8%	8	37,0%	2	42,9%	9	39,9%	4
FI	31,0%	10	20,3%	10	18,6%	12	13,3%	11	21,8%	11	12,1%	11
FR	62,3%	7	33,9%	7	35,3%	9	16,1%	9	46,6%	8	21,9%	8
GR	88,6%	4	58,4%	3	46,2%	7	23,4%	8	76,5%	2	48,3%	2
IT	100,0%	3	69,1%	1	67,0%	1	54,3%	1	100,0%	1	81,0%	1
LU	19,6%	12	13,5%	12	1,9%	14	-1,2%	14	0,0%	14	-3,3%	14
NL	10,9%	14	8,0%	14	24,5%	10	27,5%	5	4,3%	13	4,3%	12
PT	53,8%	8	31,9%	8	46,6%	6	32,0%	4	53,8%	6	36,2%	6
SE	23,2%	11	19,5%	11	14,6%	13	11,0%	13	6,9%	12	0,0%	13
UK	73,0%	5	37,7%	5	57,9%	3	35,8%	3	73,1%	3	37,5%	5
Gemiddelde	58,4%	-	33,5%	-	38,1%	-	23,3%	-	45,2%	-	27,4%	-

	Eénverdienersgezin				Tweeverdienerskoppel				Tweeverdienersgezin			
	Bruto AS		Netto AS		Bruto AS		Netto AS		Bruto AS		Netto AS	
	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang
AT	31,0%	9	5,3%	12	31,5%	4	20,2%	4	26,0%	4	13,5%	7
BE	53,5%	2	34,4%	3	23,8%	6	17,7%	7	22,1%	6	15,4%	4
DE	33,0%	8	12,0%	9	36,2%	3	10,4%	11	29,9%	3	6,8%	12
DK	39,8%	4	25,0%	4	7,3%	14	4,1%	14	6,1%	14	2,7%	14
ES	39,8%	5	37,0%	2	14,7%	10	12,9%	8	14,7%	10	12,0%	8
FI	14,6%	11	8,8%	10	22,1%	7	21,1%	3	15,1%	9	13,8%	6
FR	35,6%	7	16,4%	8	20,3%	8	12,0%	9	19,4%	7	11,7%	9
GR	39,1%	6	17,3%	7	37,6%	2	33,2%	2	31,5%	2	25,7%	2
IT	67,0%	1	54,3%	1	27,2%	5	20,0%	5	22,4%	5	14,2%	5
LU	0,0%	14	-2,4%	14	9,3%	13	9,2%	13	6,2%	13	5,9%	13
NL	7,8%	12	8,2%	11	12,0%	11	18,2%	6	11,8%	11	16,6%	3
PT	30,1%	10	17,7%	6	17,6%	9	9,5%	12	16,6%	8	8,6%	11
SE	5,5%	13	0,0%	13	11,1%	12	10,5%	10	10,4%	12	9,6%	10
UK	44,2%	3	24,4%	5	53,1%	1	50,0%	1	44,8%	1	40,1%	1
Gemiddelde	31,5%	-	18,4%	-	23,1%	-	17,8%	-	19,8%	-	14,1%	-

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Tabel 7-2: Vergelijking van het netto-arbeidssurplus voor een werkloze met of zonder recht op een werkloosheidsuitkering (voordien tewerkgesteld aan 50% van het gemiddelde loon) bij voltijdwerk aan 50% van het gemiddelde loon, EU15, situatie 2007

	Alleenstaande				Eénoudergezin				Eénverdienerskoppel				Eénverdienersgezin			
	MET		ZONDER		MET		ZONDER		MET		ZONDER		MET		ZONDER	
	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang
AT	60,9%	2	60,9%	8	25,2%	7	25,2%	11	24,8%	7	24,8%	9	5,3%	12	5,3%	13
BE	22,4%	9	82,5%	5	26,4%	6	26,6%	10	42,2%	3	59,5%	5	34,4%	3	41,4%	4
DE	49,4%	4	70,6%	6	13,8%	10	13,8%	12	21,5%	9	33,0%	7	12,0%	9	12,0%	9
DK	9,2%	13	-4,3%	14	12,1%	12	8,7%	14	17,6%	10	13,7%	11	25,0%	4	8,8%	11
ES	34,5%	6	141,6%	4	37,0%	2	61,7%	3	39,9%	4	93,3%	3	37,0%	2	44,1%	3
FI	20,3%	10	27,9%	11	13,3%	11	36,7%	6	12,1%	11	12,1%	12	8,8%	10	8,8%	10
FR	33,9%	7	69,9%	7	16,1%	9	29,5%	8	21,9%	8	28,3%	8	16,4%	8	15,3%	7
GR	58,4%	3	oneindig	1	23,4%	8	3468,2%	2	48,3%	2	oneindig	1	17,3%	7	3468,2%	2
IT	69,1%	1	oneindig	1	54,3%	1	oneindig	1	81,0%	1	oneindig	1	54,3%	1	oneindig	1
LU	13,5%	12	32,2%	10	-1,2%	14	12,3%	13	-3,3%	14	15,8%	10	-2,4%	14	14,5%	8
NL	8,0%	14	7,0%	13	27,5%	5	27,5%	9	4,3%	12	1,6%	13	8,2%	11	6,8%	12
PT	31,9%	8	225,8%	3	32,0%	4	57,9%	4	36,2%	6	68,2%	4	17,7%	6	17,7%	6
SE	19,5%	11	19,5%	12	11,0%	13	43,0%	5	0,0%	13	0,0%	14	0,0%	13	0,0%	14
UK	37,7%	5	37,7%	9	35,8%	3	35,8%	7	37,5%	5	37,5%	6	24,4%	5	24,4%	5

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Tabel 7-3 : Sociale bijdragen en belastingen in % van het bruto-inkomen bij een voltijdse tewerkstelling aan 50% van het gemiddelde loon, EU15, situatie 2007

	Alleenstaande		Éénoudergezin		Éénverdienerkoppel		Éénverdienergezin		Tweeverdienerskoppel		Tweeverdienergezin	
	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang	in %	rang
AT	22,0%	7	12,0%	5	20,1%	7	12,0%	5	25,4%	9	22,7%	7
BE	26,8%	12	19,6%	8	14,7%	4	9,2%	2	32,5%	12	30,3%	12
DE	32,8%	13	30,3%	13	20,9%	9	20,6%	9	35,1%	13	34,5%	13
DK	38,1%	14	42,8%	14	33,5%	14	41,5%	14	38,8%	14	38,8%	14
ES	9,9%	1	6,4%	1	6,4%	1	6,4%	1	13,6%	1	10,3%	1
FI	23,0%	9	23,0%	11	23,0%	12	23,0%	12	24,7%	7	24,7%	9
FR	22,4%	8	21,5%	10	21,5%	11	21,5%	11	25,0%	8	22,7%	8
GR	16,0%	4	16,0%	7	16,0%	5	16,0%	7	17,8%	3	16,0%	4
IT	15,4%	3	9,5%	2	9,5%	2	9,5%	3	21,3%	5	16,6%	5
LU	18,4%	5	14,2%	6	16,1%	6	15,6%	6	18,6%	4	15,1%	3
NL	26,2%	10	10,1%	3	21,2%	10	16,6%	8	29,1%	11	29,7%	11
PT	14,2%	2	11,0%	4	11,5%	3	11,0%	4	15,7%	2	14,0%	2
SE	26,5%	11	26,5%	12	26,5%	13	26,5%	13	27,7%	10	27,7%	10
UK	20,8%	6	20,8%	9	20,8%	8	20,8%	10	22,6%	6	22,6%	6
Gemiddelde	22,3%	-	18,8%	-	18,7%	-	17,9%	-	24,8%	-	23,3%	-

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Tabel 7-4 : Impact van de werkloosheidsduur op het netto-inkomen (met of zonder sociale bijstand) voor een werkloze voordien tewerkgesteld aan 67% van het gemiddelde loon, EU15, situatie 2007

ALLEENSTAANDE						
	MET sociale bijstand			ZONDER sociale bijstand		
	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden
AT	0,0%	-7,3%	-7,3%	0,0%	-7,3%	-7,3%
BE	0,0%	-16,9%	-16,9%	0,0%	-16,9%	-16,9%
DE	0,0%	-6,8%	-20,3%	0,0%	-72,9%	-72,9%
DK	0,0%	0,0%	-3,6%	0,0%	0,0%	-92,9%
ES	-12,8%	-12,8%	-57,7%	-12,8%	-12,8%	-100,0%
FI	0,0%	0,0%	-9,0%	0,0%	0,0%	-25,4%
FR	0,0%	0,0%	-32,9%	0,0%	0,0%	-32,9%
GR	0,0%	-32,7%	-100,0%	0,0%	-32,7%	-100,0%
IRL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
IT	-20,0%	-100,0%	-100,0%	-20,0%	-100,0%	-100,0%
LU	0,0%	-30,1%	-30,1%	0,0%	-100,0%	-100,0%
NL	-5,5%	-5,5%	2,7%	-5,5%	-5,5%	-72,6%
PT	0,0%	0,0%	-69,2%	0,0%	0,0%	-100,0%
SE	0,0%	-9,2%	-15,8%	0,0%	-9,2%	-100,0%
UK	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
EENVERDIENERSGEZIN						
	MET sociale bijstand			ZONDER sociale bijstand		
	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden	na 7 maanden	na 13 maanden	na 60 maanden
AT	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-5,6%	-5,6%
BE	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%	4,3%
DE	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-53,8%	-53,8%
DK	0,0%	0,0%	2,2%	0,0%	0,0%	-68,5%
ES	-14,5%	-14,5%	-27,6%	-14,5%	-14,5%	-94,7%
FI	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-21,7%
FR	0,0%	0,0%	-4,9%	0,0%	0,0%	-22,2%
GR	0,0%	-31,3%	-96,9%	0,0%	-31,3%	-96,9%
IRL	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
IT	-14,1%	-100,0%	-100,0%	-14,1%	-100,0%	-100,0%
LU	0,0%	-12,9%	-12,9%	0,0%	-80,7%	-80,7%
NL	-2,3%	-2,3%	0,0%	-2,3%	-2,3%	-75,0%
PT	0,0%	0,0%	-7,9%	0,0%	0,0%	-89,5%
SE	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-5,9%	-62,4%
UK	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het Tax-Benefit Model van de OESO

Tabel 7-5 :Het netto-arbeidssurplus (in %) van 1999 tot 2008 bij VOLTIJDSE tewerkstelling aan het minimumloon

vanuit maximumuitkering										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
alleenstaande	42,2%	46,3%	43,6%	21,5%	25,3%	22,2%	22,8%	25,3%	26,2%	19,4%
éénverdienerskoppel	11,9%	18,5%	18,6%	13,7%	17,2%	19,1%	19,7%	22,1%	22,8%	23,2%
éénoudergezin	-2,7%	1,4%	1,7%	-1,2%	4,0%	2,0%	2,3%	4,0%	10,2%	10,3%
éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)	9,4%	15,1%	15,2%	10,4%	12,3%	11,8%	12,3%	14,1%	19,3%	19,4%
vanuit minimumuitkering										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
alleenstaande	58,4%	62,9%	54,5%	40,9%	45,3%	41,7%	42,5%	45,3%	46,4%	45,4%
éénverdienerskoppel	26,7%	34,8%	31,7%	33,0%	37,0%	39,3%	40,0%	42,8%	43,6%	42,7%
éénoudergezin	7,3%	12,0%	10,0%	11,2%	16,7%	14,8%	15,2%	17,0%	24,1%	23,4%
éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)	20,7%	26,9%	24,7%	19,7%	22,5%	25,1%	25,8%	27,8%	33,6%	32,8%
tweeverdienersgezin (1ste partner werkt, 130% GGMMI)	18,0%	22,3%	22,5%	22,6%	25,9%	24,0%	19,6%	20,2%	20,6%	24,6%
vanuit bijstandsuitkering										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
alleenstaande	66,0%	74,9%	75,7%	71,0%	76,4%	72,0%	71,1%	74,6%	74,1%	69,6%
éénverdienerskoppel	40,5%	48,0%	48,4%	44,1%	48,4%	50,9%	50,1%	53,2%	52,5%	48,5%
éénoudergezin	15,1%	19,7%	20,0%	12,1%	18,0%	15,6%	15,3%	17,1%	23,2%	20,9%
éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)	29,5%	35,8%	36,0%	26,6%	29,6%	32,4%	32,1%	34,2%	39,3%	36,7%

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB

Tabel 7-6 : Het netto-arbeidssurplus (in %) van 1999 tot 2008 bij HALFTIJDSE tewerkstelling aan het minimumloon

vanuit maximumuitkering										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
alleenstaande	27,3%	30,3%	29,7%	22,0%	23,4%	21,8%	22,1%	11,3%	12,6%	7,6%
éénverdienerskoppel	25,9%	29,3%	29,4%	28,2%	29,9%	30,9%	31,2%	13,9%	13,4%	13,4%
éénoudergezin	14,8%	17,3%	17,5%	16,8%	19,7%	19,1%	19,3%	7,8%	8,2%	8,4%
éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)	22,6%	25,2%	25,3%	23,1%	20,4%	21,5%	21,9%	11,3%	10,9%	11,1%
vanuit minimumuitkering										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
alleenstaande	31,2%	34,8%	32,5%	29,3%	31,0%	28,9%	29,3%	14,0%	15,5%	15,9%
éénverdienerskoppel	29,7%	33,6%	32,9%	33,4%	35,5%	36,5%	37,0%	20,4%	22,0%	21,8%
éénoudergezin	17,6%	20,4%	19,8%	20,3%	24,1%	23,3%	23,6%	14,2%	15,0%	14,7%
éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)	25,3%	28,5%	28,0%	22,3%	23,8%	27,5%	27,8%	15,5%	15,5%	15,5%
tweeverdienersgezin (1ste partner werkt, 130% GGMI)	3,4%	5,1%	5,2%	5,2%	10,0%	6,6%	2,9%	3,5%	4,0%	7,5%
vanuit bijstandsuitkering										
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
alleenstaande	38,6%	5,6%	5,7%	3,3%	39,5%	35,5%	35,0%	34,5%	35,7%	34,1%
éénverdienerskoppel	30,2%	29,8%	29,6%	29,2%	5,2%	2,5%	2,4%	2,4%	2,3%	2,2%
éénoudergezin	13,2%	12,9%	12,8%	18,3%	20,0%	12,1%	12,0%	11,9%	18,1%	17,6%
éénverdienersgezin (zonder kinderopvangkosten)	14,7%	14,4%	14,3%	13,8%	-2,9%	-4,7%	-4,7%	-4,7%	1,6%	1,6%

Bron: Eigen berekeningen o.b.v. de resultaten uit het STASIM-model van de CSB